

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Suomen arktinen strategia

Suomen arktinen strategia

Julkaisija VALTIONEUVOSTON KANSLIA		KUVAILEHTI 5.7.2010	
Julkaisun laji Julkaisu		Toimeksiantaja Valtioneuvoston kanslia	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Suomen arktinen strategia (Finlands arktiska strategi)			
Tiivistelmä <p>Suomen arktinen strategia määrittelee Suomen arktisen politiikan tavoitteita ja keinoja niiden edistämiseksi. Strategiassa käsitellään alueen turvallisuutta, ympäristöä, taloutta, infrastruktuuria, alkuperäiskansoja, kansainvälisiä instituutioita ja Euroopan unionin arktista politiikkaa. Strategian keskeisimmät huomiot liittyvät Suomen arktisen osaamisen hyödyntämiseen, tutkimukseen, Arktisen neuvoston vahvistamiseen ja EU:n arktisen politiikan kehittämiseen.</p> <p>Strategiaa on valmistellut valtioneuvoston kanslian nimittämä työryhmä, johon kaikki ministeriöt saivat nimetä edustajansa. Strategia on ulkosuhdepainotteinen ja se luovutettiin eduskunnalle selvityksen muodossa. Selonteon jatkotyössä valtioneuvoston nimittämällä arktisella neuvottelukunnalla tulee olemaan keskeinen rooli.</p>			
Avainsanat selvitys, arktinen alue, Suomen arktinen strategia			
Sarjan nimi ja numero Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 7/2010		Kieli Fi	Kokonaissivumäärä 91
ISBN (paino) 978-952-5896-03-9	ISBN (PDF) 978-952-5896-04-6	ISSN 0782-6028	
Kustantaja Valtioneuvoston kanslia Julkaisu PDF:nä: www.vnk.fi/julkaisut Lisätietoja: julkaisut@vnk.fi		Julkaisun jakelu ja välitys Yliopistopaino, Helsinki www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti Tilaukset: books@yliopistopaino.fi	
Taitto Valtioneuvoston kanslia Anja Järvinen		Luottamuksellisuus Julkinen	Painopaikka Yliopistopaino, Helsinki, 2010

Utgivare STATSRÅDETS KANSLI		PRESENTATIONSBLAD 5.7.2010	
Typ av publikation Publikation		Uppdragsgivare Statsrådets kansli	
Publikationens namn Finlands arktiska strategi			
Referat <p>Finlands arktiska strategi definierar målen för Finlands arktiska politik samt medlen för att befrämja dem. I strategin behandlas områdets säkerhet, miljö, ekonomi, infrastruktur, urbefolkning, internationella institutioner och Europeiska unionens arktiska politik. Strategins centrala observationer hänför sig till utnyttjandet av Finlands arktiska kunnande, forskning, förstärkandet av Arktiska rådet och utvecklingen av EU:s arktiska politik.</p> <p>Strategin har utarbetats av arbetsgrupp, som tillsatts av statsrådets kansli. Varje ministerium hade möjlighet att utse en egen representant till arbetsgruppen. Strategin, vars tyngdpunkt ligger på de yttre förbindelserna, överlämnades till riksdagen i formen av en utredning. Delegationen för arktiska ärenden, som tillsatts av statsrådet, kommer att inneha en central roll i den fortsatta beredningen av redogörelsen.</p>			
Nyckelord utredning, arktiska områden, Finlands arktiska strategi			
Seriens namn och nummer Statsrådets kanslis publikationsserie 7/2010		Språk Fi	Sidantal 91
ISBN (tryck) 978-952-5896-03-9	ISBN (PDF) 978-952-5896-04-6	ISSN 0782-6028	
Förläggare Statsrådets kansli Publikationen som PDF: www.vnk.fi/julkaisut Ytterligare information: julkaisut@vnk.fi		Distribution och försäljning Universitetstryckeriet, Helsingfors www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti Beställningar: books@yliopistopaino.fi	
Layout Statsrådets kansli Anja Järvinen	Sekretessgrad Offentlig	Tryckort Universitetstryckeriet, Helsingfors, 2010	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
1.1	Arktinen alue ja Suomi	8
1.2	Arktisen alueen globaali merkitys	9
2	HAURAS ARKTINEN LUONTO	13
2.1	Ilmastonmuutos	14
2.2	Ympäristön saastuminen	15
2.3	Luonnon monimuotoisuus	16
3	TALOUDELLINEN TOIMINTA JA OSAAMINEN	18
3.1	Luonnonvarat	19
3.2	Osaaminen ja tutkimus	20
4	LIIKENNE JA INFRASTRUKTUURI	24
4.1	Pohjois-Suomen liikenne-, viestintä- ja logistiikkaverkot	24
4.2	Kasvava liikenne pohjoisilla meriväylillä	26
4.3	Merenkulun turvallisuus	27
5	ALKUPERÄISKANSAT	29
5.1	Yleistä alkuperäiskansoista	29
5.2	Suomen saamelaiset	30
6	ARKTISEN POLITIIKAN VÄLINEET	32
6.1	Globaalitaso	33
6.2	Aluetaso	35
6.3	Kahdenvälinen yhteistyö	39
6.4	Rahoitus	39
7	EU JA ARKTINEN ALUE	41
7.1	EU globaalina arktisena toimijana	42
7.2	Barentsin alueen merkitys EU:lle	44
7.3	Pohjoinen ulottuvuus EU:n arktisen politiikan välineenä	45
8	YHTEENVETO: TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	49
9	LIITTEET	53

1 JOHDANTO

– *Suomi on arktisena maana luontainen toimija arktisella alueella.*

Suomen arktinen strategia määrittelee Suomen arktisen politiikan tavoitteita ja keinoja niiden edistämiseksi kansallisesti sekä erilaisilla kansainvälisillä ja alueellisilla foorumeilla, Euroopan unionissa, pohjoismaisessa yhteistyössä sekä kahdensiväisissä suhteissa.

Strategiaa on valmistellut valtioneuvoston kanslian (12.2.2010) asettama työryhmä, johon kaikki ministeriöt saivat nimetä edustajansa.¹ Lisäksi valtioneuvosto on asettanut erillisellä päätöksellä (8.4.2010) arktisen neuvottelukunnan, jonka tehtävänä on tukea, seurata ja sovittaa yhteen Suomen toimintaa arktisella alueella. Neuvottelukunnan näkemyksiä on kuultu selvityksen valmistelussa. Suomen arktinen strategia annetaan eduskunnalle selvityksen muodossa. Siinä on otettu huomioon eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan marraskuussa 2009 antama arktinen mietintö. Strategialla on yhtymäkohtia myös valtioneuvoston erilaisiin selontekoihin.² Strategia on käsitelty EU-ministerivaliokunnassa.

Strategia on toimeksiannon mukaisesti ulkosuhdepainotteinen. Strategiassa keskitytään niihin arktisia kysymyksiä käsitteleviin kansainvälisiin järjestöihin ja sopimuskoneistoihin, joissa Suomi on jäsenenä, ja niihin kansainvälisen tai alueellisen yhteistyön muotoihin, jotka koskettavat suoraan tai välillisesti Suomen pohjoisia alueita ja väestöä, alueiden ympäristöä, ilmastoa, elinkeinoelämää, kulttuuria, sosiaalisia suhteita, turvallisuutta ja vakautta.

Strategialla edistetään myös Suomen EU-vaikuttamista tilanteessa, jossa EU on luomassa omaa arktista politiikkaansa, sekä jäsennetään Suomen kantoja suhteessa muiden valtioiden arktisiin linjauksiin.

Strategian johdannossa kerrotaan, miksi arktiset kysymykset ovat nousseet maailmanpolitiikan keskiöön. Luvuissa 2–5 määritellään Suomen tavoitteita tärkeillä sektoreilla (ympäristö, talous, liikenne ja infrastruktuuri, alkuperäiskansat) ja luvuissa 6–7 etsitään keinoja näiden tavoitteiden saavuttamiseksi erilaisten kansainvälisten instituutioiden, rahoituksen ja EU:n arktisen politiikan

¹ Katso liite 1: Arktisen työryhmän asettamispäätös.

² Erityisesti Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko, Ilmasto- ja energiaselonteko ja Ihmisoikeuspoliittinen selonteko. Strategiassa on otettu huomioon myös Pohjois-Suomen kansainväliset liikennekäytävät -selvitys, Pohjois-Suomen elinkeinopainotteinen Barents-strategia, Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymän esiselvitys Jäämeri-yhteydestä (Jäämeren rautatie – Rovaniemi – Kirkkonieki) sekä Barentsin alueneuvoston työohjelma 2009–2013. Strategialla on yhtymäkohtia myös työ- ja elinkeinoministeriön asettaman (16.4.2010) Venäjän pohjoisten alueiden selvitystyöryhmän työhön.

kan kautta. Luvussa 8 esitellään keskeiset johtopäätökset ja ehdotetaan jatkotoimenpiteitä.

1.1 Arktinen alue ja Suomi

Arktisella alueella³ tapahtuvat muutokset edellyttävät Suomelta kokonaisarviota vallitsevista olosuhteista, olosuhteissa tapahtuvista muutoksista ja aika ajoin keskeisten tavoitteiden uudelleen tarkastelua seuraavien lähtökohtien pohjalta:

- Suomella on arktisena maana luontainen kiinnostus arktisiin asioihin. Arktiset kysymykset koskettavat erityisesti Suomen pohjoisia alueita ja väestöä. Merkittävä osa Suomen pinta-alasta lukeutuu subarktiseen ilmastovyöhykkeeseen ja kokonaisuutena Suomi on yksi maailman pohjoisimpia valtioita.
- Suomi on ollut merkittävä aloitteentekijä arktisissa kysymyksissä ja on osapuolena useimmissa arktisia sekä pohjoisia alueita koskevissa järjestöissä ja sopimuksissa. Suomen arktinen asiantuntemus, osaaminen ja tutkimus ovat kansainvälisesti tunnustettuja.
- Suomen saamelaiset ovat arktinen alkuperäiskansa, jonka asema on turvattu perustuslaissa. Suomi korostaa tarvetta kuulla alkuperäiskansoja ja mahdollistaa alkuperäiskansojen osallistuminen heihin vaikuttavaan päätöksentekoon kansainvälisen oikeuden mukaisesti.
- Arktisen alueen, ml. Suomen pohjoisten alueiden, ympäristö on haavoittuvainen. Ympäristön kannalta keskeisiä ongelmia ovat ilmastonmuutos seurannaisvaikutuksineen, lisääntyneen meriliikenteen ja luonnonvarojen hyödyntämisen aiheuttamat ympäristövaikutukset, luonnon monimuotoisuuden väheneminen, kaukokulkeutuvat ympäristömyrkyt ja ydinturvallisuuden liittyvät kysymykset.
- Arktisella alueella on huomattava taloudellinen potentiaali, josta Suomi voi hyötyä. Pohjoisen jäämeren meriliikenteen kasvu ja alueen luonnonvarojen hyödyntäminen ovat mahdollisuus suomalaiselle osaamiselle.
- Liikenne-, viestintä- ja logistiikkayhteyksien parantaminen sekä rajanylityksen helpottaminen ovat avainasemassa Pohjois-Suomen kehityksen kannalta. Arktisen tietotaidon, tutkimuksen ja erityisosaamisen ylläpitäminen sekä edelleen kehittäminen edellyttää Suomelta strategisia valintoja ja päätöksiä.

³ Arktinen alue voidaan määrittellä esim. napapiirin, arktisten alkuperäiskansojen kotiseutualueiden, metsänrajan, ikiroudan, lämpötilan tai merijään perusteella. Merkittävä osa Suomen pinta-alasta lukeutuu luonnon-tieteellisen määritelmän mukaisesti subarktiseen ilmastovyöhykkeeseen.

- Suomen arktisen politiikan kannalta merkittävin koko arktisen alueen kattavan yhteistyön rakenne on Arktinen neuvosto, joka on ainoa kahdeksan arktisen valtion muodostama (sirkumpolaarinen) yhteistyöfoorumi. Arktisen neuvoston työssä ovat mukana myös alkuperäiskansat.
- Suomen pohjoisten alueiden kannalta merkittäviä yhteistyörakenteita ovat Barentsin euroarktinen neuvosto ja Barentsin alueneuvosto.
- Pohjoismaiden ministerineuvosto on Suomelle hyödyllinen kanava tukea Arktisen neuvoston työtä. Lisäksi Suomi osallistuu muiden arktisia kysymyksiä käsittelevien kansainvälisten järjestöjen toimintaan.
- Suomelle on yhtenä pohjoisena Euroopan unionin jäsenmaana ja myös EU:n ulkopoliittikan näkökulmasta myönteistä, että unionissa kiinnitetään kasvavaa huomiota arktisiin kysymyksiin. Tämä osaltaan myös tukee Suomelle tärkeää EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa.

1.2 Arktisen alueen globaali merkitys

Kiinnostus arktista aluetta kohtaan on kasvanut viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Kylmän sodan aikaan alueen strateginen merkitys nähtiin Naton ja Venäjän raja-alueena. Nyt alueen taloudellinen potentiaali ja mahdollisesti avautuvat uudet kuljetusreitit korostavat alueen strategista merkitystä uudella tavalla.

Arktisen alueen potentiaali liittyy luonnonvaroihin sekä uusiin kuljetusreitteihin – tulevaisuudessa arktisesta alueesta voi tulla Euroopalle keskeinen energia-varasto ja liikenneväylä. Tämä on lisännyt alueen turvallisuuspoliittista merkitystä. Laivaliikenteen ja ihmisen toiminnan lisääntyminen kasvattavat vakavien ympäristöonnettomuuksien riskiä Jäämeren alueella ja edellyttävät mm. arktisen meriliikenteen tilannekuvan kehittämistä. Tilannekuvan kehittämisessä voidaan hyödyntää Itämeren meriliikenteen valvonnasta saatuja hyviä kokemuksia rantavaltioiden yhteistyöstä.

Kestävän kehityksen kannalta on oleellista, että arktisen alueen luonnonvaroja hyödynnetään hallitusti ottaen huomioon taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja ympäristövaikutukset. Riskien hallitseminen edellyttää alueen ympäristö-ongelmien tunnistamista ja niihin vastaamista tiiviissä yhteistyössä kaikkien alueen toimijoiden⁴ kanssa sekä laaja-alaista teknologioiden, infrastruktuurin, meriturvallisuuden ja navigointijärjestelmien kehittämistä.

⁴ Arktisella alueella asuu noin neljä miljoonaa ihmistä, joista alkuperäiskansojen osuus on noin 10 %. Katso liite 2: Arktisen alueen väestökeskittymät.

Yhdistyneet kansakunnat (YK) ja sen alaiset elimet edistävät kansainvälistä yhteistyötä mm. seuraavilla arktisen alueen kannalta tärkeillä aloilla: merioikeus, ihmisoikeudet ja alkuperäiskansojen oikeudet, kestävä kehitys, ympäristökysymykset sekä ilmastonmuutos.

Kansainvälinen yhteistyö ja kansainväliset sopimukset ovat perustana myös Suomen toiminnalle arktisella alueella. Suomen edun mukaista on alueen vakauden ylläpitäminen, yhteistyön jatkuminen ja turvallisuustilanteen ennustettavuus. Tietoisuuden lisääminen arktisesta alueesta, sen tarjoamista mahdollisuuksista ja varautuminen muutoksiin edistävät turvallisuutta laajassa merkityksessä.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset arktisella alueella

- **Arktinen alue jatkaa lämpenemistään nopeammin kuin eteläisemmät alueet.** Ilmastonmuutoksesta johtuva lämpötilojen nousu on arktisella alueella 1,5–2 kertaa voimakkaampaa kuin maapallolla keskimäärin. Arktisen merijään pinta-ala saavutti minimin vuonna 2007; monivuotinen jää ohenee korvautuen yksivuotisella jäällä; vuosittainen lumipeite vähenee 1–2 %; ikirouta sulaa paikoitellen.
- **Merijään vetäytyminen mahdollistaa lisääntyvän laivaliikenteen ja alueen luonnonvarojen käytön.** Koillisväylän avautuminen vähentää kuljetusmatkaa Aasiasta Eurooppaan jopa kolmanneksella. Arviolta 20–30 % maailman käyttöönottamattomista kaasuvaroista ja 5–13 % öljyvoroista sijaitsee arktisella alueella.
- **Arktisen alueen lämpeneminen ja sen seuraukset vaikuttavat koko maapalloon.** Arktiset kasvillisuusvyöhykkeet siirtyvät; eläinlajien monimuotoisuus ja levinneisyys muuttuvat; merijää, jäätiköt ja lumipeitteiset alueet jäähdyttävät maapallon ilmastoa merivirtojen ja ilmamassojen liikkeiden kautta.

Kirjallisuus: Arctic Climate Impact Assessment 2004, Update on Selected Climate Issues of Concern 2009. Katso myös liite 3: Katsaus arktisen alueen ilmastonmuutoksesta vuosisadan puoliväliin mennessä ja liite 4: Merijään sulaminen.

Kansainvälinen kiinnostus pohjoisia alueita ja Jäämereen liittyviä kysymyksiä kohtaan on lisääntynyt. Tämän myötä ovat nousseet esille Jäämeren rantavaltioiden – *Yhdysvallat, Venäjä, Norja, Tanska (Grönlanti), Kanada* – merenpohjaan ja luonnonvaroihin kohdistamat vaateet.⁵ Rantavaltiot ovat myös lisänneet toimintavalmiuksiaan alueella. Tilanteen kärjistymisen on kuitenkin hyvin epätodennäköistä. Viimeaikaisen kehityksen perusteella todennäköisem-

⁵ Katso liite 5: Aluekysymykset.

pi vaihtoehto on yhteistyön tiivistyminen, sillä arktisen alueen haastavat olosuhteet edellyttävät yhteistyötä.

Suomi ei kuulu rantavaltioihin eikä sillä ole aluevaatimuksia arktisella alueella. Avoimilla aluekysymyksillä on kuitenkin välillisesti vaikutusta myös Suomeen siltä osin kuin on kysymys rantavaltiolle kuuluvan mannerjalustan ja syvänmerenpohjan välisestä rajasta. **Suomen kannalta keskeisintä on, että kaikkien mannerjalustaa koskevien vaatimusten osalta pyritään ratkaisuun kansainvälisen merioikeuden mukaisesti** (kts. luku 6).

Euroopan unioni on tiiviisti yhteydessä arktiseen alueeseen poliittisten, maantieteellisten, taloudellisten ja tieteellisten tekijöiden vuoksi. Kolme EU:n jäsenmaata – *Tanska, Ruotsi, Suomi* – ovat arktisia valtioita. Euroopan unionin politiikkojen ja päätösten vaikutus ulottuu myös arktiselle alueelle; esimerkiksi tästä Suomelle tärkeä Euroopan unionin pohjoisen ulottuvuuden politiikka. EU:n merkitystä arktisena toimijana korostavat myös Norjan ja Islannin kuuluminen Euroopan talousalueeseen sekä Islannin kesällä 2009 jättämä EU-jäsenysshakemus.

Naton toiminta alueella on kylmän sodan päättymisestä lähtien vähentynyt ja keskittyy ennen kaikkea Islannin ilmatilan koskemattomuuden takaamiseen. Alueen strateginen merkitys Naton ja Venäjän raja-alueena on vähentynyt, vaikka alueen rantavaltiot ovatkin Venäjää lukuun ottamatta Naton jäsenmaita. Nato korostaa pyrkivänsä yhteistyöhön Venäjän kanssa ja välttävänsä sellaisia toimenpiteitä, jotka saattaisivat aiheuttaa vastakkainasettelua. Etenkin Norja on aktiivisesti pyrkinyt herättämään ja pitämään yllä Nato-maiden kiinnostusta arktista aluetta kohtaan. Arktista aluetta koskeva keskustelu onkin vilkastunut myös Naton sisällä. Eräät Naton jäsenmaat haluavat uuteen Naton toimintaa ohjaavaan strategiseen konseptiin viittauksen arktiseen alueeseen. Ei ole kuitenkaan odotettavissa, että uusi strateginen konsepti toisi merkittäviä muutoksia alueen turvallisuustilanteeseen. Naton arvioidaan tuovan lisäarvoa arktisella alueella esim. pelastus- ja etsintätoimissa, ympäristö- ja luonnonkatastrofien hallinnassa ja tilannetietoisuuden parantamisessa.

Pohjoismaat ovat tiivistämässä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittista yhteistyötään. Ne myös selvittävät, miten vahvistaa ja sopeuttaa alueellisia yhteistyösopimuksia Barentsin ja Itämeren alueilla. Ns. Stoltenbergin pohjoismaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan yhteistyön tiivistämistä käsittelevässä riippumattomassa raportissa⁶ tehtiin joitakin arktista aluetta koskevia suosituksia. Osittain ehdotukset kattavat jo olemassa olevaa toimintaa, mutta arktisen

⁶ Thorvald Stoltenberg: Nordic Cooperation on Foreign and Security Policy, 9.11.2009.

alueen kannalta eniten merkitystä lienee mm. ilma- ja merivalvonnassa ja yhteistyön tiivistämisessä satelliittipalvelujen hyödyntämiseksi sekä pelastuspalveluyhteistyön tehostamiseksi.

Muiden arktisten valtioiden arktiset linjaukset

Arktisen neuvoston kahdeksasta jäsenmaasta kuusi (*Islanti, Kanada, Norja, Tanska, Venäjä, Yhdysvallat*) on julkaissut arktisen linjauksensa.

*Venäjä*n taloudellinen vaurastuminen ja maan kansainvälispoliittisen aseman vahvistuminen näkyy aktiivisuuden lisääntymisenä myös arktisella alueella. Venäjä on todennut, että sen pitkän aikavälin kehitys ja kilpailukyky maailmanmarkkinoilla ovat sidoksissa arktisen alueen luonnonvaroihin. Venäjän kansallisessa turvallisuusstrategiassa todetaan, että maa on tarvittaessa valmis puolustamaan kansallisia intressejään myös sotilaallisin toimin (ml. arktinen alue). Arktisella alueella on Venäjälle sotilasstrategista merkitystä myös maan ydinasekapasiteetin kannalta ja Venäjän pohjoisen laivaston päätukikohta sijaitsee Severomorskissa Kuolan niemimaalla. Venäjän federaation hallituksen pohjoisten alueiden strategiaa koskeissa linjauksissa kuitenkin korostetaan arktista aluetta rauhan ja yhteistyön alueena, jota eivät uhkaa konfliktit.

Yhdysvallat on osoittanut suurempaa kiinnostusta arktista aluetta kohtaan. Tammikuussa 2009 julkaistu arktista politiikkaa koskeva linjaus (arktista politiikkaa koskeva presidentin direktiivi) korostaa Yhdysvaltain kansallisia intressejä arktisella alueella ml. terrorismin torjunta, mutta myös monenkeskistä yhteistyötä. Yhdysvallat korostaa erityisesti merenkulkuun liittyviä oikeuksia. Linjaus myös suosittaa senaatille Yhdysvaltain liittymistä YK:n merioikeusyleissopimukseen.

Norja on jo usean vuoden ajan panostanut runsaasti pohjoisiin alueisiin ja maa pyrkii olemaan eturintamassa kaikissa arktista aluetta koskevista kysymyksistä. Taloudellinen yhteistyö Venäjän kanssa on merkittävässä asemassa Norjan arktisessa politiikassa. Norja pyrkii myös aktiivisesti sitouttamaan kumppaneitaan – niin Natoa kuin Pohjoismaita – pohjoisten alueiden kysymyksiin.

Kanadalla on huomattava arktinen maa- ja merialue, jolla se korostaa suvereniteettiaan. Kanadan rooli on ollut merkittävä Arktisessa neuvostossa ja se on johtavia maita arktisessa tutkimuksessa. *Tanska* on arktinen maa Grönlannin kautta, jonka itsehallintoa Tanska on vahvistanut. Tanska on Suomen ja Ruotsin ohella merkittävässä asemassa arktisia kysymyksiä koskevassa eurooppalaisessa keskustelussa.

Islanti korostaa arktisessa politiikassaan alueellista ja monenvälistä yhteistyötä. Islanti katsoo hyötyvänsä maantieteellisestä asemastaan, kun edellytykset arktiselle meriliikenteelle paranevat. *Ruotsi* ei ole toistaiseksi antanut hallitustasolla linjausta arktisesta politiikastaan.

2 HAURAS ARKTINEN LUONTO

– *Ympäristönäkökulma on otettava huomioon kaikessa toiminnassa alueella.*

Suomen tavoitteena on:

- Nostaa arktisen alueen erityispiirteet ja arktiset ympäristökysymykset ja riskit esille kansainvälisessä yhteistyössä (ml. kansainväliset ilmastoneuvottelut ja EU:n kannanmuodostus) hyödyntäen Arktisen neuvoston arviointeja ja suosituksia sekä muuta kansallista ja kansainvälistä tutkimustietoa päätöksenteon pohjana.
- Tukea voimakkaammin arktista tutkimusta, alueellisten ilmastomallien kehittämistä ja ympäristön tilan pitkäaikaista seurantaa päätöksenteon pohjana sekä vahvistaa tutkimuksen ja seurannan kansallista koordinaatiota.
- Edistää erityisesti Kuolan niemimaan ydinturvallisuutta osallistumalla aktiivisesti ydinturvallisuushankkeisiin sekä ylläpitämällä ympäristön säteilyvalvontaa ja toimintavalmiutta poikkeuksellisiin säteilytilanteisiin.

Arktinen alue kuuluu pääosin edelleen maapallon puhtaimpina ja luonnontilaisimpina säilyneisiin alueisiin. Alueeseen kohdistuvat voimakkaat muutospaineet, kuten ilmastomuutos, ihmistoiminnan lisääntyminen ja kaukokulkeutuvat saasteet, aiheuttavat kuitenkin tarpeen kiinnittää aiempaa enemmän huomiota alueen ympäristönsuojeluun ja siten myös alueen asukkaiden ja alkuperäiskansojen elinmahdollisuuksien säilymiseen. Yhdyskunta- ja alue-suunnittelulla sekä kaavoituksella voidaan merkittävästi vaikuttaa sekä ilmastomuutoksen torjuntaan että alueen talouskehityksestä ja maankäytöstä aiheutuviin ympäristöongelmiin.

Arktinen alue on monin tavoin vuorovaikutuksessa maapallon muiden alueiden kanssa ja alueen ympäristön- ja luonnonsuojelu hyödyttää välillisesti myös eteläisempiä alueita.⁷ Suomen etujen mukaista on arktisten maa- ja merialueiden suojelu ja ekologisesti kestävä taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys. Suomi noudattaa kestävä kehityksen periaatetta arktisen alueen politiikassaan. Ympäristökysymykset eivät ole vain oma erillinen sektorinsa vaan keskeinen osa laajempaa kokonaisuutta.

⁷ Esimerkiksi tietyt muuttolinnut ja valaat ovat riippuvaisia arktisesta luonnosta, vaikka niiden elinympäristö ulottuu sen ulkopuolelle.

Koska ilmastonmuutos ja muut ympäristöuhat eivät seuraa maiden rajoja, on kansainvälinen yhteistyö niiden torjumiseksi välttämätöntä. Erityisen tärkeää Suomen kannalta on Venäjän aktiivinen osallistuminen yhteisten tavoitteiden mukaisiin toimiin.

2.1 Ilmastonmuutos

Ilmastonmuutos on yksi vakavimmista haasteista arktiselle alueelle. Se uhkaa arktisen alueen eliölajeja, sillä alueen vähälajisten ja karujen ekosysteemien sopeutumiskyky on huono. Vaikka ilmastonmuutos on pitkän aikavälin trendi, on lämpenemisen vaikutuksia jo havaittavissa alueella. Ilman lämpötilan kohoaminen ja sademäärän muutokset vaikuttavat lumipeitteen, kasvillisuuden ja eliölajien muuttumisen kautta monin tavoin Suomen arktisten alueiden ympäristöön sekä elinkeinoihin, kuten porotalouteen ja matkailuun. Ilmastonmuutoksen vaikutukset korostuvat erityisesti alkuperäiskansoille ja paikallisyhteisöille.

Merkittävimmit ilmastonmuutokseen vaikuttavat kasvihuonekaasut ovat hiili-didioksi, metaani ja typen oksidit. Arktisella alueella tarkastelun kohteena ovat lisäksi lyhytkestoiset ilmastonmuutokseen vaikuttavat tekijät (noki, alailmakehän otsoni ja metaani), joilla arvioidaan olevan voimakkaampi lämmittävä vaikutus arktisella alueella kuin muualla maapallolla. Niihin kohdistuvat vähentämistoimet hyödyttävät arktista aluetta nopeasti ja pienhiukkaspäästöjen vähentämisellä on suoria vaikutuksia myös ihmisen terveyteen.

Arktisen alueen ilmastolla on merkitystä myös koko maapallon ilmaston kannalta. Ilmaston muuttumisen seurauksilla arktisella alueella, kuten jäätiköiden sulamisella, on arvioitu olevan suoria vaikutuksia ilmaston lämpenemiseen ja sen haitallisiin vaikutuksiin maailmanlaajuisesti. Pahimpana skenaariona on esitetty ikiroudan sulamisen johtavan kiinteiden metaanihydraattien vapautumiseen ilmakehään, jolloin maapallon ilmasto lämpenisi huomattavasti. Toimet arktisen alueen lämpenemisen estämiseksi ovat suoraan toimia myös globaalin ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi. Arviot ilmastonmuutoksen etenemisestä ja vaikutuksista perustuvat ilmastomalleihin, joiden alueellista tarkkuutta tulee kehittää, jotta ne palvelisivat paremmin myös arktisten muutosten tunnistamista.

Vuonna 2009 YK:n ilmastosopimuksen osapuolikokouksessa aikaansaatu Kööpenhaminan sitoumus (Copenhagen Accord) korostaa kasvihuonekaasujen päästövähennyksiä, joiden avulla lämpötilan nousu rajoittuisi kahteen asteeseen. Samalla on kuitenkin varauduttava ilmastonmuutoksen negatiivisiin

vaikutuksiin. **Suomen ilmastonmuutokseen sopeutumispolitiikassa on kiinnitettävä erityistä huomiota arktiseen ympäristöön perustuvien elinkeinojen⁸ sopeutumistoimien tukemiseen** ja vesivarojen käyttöön ja hoitoon ml. lisääntyvien tulvien aiheuttamat riskit.

2.2 Ympäristön saastuminen

Ihmisen lisääntyvä toiminta alueella kasvattaa myös ympäristön saastumisen riskiä. Alueen olosuhteiden vuoksi arktiset ekosysteemit ovat herkkiä. Vauriot palautuvat hitaasti, jos lainkaan. Arktinen ympäristö kärsii kaukokulkeutuvista raskasmetalleista ja orgaanisista ympäristömyrkyistä, joita ei tuoteta tai käytetä alueella, mutta jotka meri- ja ilmapvirtausten ja jokien kuljettamina kertyvät pohjosiin ravintoketjuihin ja ravinnon kautta lopulta ihmiseen. Tietyillä alueilla, kuten osissa Grönlantia ja Pohjois-Kanadaa, kaukokulkeutuvat ympäristömyrkyt aiheuttavat ihmisille selvän terveysriskin etenkin perinteistä ruokavaliota noudattavien alkuperäiskansojen keskuudessa. Ympäristömyrkyjen kulkeutumisen estäminen ja niiden pitoisuuksien vähentäminen arktisissa ekosysteemeissä edellyttää laajamittaisia kansainvälisiä toimia.

Kaukokulkeutumien lisäksi arktista aluetta kuormittavat päästöt arktisella alueella tai välittömästi sen läheisyydessä sijaitsevista päästölähteistä. Luonnonvarojen hyödyntäminen ja siihen liittyvä teollinen toiminta ja liikenne vastaavat osasta kokonaiskuormitusta. Suomeen eniten kuormitusta aiheutuu pohjoisista kaivos- ja metalliteollisuusyksiköistä. Esimerkiksi Pohjois-Venäjällä lisääntyvä luonnonvarojen hyödyntäminen vaikuttaa alkuperäiskansojen kulttuuriin ja elinmahdollisuuksiin sekä heidän kulttuurimuotoonsa sidoksissa olevien kielten säilymiseen.

Ympäristön saastumisen riskiä tulee vähentää käyttämällä olosuhteisiin parhaiten soveltuvia tekniikoita ja toimintatapoja. Riskejä voidaan ennakoida sosioekonomisten ja ympäristövaikutusten arvioinnilla, monitieteellisillä tutkimushankkeilla ja kansainvälisten sopimusten toimeenpanoa tehostamalla. Arktisen neuvoston työryhmien julkaisemat tulokset ja raportit ovat tuottaneet merkittävää alueellista tietoa, jota on hyödynnetty myös globaalisti. Raportoinnin edellytyksenä ovat luotettavat ja alueellisesti kattavat ja vertailukelpoiset mitaustulokset.

Ympäristöönnettomuuden uhka sisältyy myös sotilaallisesta toiminnasta peräisin oleviin jätteisiin. Kuolan niemimaa on maailman suurin ydinreaktoreiden

⁸ Mm. porotalous, matkailu, maa- ja metsätalous.

keskittymä ja maailman ainoa napapiirin pohjoispuolella toimiva ydinvoimalaitos sijaitsee myös Kuolan niemimaalla. Suomi tukee Suomen lähialueilla olevien ydinvoimalaitosten turvallisuuden kehittämistä kahdenvälisenä yhteistyönä.⁹

Ydinalan Globaali kumppanuus -yhteistyö Venäjällä

G8 Globaali kumppanuus on G8-maiden vuonna 2002 käynnistämä ohjelma, jonka tavoitteena on ehkäistä joukkotuhoukseen leviämistä ja edistää aseidenriisuntaa, terrorismin vastaista toimintaa sekä ydinturvallisuutta entisen Neuvostoliiton alueella. Suomi liittyi Globaali kumppanuus -ohjelmaan vuonna 2003.

Ydinaseiden leviämisen ehkäiseminen ja ympäristönäkökohdat vaativat alusten purkamisen lisäksi radioaktiivisen jätteen ja käytetyn ydinpolttoaineen turvallista säilyttämistä sekä käsittelyä. Toistaiseksi Venäjä on poistanut käytöstä noin 200 ydinsukellusvenettä. Luoteis-Venäjällä ydinsukellusveneistä on purkamatta enää kahdeksan. Ydinturvallisuushankkeita Luoteis-Venäjällä rahoitetaan G8 maiden lisäksi mm. Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD) hallinnoimasta pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuusrahaston ydinturvallisuusikkunasta.

2.3 Luonnon monimuotoisuus

Luonnon monimuotoisuus, jolla tarkoitetaan eliöiden monimuotoisuutta geeni-, laji- ja ekosysteemi-tasolla, ylläpitää elämän ja ihmistoiminnan perusedellytyksiä ja tuottaa aineettomia ja aineellisia hyötyjä eli ns. ekosysteemipalveluja. **Ekosysteemilähestymistapaa on sovellettava pohjoisten alueiden ja niiden luonnonvarojen käytön suunnittelussa.** Luonnon tarjoamien hyötyjen, kuten vesi, ravinto ja energia, merkitys korostuu arktisissa olosuhteissa.

Arktisen luonnon haavoittuvuus liittyy alueen erityisiin olosuhteisiin, joissa eliölajien on selviydyttävä. Äärimmäinen kylmyys, kuivuus, valon määrän ja laadun voimakkaat vaihtelut sekä kasvukauden lyhyys rajoittavat jo itsessään alueella selviytyvien lajien määrää. Arktisella alueella vain merten ekosysteemit ovat lajirikkaita ja ravintoketjut monimuotoisia. Luonnon monimuotoisuuden kannalta arktinen alue on kuitenkin merkittävä, sillä se tarjoaa mm. pesimäpaikan valtaosalle maailman hanhikannasta ja yli puolelle maailman kahlaajalinnuista sekä sisältää ainutlaatuisia lajeja kuten jääkarhu. Useille alkupe- räiskansoille alueen karibu-, poro-, sekä hylje- ja valaskannat ovat merkittävä elinkeinojen ja hyvinvoinnin sekä kielen ja kulttuurin perusta.

Luonnon monimuotoisuuteen liittyy myös alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen sellaisen tietämyksen, innovaatioiden ja käytäntöjen suojeleminen ja

⁹ Katso liite 6: Barentsin alueen ydinturva.

ylläpitäminen, joka sisältyy biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävästä käytön kannalta merkityksellisiin perinteisiin elämänmuotoihin. Biologista monimuotoisuutta koskevan YK:n yleissopimuksen artikla 8 (j) velvoittaa sopimuksen piiriin kuuluvia maita kunnioittamaan alkuperäiskansojen perinteistä tietoa. Ympäristöministeriön asettama työryhmä (toimikausi päättyy 31.12.2010) valmistelee artiklan 8 (j) toimeenpanoa Suomessa.

Ilmastonmuutoksen lisäksi arktisella alueella luonnon monimuotoisuutta köyhdyttää luonnonympäristöjen ottaminen talouskäyttöön. Näiden yhteisvaikutus on johtanut luonnonympäristöjen vähenemiseen ja pirstoutumiseen sekä tätä kautta niistä riippuvaisten eliölajien vähenemiseen. Elollisten luonnonvarojen käyttöön liittyy luonnon monimuotoisuutta vaarantavia riskitekijöitä, kuten liian intensiivinen kalastus, joka vaikuttaa paitsi pyyntikohteena olevaan lajiin myös mahdollisesti koko meren ekosysteemin toimivuuteen. Metsä- ja suoekosysteemien monimuotoisuus on tärkeää myös siksi, että ne toimivat hiilidioksidin sitojina hilliten ilmaston lämpenemistä.

3 TALOUDELLINEN TOIMINTA JA OSAAMINEN

– *Suomalaista osaamista on hyödynnettävä ja tuettava.*

Suomen tavoitteena on:

- Vahvistaa Suomen asemaa kansainvälisenä arktisena huippuosaajana panostamalla koulutukseen, tutkimukseen, testaukseen, teknologiaan ja tuotekehittelyyn.
- Hyödyntää vahvemmin suomalaista talvimerenkulkuun ja arktiseen teknologiaan liittyvää osaamista arktisessa meriliikenteessä ja laivanrakennuksessa.
- Parantaa suomalaisyritysten mahdollisuuksia hyödyntää arktista osaamistaan Barentsin alueen suurhankkeissa tukemalla erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten verkostoitumiseen, vienninedistämiseen ja kansainvälistymiseen tähtääviä toimia.

Luonnonvarat ja logistiset yhteydet tarjoavat mahdollisuuksia, joihin Suomi haluaa panostaa. Suomen ja erityisesti Pohjois-Suomen elinkeinoelämän ja työllisyyden kannalta on tärkeää, että kaikenlainen taloudellinen toiminta lisääntyy niin suurissa satamissa kuin öljy- ja kaasukenttien mantereisilla tukitoiminta-alueilla Norjassa ja Venäjällä. Taloudellisen aktiviteetin lisääntyessä on tärkeää, että koko arktisella alueella edistetään parhaiden käytäntöjen ja kestäväen kehityksen mukaista toimintaa, jossa myös alkuperäiskansojen asema ja oikeudet otetaan asianmukaisesti huomioon.

Investoinnit Barentsin alueelle ovat suuria¹⁰ ja alueen kehitys vaikuttaa Pohjois-Suomen lisäksi koko maahan. Barentsin alueen kehitys seuraavien 10–15 vuoden aikana tulee olemaan merkittävää Venäjälle, sen naapurimaille ja EU:lle.

Sekä Norjan että Venäjän puolella sijaitsevat Barentsin alueen öljy- ja kaasuetsiintymät ovat selkeitä mahdollisuuksia myös suomalaisille yrityksille. Suomalaisyritysten asiantuntemusta voidaan hyödyntää monella sektorilla, kuten offshore-teollisuudessa ja laivanrakennuksessa, infrastruktuurin sekä koneiden ja laitteiden rakentamisessa, logistiikassa, arktisten olosuhteiden tuntemuksessa ja ympäristöosaamisessa. Shtokmanin kaasukentän hankkeiden toteuttajat, Gazprom, Statoil ja Total, hyväksyvät hankkeiden toteuttamiseen rajallisen määrän alihankkijoita, joiden on oltava riittävän suuria.

¹⁰ Eräiden arvioiden mukaan Barentsin alueelle investoidaan lähivuosina yhteensä jopa 100 miljardia euroa, joista valtaosa kohdistuu Venäjälle Murmanskin alueelle.

Suurhankkeisiin osallistuminen edellyttää suomalaisyrityksiltä verkostoitumista kansainvälisesti sekä kotimaisten klustereiden muodostamista.

On kuitenkin huomattava, että Barentsin alueen liiketoimintamahdollisuuksia heikentävät tietyt pullonkaulat. Venäjä luokittelee ranta-alueensa rajavyöhykkeiksi, mikä tarkoittaa tavanomaisia viisumikäytäntöjä tiukempia lupamenettelyjä kyseisillä alueilla vierailtaessa. Tämä voi osaltaan hidastaa taloudellisen ja muun yhteistyön kehittymistä venäläisten ja ulkomaalaisten tahojen välillä.

Suurhankkeiden lisäksi myös matkailun odotetaan kasvavan Barentsin alueella. Valtaosa Suomen matkailukeskuksista sijaitsee Pohjois-Suomessa, jossa niillä on merkittävä elinkeinopoliittinen rooli niin työpaikkojen luomisessa kuin alue-taloudellisesti. Matkailukeskuksista on muodostunut monipuolisten toimintojen keskuksia, joihin kasautuu matkailupalvelujen lisäksi vakituisten ja vapaa-ajan-asukkaiden yksityisiä ja julkisia palveluita. Murmanskin alueen talouden nousu näkyy jo nyt kulutuskäyttäytymisessä. Suomeen kohdistuva ostosmatkailu suuntautuu Lappiin ja Ouluun saakka.

3.1 Luonnonvarat

Euroopan energiahuollon kannalta arktisen alueen öljy- ja kaasuvarat ovat avainasemassa. Eri arvioiden mukaan arktisella alueella sijaitsee 5–13 % maailman käyttöönottamattomista öljyvaroista ja 20–30 % kaasuvaroista. Venäjällä vanhojen esiintymien ehtyessä kaasun- ja öljyntuotannon tason ylläpitäminen edellyttää mittavia investointeja ja uuden teknologian käyttöönottoa. Kaasun tuotannon painopiste onkin siirtymässä Länsi-Siperiasta erityisesti mannerjalustassa sijaitseville esiintymille.¹¹

Suurimmat tunnetut ja todennäköisesti ensin käyttöön otettavat esiintymät ovat Jamalin niemimaan pohjoisosissa ja Shtokmanin sekä Fedinskin (norjaksi Hjalmar Johansen-høyden) esiintymät Barentsinmerellä. Pohjoisen jäämeren jääpeitteen pienenemisen ja ohenemisen odotetaan helpottavan merellisten hiilivetyvarojen hyödyntämistä. On kuitenkin huomattava, että suuri osa arktisen alueen hiilivetyvaroista on taloudellisesti ja teknisesti vaikeasti hyödynnettävissä.¹² Tulevaisuudessa liuskekaasun tuotannon kasvu saattaa heikentää arktisen kaasun kilpailukykyä.

¹¹ 90 % Venäjän kaasusta tulee tällä hetkellä Länsi-Siperian kentiltä, jotka on otettu suurimmaksi osaksi käyttöön 1970-luvulla ja ovat selkeästi ohittaneet tuotantohuippunsa.

¹² Katso liite 7: Mahdolliset ja tunnetut arktiset öljy- ja kaasuesiintymät sekä kaivokset.

Hiilivetyjen lisäksi myös kaivosteollisuudessa on runsaasti kehityspotentiaalia niin Suomessa kuin naapurimaissa. Suomalaisella kaivosteollisuudella on mahdollisuus lisätä teknologiavientiä verkottumalla esim. Suomessa toimivien ulkomaalaisten kaivosyhtiöiden kanssa. Kaivosteollisuus tarvitsee tulevaisuudessa runsaasti uutta teknologiaa kaivoshankkeisiin ja runsaasti logistiikkainvestointeja rautateihin, tieverkkoon, satamiin ja käsittelylaitteisiin. Yksi Euroopan suurimmista kultakaivoksista on avattu vuonna 2009 Kittilässä ja muita uusia kaivoksia on suunnitteilla. Suomalainen kaivosteknologia on ympäristönsuojellisesti ja teknisesti korkeatasoista.

Arktisen alueen elolliset luonnonvarat ovat monipuoliset ja runsaat. Merkittävä osuus maailman kalasaaliista saadaan pohjoisilta merialueilta. Ilmastonmuutoksen kokonaisvaikutusta arktisen alueen kalakantoihin on vaikea arvioida. Suomen kannalta on tärkeää taata luonnon kalakantojen ja muiden arktisten lajien säilyminen ja elinvoimaisuus pohjoisilla merialueilla sekä Jäämereen laskevissa Pohjois-Suomen joissa. Kalakantojen säilyminen elinvoimaisina edellyttää kalastuksen tehokasta hallinnointia ja ylikalastuksen estämistä. Kalastuksen ohella kasvi- ja eläinlajien kaupallinen hyödyntäminen (bioprospecting) esimerkiksi lääkkeiden valmistuksessa on kasvussa. Suomessa myös porotalous on paikallisesti merkittävä maaseutuelinkeino, josta toimeentulon saa noin tuhat perhettä.

3.2 Osaaminen ja tutkimus

Suomella on huipputason arktista osaamista useilla eri sektoreilla.¹³ Osaamisen ylläpito edellyttää kuitenkin siihen soveltuvaa korkeakoulutusta, oikein kohdennettuja investointeja sekä kansallista että kansainvälistä yhteistyötä. Taloudellisen hyödyn lisäksi tutkimus- ja kehitystoiminta tukee ympäristönsuojelua ja parhaiden käytäntöjen löytämistä sekä levittämistä.

Elinkeinopoliittisesti arktisella alueella on erittäin suuria liiketoimintamahdollisuuksia erityisesti laivanrakennus- ja offshore-teollisuudessa kuten arktisiin olosuhteisiin tarvittavissa öljy- ja kaasulautoissa sekä aluksissa, infrastruktuurin rakentamiseen liittyvillä aloilla kuten teiden ja rautateiden, satamien, telakkojen, väylien ja palvelujen rakentamisessa sekä ympäristöalalla, turvallisuusalalla, energia-alalla ja tiedonsiirtoalalla. Kuljetus- ja logistiikka-alalla

¹³ Mm. offshore-teollisuus, merenkulkuteollisuus, metsäosaaminen, kaivannaisteollisuus, metalliteollisuus, matkailu, perinteisten elinkeinojen osaaminen, kylmäosaaminen, talviteistus, mittausteknologia, sähkön- ja lämmöntuotanto ja jakelu, energian säästö ja tehokkuus, arktinen tuulivoimateknikka, arktinen rakentaminen ja infrastruktuuri, ympäristötekniikka ja ympäristövaikutusten hallinta, kestävät yhteiskuntaratkaisut, pohjoinen ympäristöosaaminen, pohjoinen terveys ja hyvinvointi, jätehuoltoteknologia, informaatioteknologia ja julkiset sähköiset palvelut, innovaatiovetoinen kehittäminen, kylmän ilmanalan tutkimus, bio- ja nanotieteet, riskianalyysit, öljyntorjuntateknikka, materiaalitekniikka.

on erityisen suuri kasvupotentiaali Koillisväylän avautuessa. Barentsin alueen suuret investoinnit luovat kysyntää myös pienille suomalaisille yrityksille, jotka voivat toimia suurempien yritysten alihankkijoina.

Suomen asema Venäjän läheisyydessä ja Venäjä-osaaminen antavat Suomelle kilpailuetua. Venäjällä on mm. tarve noin 1800 uudelle, eri käyttötarkoituksiin rakennettavalle alukselle. Venäläiset telakat eivät itse pysty rakentamaan kaikkia tarvittavia aluksia tai niiden osia. Suomalaiset yritykset voivat osallistua hankkeisiin joko yhdessä yritysconsortioiden kanssa tai venäläisten partnerien kautta alihankkijoina. Suomalaista telealan osaamista voidaan hyödyntää myös pohjoisten merireittien fyysisen liikenteen kasvaessa.

Uusien elinkeinomahdollisuuksien avautuessa suomalaisen arktisen osaamisen markkinoillepääsyn edellytyksiä on parannettava. Keskeistä on pienten ja keskiurten yritysten kansainvälistymisen tukeminen. Suomalaisyritysten tulee pitää mielessä markkinalähtöinen lähestymistapa ja panostaa vientiponnisteluissaan valitsemiinsa osaamisalueisiin. Tärkeää on myös elinkeinon innovaatiovetoinen kehittäminen sekä uusiutuminen. Ilmastonmuutoksen ja kansainvälisen päästökaupan seurauksena ympäristöteknologia on potentiaalinen vientisektorin veturi.

Suomen osallistumismahdollisuuksia arktisen alueen kaupallis-taloudellisessa hyödyntämisessä voidaan parantaa mm. tehostamalla Finpron toimintaa alueella, lisäämällä korkean tason vienninedistämismatkoja ja muita kohdennettuja yritysvierailuja sekä kannustamalla arktisten klustereiden muodostamiseen. **Arktisen alueen vienninedistämiseen (ml. Finnveran ja Finpron toiminta) tulee kiinnittää huomiota myös uuden viennin ja kansainvälistymisen edistämisen (VKE) kansallisen strategian valmistelutyössä.**

Arktinen vienninedistäminen

- Suomen arktista offshore-osaamista sekä metsä- ja kaivosteollisuutta on esitelty vienninedistämismatkoilla Murmanskissa, Arkangelissa ja Pohjois-Norjassa.
- Shtokman-hankkeen toteuttajayhtiöille (Gazprom, Statoil ja Total) on järjestetty suomalaisten arktiseen osaamiseen erikoistuneiden yritysten esittelytilaisuuksia teollisuuden valtuuskuntavierailuiden yhteydessä.
- Suomalaisyrittäjiä kiinnostavia arktisen kaupankäynnin toimintalojkoja ovat kaivosteollisuuden lisäksi laivanrakennus- ja offshore-teollisuus infrastruktuurin rakentaminen, talonrakennus ja metsävarojen hyödyntäminen.
- Valmistelussa on Finpron edustautumisen vakinaistaminen Murmanskissa ja sen palauttaminen Norjaan.
- Suomalaisyrittäjien osallistuminen Norjan Snöhvit-kaasukentän hyödyntämiseen rajoittui rajalliseen määrään alihankintatoimituksia.

Arktisiin oloihin soveltuvan osaamisen ja teknologioiden kehittäminen globaalissa toimintaympäristössä korostaa korkeakoulujen merkitystä. Kilpailu perustuu yhä enemmän markkina-asemien ja pääomien lisäksi koulutettuun työvoimaan ja tutkimusresursseihin. Uuden tiedon ja osaamisen tuottaminen ja niiden monipuolinen hyödyntäminen ovat menestyksen perusta myös tulevaisuudessa. Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset edellyttävät korkeakoulujen kansainvälistymiskehityksen vauhdittamista sekä voimavarojen lisäämistä ja kohdentamista korkeakoulujen kehittämisen ja profiloinnin kannalta keskeisille vahvuusalueille.

Kansainvälinen yhteistyö on keino parantaa laatua, poistaa päällekkäisiä toimintoja ja koota kotimaisia sekä ulkomaisia voimavaroja yhteisiin hankkeisiin. Oma huipputason osaaminen on välttämätöntä pyrittäessä vuorovaikutukseen johtavien globaalien keskustusten ja toimijoiden kanssa.

Suomessa tehdyn tutkimuksen merkitys erityisesti ympäristön tilan seurannassa ja pitkäaikaisen tutkimusaineiston kokoamisessa on kansainvälisesti huippuluokkaa. Suomella on laaja tutkimuksen infrastruktuuri ja tutkimusasemaverkosto. Tutkimus on avainasemassa arktiseen ilmastomuutokseen sopeutumiseksi sekä arktisen alueen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Tutkimuksella on myös yhteiskunnallinen ulottuvuus; esimerkiksi nuorten elinoloja, arvoja ja asenteita koskeva tutkimus auttaa hahmottamaan Pohjois-Suomen tulevaisuutta.

On tärkeää, että kansallinen panostus monialaiseen tieteelliseen tutkimukseen jatkuu. Laaja-alaisen arktisen tutkimusosaamisen takaaminen edellyttää, että

korkeakoulut ja tutkimuslaitokset painottavat alan osaamista strategioissaan ja toiminnassaan sekä hyödyntävät Suomen Akatemian ja EU:n tutkimuksen puiteohjelmien rahoitusmahdollisuudet. **Suomen Akatemian tulisi käynnistää arktinen tutkimusohjelma, jossa painotetaan monitieteistä ja tieteidenvälistä tutkimusta sekä kansainvälistä yhteistyötä.**

Arktinen tutkimus Suomessa

Suomella on useilla arktisen tutkimuksen ja koulutuksen aloilla vahvaa osaamista. Arktista tutkimusta tehdään ja koulutusta järjestetään useissa yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Myös useissa tutkimuslaitoksissa tehdään arktiseen osaamiseen liittyvää tutkimusta.

Lapin yliopisto ja Oulun yliopisto ovat erityisesti profiloituneet arktiseen ja pohjoiseen tutkimukseen ja koulutukseen. Niillä on yhteinen tutkimusohjelma sekä neljä kansainvälistä maisteriohjelmaa yhdessä Luoteis-Venäjän yliopistojen kanssa (Barents Cross-Border University, BCBU). Oulun yliopiston Thule-instituutti kehittää ja koordinoi yliopiston pohjoisuus ja ympäristö -painoalaan liittyvää tutkimusta ja opetusta. Lapin yliopiston Arktinen keskus tekee kansainvälistä monitieteistä tutkimusta ja viestintää, ylläpitää tiedekeskusnäyttelyä sekä antaa jatkokoulutusta. Lapin ja Oulun yliopistot vastaavat yhdessä arktisen verkostoyliopiston (University of Arctic) koordinaatiosta.

Inarissa sijaitsevan Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtäviin kuuluu ammatillinen perus- ja lisäkoulutus saamelaisten kotiseutualueen elinkeinoelämän tarpeita varten sekä saamen kielen ja kulttuurin opetus.

Polaaritutkimuksen tiedeyhteisön yhteistyöelimenä toimii polaarialueiden tutkimuksen kansallinen komitea, joka vastaa mm. osallistumisesta Kansainvälisen arktisen tieteen komitean (IASC) toimintaan.

4 LIIKENNE JA INFRASTRUKTUURI

- *Arktisen alueen lisääntyvä liikenne edellyttää yhteisiä sääntöjä, liikennettä helpottavia teknisiä apuvälineitä ja uutta infrastruktuuria.*

Suomen tavoitteena on:

- Parantaa arktisen alueen liiketoimintamahdollisuuksia kehittämällä liikenne-, viestintä ja logistiikkaverkostoja sekä rajanylitystä.
- Kehittää Barentsin alueen liikennereittejä pyrkimällä yhteiseen strategiseen näkemykseen naapurimaiden kanssa.
- Yhdenmukaistaa arktisen alueen merenkulun turvallisuutta ja ympäristönsuojelua koskevia kansainvälisiä määräyksiä.

Suomen suuri riippuvuus lähinnä merikuljetuksien varassa tapahtuvasta ulkomaankaupasta asettaa haasteita liikenneinfrastruktuurin ja logistisen järjestelmän kehittämiseksi. Barentsin alueen poliittisen ja taloudellisen merkityksen kasvaessa liikennejärjestelmän, rajanylityksen ja teleyhteyksien kehittämisen tarve säilyy vielä pitkään. Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkaverkostojen kehittäminen edellyttää yhteisiä näkemyksiä myös naapurimaiden kanssa.

Pohjoisten merireittien vapautuminen jäätä voi tulevaisuudessa mullistaa koko maapallon logistiikkavirrat. Tosin optimistisempienkin arvioiden mukaan turvallinen ympärivuotinen liikenne Koillis- ja Luoteisväylillä on mahdollista vasta kymmenien vuosien kuluttua, joten Itämeri säilyy tulevina vuosina Suomen meriliikenteen pääväylänä. Suomen on kuitenkin huomioitava pohjoisten merireittien avautuminen tehtäessä liikennestrategisia päätöksiä.

4.1 Pohjois-Suomen liikenne-, viestintä- ja logistiikkaverkot

Barentsin alueen kasvavasta kaivostoiminnasta ja suurista öljy- ja kaasuhankkeista hyötyminen edellyttää Pohjois-Suomen liikenne-, viestintä- ja logistiikkayhteyksien kehittämistä. Samalla elinkeinoelämän tarpeet osaltaan määrittelevät hankkeiden etenemistä. Tällä hetkellä Suomelta puuttuvat hyvät yhteydet Barentsin merelle ja sen keskuksiin (esim. Murmansk ja Tromssa). Henkilö- ja tavaraliikenneyhteydet puuttuvat niin ikään Perämeren kaaren alueelta Venäjälle itään sekä Norjaan pohjoiseen.

Kansallisella tasolla tarvitaan yhteinen strateginen näkemys Pohjois-Suomen liikennejärjestelmän kehittämisen tavoitteista ja toimenpiteistä. Erityisesti itä-länsisuuntaista maa- ja lentoliikenneinfrastruktuuria tulee kehittää. Panostukset rajat ylittävään infrastruktuuriin edellyttävät kuitenkin, että myös Venäjällä on valmius kehittää itä-länsisuunnassa kulkevia liikenneverkostojaan. Venäjän vuoteen 2030 ulottuvassa liikennestrategiassa ei ole suunnitteilla uusien kansainvälisten yhteyksien avaaminen Barentsin alueella. Pohjoisen ulottuvuuden liikenne- ja logistiikkakumppanuus (kts. 7.3) luo toteutuessaan edellytyksiä laajamittaisille infrastruktuurihankkeille EU:n, Luoteis-Venäjän ja Norjan välillä.

Matkaviestintäverkot ja laajakaistat parantavat elinkeinoelämän toimintaympäristöä sekä paikallisten asukkaiden hyvinvointia. Hallituksen vuonna 2008 käynnistämän Laajakaista kaikille -hankkeen myötä jokainen Suomen kunta saadaan huippunopeiden valokuituyhteyksien piiriin, kun runkoyhteys Utsjoelle valmistuu. Pitkällä tähtäimellä viestintäverkkoja on vahvistettava sekä Suomen alueella että varsinkin Venäjän puolella Koillisväylän varrella. Pohjoisten alueiden verkkojen toimintavarmuutta tulee parantaa kytkemällä naapurimaiden verkkoja sopivissa kohdissa toisiinsa.

Keskustelussa esillä olevat Pohjois-Suomen liikennekäytävät

Bothnian Corridor muodostuu rata- ja tieyhteydestä välillä Etelä-Ruotsi–Haaparanta–Etelä-Suomi. Hanke kuuluu Euroopan unionin TEN-verkkoon (Trans-European Transport Network).

Barents Link on Ruotsin ja Norjan pohjoisosista Oulun sekä Vartiuksen rajanylityspaikkojen kautta Luoteis-Venäjälle sekä Arkangelin kautta Trans-Siperian (TSR) radalle johtava liikennekäytävä.

Murmansk Link koostuu tie- ja ratayhteydestä välillä Murmansk–Kantalahti–Salla–Kemi/Tornio, josta yhteydet jatkuvat länteen ja etelään. Käytävä yhdistää Pohjoismaat Murmanskin alueeseen. Salla–Kantalahti -rautatie on osa tätä kehityshanketta.

Northern Lights Route muodostaa tie- ja ratayhteydet välillä Tornio–Kolari sekä tieyhteydet välillä Kaaresuvanto–Kilpisjärvi–Tromssa ja Ruotsissa välillä Haaparanta–Karesuando–Kaaresuvanto. Käytävä yhdistää Perämeren alueen Jäämerelle ja siltä on yhteydet keskeisille Pohjois-Suomen liikennekäytäville.

Jäämeren käytävä on Suomesta Norjaan ja Venäjälle suuntautuva kansainvälinen liikenteen, energihuollon ja elinkeinojen kehityskäytävä. Se yhdistää Suomen ja Itämeren alueen Jäämeren syväsatamiin, suuriin öljy- ja kaasuteollisuuden tuotantoalueisiin ja Pohjoisen meriväylän länsipäähän. Hankkeeseen kuuluvat mm. Ivalon lentokenttä ja Rovaniemi–Kirkkonie mi -rautatieyhteys.

Katso myös liite 8: Keskustelussa esillä olevat Pohjois-Suomen liikenneverkot.

4.2 Kasvava liikenne pohjoisilla meriväylillä

Ilmastollisten olosuhteiden odotetun muutoksen myötä pohjoisten merireittien kaupallisen hyödyntämisen houkuttelevuus kasvaa. Koillisväylän lisäksi suuria odotuksia kohdistuu myös Luoteisväylään ja mahdollisuuteen päästä purjehdittamaan suoraan Pohjoisnavan poikki ainakin kesäkaudella. Arvioiden mukaan jääpeitteen oheneminen saattaa mahdollistaa merenkäynnin Pohjoisnavan yli parin vuosikymmenen päästä tai kenties jo ensi vuosikymmenellä jäänmurtaja-avusteisilla saattueilla ja kaksitoimisilla aluksilla.¹⁴

Koillisväylä

- Euroopan ja Aasian välinen Koillisväylä on pituudeltaan noin 6500 kilometriä
- Koillisväylän (Pohjoinen meritie) avautuminen voisi nopeuttaa Tyynenmeren ja Atlantin valtameren välistä rahtialusliikennettä noin kolmanneksella. Rahtinkäsittelyssä esimerkiksi Jokohama–Hampuri-reitillä saavutettaisiin tällöin ajallisesti 10–15 vuorokauden säästö.
- Koillisväylän nykyinen purjehduskausi on 49 ± 18 vrk. Ilmastonmuutoksen seurauksena sen arvioidaan olevan vuosisadan lopulla 134 ± 38 vrk.
- Koillisväylän erittäin puutteellisen infrastruktuurin rakentaminen on huomattava mahdollisuus myös suomalaisille yrityksille.

Pohjoiset merireitit eivät tulle kuitenkaan aivan lähiaikoina muodostumaan merkittäviksi kansainvälisen meriliikenteen väyliksi, sillä jääolot pysynevät tulevinakin vuosikymmeninä vaikeina. Ympärivuotinen liikenne meriväylillä ei ole kannattavaa jäänmurtokustannusten takia. Ongelmia tuottavat myös monivuotiset jäälautat, jäävuoret sekä merenpohjan paikoittainen mataluus.

Merireittien avautuminen ympärivuotiselle merenkululle lisää rantavaltioiden intressiä valvoa ja taloudellisesti hyödyntää liikennettä, mutta toisaalta myös varjella arkaa arktista meriympäristöä. Venäjä katsoo, että jäätilanteen vuoksi YK:n merioikeusyleissopimus oikeuttaa sen valvomaan liikennettä Koillisväylällä sekä perimään maksuja väylä- ja murtajapalveluista. Luoteisväylän osalta puolestaan Kanada katsoo, että sen arktisen saariston vesialueet kuuluvat sen sisäisiin aluevesiin, joille vieraiden valtioiden alukset voisivat tulla vain rantavaltion luvalla.

Matkan pituus ei kuitenkaan yksin määrää rahtiliikenteen reittivalintoja vaan niihin vaikuttavat myös muut markkinamekanismit (sopiva kalusto, merenku-

¹⁴ Katso liite 9: Pohjoiset meriväylät.

lun turvallisuus, väylämaksut). Alueen kehityksen ennakoitavuus ja hinnoittelupolitiikka (ml. väylämaksut) määrittävät lopulta suotuisimman kuljetusreitit. Esimerkiksi Koillisväylän käytön lisääntyminen riippuu myös Venäjän harjoittamasta politiikasta. **Suomen edun mukaista on, että avautuvat pohjoiset meriväylät ovat kansainvälisen meriliikenteen käytössä. Mahdollisista liikennöintiä koskevista maksuista ei saa tulla liikenteen esteitä vaan niillä tulee tukea merenkulun turvallisuutta.**

4.3 Merenkulun turvallisuus

Meriliikenteen kasvu on tällä hetkellä arktisten meriekosysteemien suurin uhka. Merenkulun turvallisuutta koskeva säännöstö, arktiset navigointipalvelut sekä valmiudet erilaisten onnettomuuksien ehkäisyyn ja toimintaan onnettomuustilanteissa ovat pahasti puutteelliset.

Öljyntorjunta jäisessä vedessä on nykytekniikalla lähes mahdotonta. Jään määrän vähentyessä sen liikkuvuus lisääntyy, mikä aiheuttaa lisääntyvän riskin laivaliikenteelle. Arktisen merialueen valvontajärjestelyt, viranomaisyhteistyötoiminta ja parhaat käytännöt voidaan nähdä sellaisina kehittämisalueina, joissa Suomella on tarjottavana erityisosaamista. Suomen kannalta on tärkeää erityisesti arktisilla merialueilla ja Itämeren alueella noudatettavien sääntöjen yhteensopivuus, mikä varmistaisi suomalaiskaluston mahdollisuudet operoida arktisella alueella.

Merenkulun kansainvälisestä luonteesta johtuen sen turvallisuutta voidaan tehokkaasti edistää ainoastaan kansainvälisillä sopimuksilla. Merenkulun sääntelyn pohjana toimii YK:n merioikeusyleissopimus ja valtioiden tärkeimpänä yhteistyöpuitteena kansainvälinen merenkulkujärjestö IMO ja sen puitteissa tehdyt sopimukset, suositukset ja standardit. Suomi osallistuu aktiivisesti IMO:ssa tapahtuvaan arktista aluetta koskevaan säännösvalmisteluun ja nostaa esille kansallisesti merkittäviä kysymyksiä. Näitä ovat erityisesti arktisella alueella toimivien alusten teknisiin ja rakenteellisiin ominaisuuksiin sekä näillä aluksilla palvelevien henkilöiden koulutukseen ja pätevyyteen liittyvät kysymykset. Suomella on merkittävää asiantuntemusta myös merikartoituksessa.

Arktisen merialueen valvontajärjestelyt ja viranomaisyhteistoiminta voidaan nähdä sellaisenaan kehittämisalueena, jossa Suomi kykenee toimimaan osaajana.¹⁵ Pohjoisella jäämerellä voidaan hyödyntää myös Itämeren parhaita käytäntöjä.¹⁶

Arktisen neuvoston vuonna 2009 julkaisema selvitys (Arctic Marine Shipping Assessment, AMSA) käsittelee arktisen merenkulun turvallisuutta laajamittaisesti.¹⁷ Selvitys sisältää useita merkittäviä suosituksia Pohjoisen jäämeren logistiikan parantamiseksi kuten arktisen etsintä- ja pelastussopimukseen tähtäävien toimien käynnistämisen.¹⁸ Rajavartiolaitoksella on käytössään arktisiin olosuhteisiin soveltuvaa kalustoa, jota on mahdollista käyttää öljyntorjunta- ja pelastustoimiin myös Jäämeren alueella.

Suomi on mukana myös Euroopan avaruusjärjestön ESA:n Galileo-satelliitti navigointijärjestelmässä, joka tarjoaa mahdollisuuksia liikenteen turvallisuuden sekä kriisi- ja hätätilanteiden hallintaan. Yhteistyö venäläisen Glonass-järjestelmän kanssa on myös tärkeää, koska se voi toimia varajärjestelmänä polaarialueiden paikanmäärityksessä. Lisäksi Suomi on mukana yhteistyössä Kanadan Polar Communications and Weather (PCW) ja Radarsat-C -satelliittihankkeiden kanssa, millä Suomi tavoittelee kansallisen käytön ohessa roolia pohjoisten ja arktisten alueiden satelliittimonitoroinnissa Euroopassa.

¹⁵ Esimerkiksi Euroopan komission rahoittamassa vuosina 2010 ja 2011 toteutettavassa ns. MARSUNO-projektissa tutkitaan kansainvälistä merialueiden valvontajärjestelmää, joka yhdistäisi eri maiden useat sektoriviranomaiset. Venäjän viranomaiset (ainakin Rajavartiopalvelu) ovat tulossa mukaan projektiin.

¹⁶ Esimerkiksi Suomen, Venäjän ja Viron yhteistyönä syntynyt liikenteen seuranta- ja ohjausjärjestelmä "Gulf of Finland Reporting System" voi toimia mallina arktisille merialueille.

¹⁷ Suomi toimi yhtenä arvioinnin johtovaltioista.

¹⁸ Etsintä- ja pelastussopimukseen tähtäävät neuvottelut aloitettiin Arktisen neuvoston puitteissa joulukuussa 2009. Tavoitteena on sopimuksen allekirjoittaminen Arktisen neuvoston ulkoministerikokouksessa 12.5.2011.

5 ALKUPERÄISKANSAT

– *Suomi jatkaa työtään alkuperäiskansojen oikeuksien puolesta.*

Suomen tavoitteena on:

- Varmistaa alkuperäiskansojen osallistuminen heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavien asioiden käsittelyyn.
- Turvata alkuperäiskansojen tehokkaan osallistumisen edellyttämä rahoitus.
- Nostaa Arktisessa neuvostossa ja Barentsin euroarktisessa neuvostossa tehtävässä työssä esiin myös Barentsin alueen alkuperäiskansojen aseman parantaminen.

Kaukokulkeutuvat saasteet, ilmastonmuutos ja ympäristön pilaantuminen kohdistuvat erityisesti luontaiselinkeinoja harjoittavien alkuperäiskansojen terveyteen ja hyvinvointiin sekä heidän kulttuurinsa säilymiseen.

Alkuperäiskansojen oikeudet ovat yksi Suomen ihmisoikeuspolitiikan painopistealueista. Suomi jatkaa työtä saamelaisten ja muiden alkuperäiskansojen oikeuksien turvaamiseksi myös ilmastonmuutoksen tuomat haasteet huomioiden. Arktisessa neuvostossa ja Barentsin euroarktisessa neuvostossa tehtävässä alkuperäiskansoja koskevassa työssä Suomi nostaa esiin myös Barentsin alueen alkuperäiskansojen aseman parantamisen.

5.1 Yleistä alkuperäiskansoista

Arktisen alueen noin neljästä miljoonasta asukkaasta alkuperäiskansojen osuus on yli kymmenen prosenttia. Euroopan unionissa ainoa alkuperäiskansa ovat saamelaiset. Saamelaiset asuvat Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisosissa sekä Kuolan niemimaalla Venäjän luoteisosissa. Arviot saamelaisten määrästä vaihtelevat 70 000 ja 100 000 välillä. Suomessa saamelaisia on noin 9500, joista vajaa 40 % asuu saamelaisten kotiseutualueella. Pohjoismaat tunnustavat alueillaan asuvien alkuperäiskansojen oikeuden osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon.

Alkuperäiskansojen osallistuminen Arktisen neuvoston työhön on merkittävää alkuperäiskansojen oikeuksien kehittämisen näkökulmasta. Suomen tavoitteena Arktisen neuvoston perustamisen yhteydessä vuonna 1996 oli edistää alkuperäiskansojen edustajien mahdollisimman täysipainoista osallistumista

neuvostossa käytäviin keskusteluihin. Alkuperäiskansojen osallistuminen on tunnusomaista myös Barentsin euroarktisen neuvoston toiminnalle.

Globaalilla tasolla Suomi osallistuu alkuperäiskansoja koskevaan yhteistyöhön erityisesti Yhdistyneiden kansakuntien pysyvän alkuperäiskansafoorumin puitteissa. Suomi osallistui aktiivisesti Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksessa syyskuussa 2007 hyväksytyn alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen valmisteluun. Julistus on poliittinen asiakirja, joka sisältää sen tavoitetason, jolle alkuperäiskansojen oikeuksien turvaamisessa tulee pyrkiä yhteistyössä alkuperäiskansojen kanssa. Arktisista valtioista Pohjoismaat äänestivät julistuksen hyväksymisen puolesta.

Suomen sukukansaohjelma on kuudentoista vuoden ajan tukenut Venäjällä asuvien suomalais-ugrialaisten kansojen kieltä ja kulttuuria ruohonjuuritason yhteistyöhankkeilla kohdealueilla. Erityisesti korkeakouluvaihdolla ja monipuolisella kulttuurialan yhteistyöllä on saatu aikaan hyviä kansainvälisiä toimijaverkostoja ja se nähdään tuloksellisena toimintamuotona jatkossakin.

5.2 Suomen saamelaiset

Suomessa saamelaisten asema alkuperäiskansana on turvattu perustuslaissa.¹⁹ Lisäksi saamelaisilla on kotiseutualueellaan kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto.²⁰ Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus on ohjelmassaan (19.4.2007) sitoutunut turvaamaan saamelaisten oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan perustuslaissa säädetyn kulttuuri-itsehallinnon pohjalta.

Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden mukaan vähemmistöön kuuluville henkilöille on luotava tarpeelliset olosuhteet, jotka mahdollistavat heidän osallistumisensa heitä koskeviin julkisiin asioihin.²¹ Saamelaiskäräjistä annetussa laissa viranomaisille on säädetty velvollisuus neuvotella saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantaisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella laissa erikseen säädettyjä kysymyksiä.

¹⁹ Sen 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

²⁰ Sen mukaan kuin lailla säädetään (perustuslain 121 §:n 4 momentti). Saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta.

²¹ Saamelaiset ovat Suomessa sekä alkuperäiskansa että Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevassa puiteyleissopimuksessa tarkoitettu vähemmistö.

Saamelaisten asemaan liittyy myös Suomessa useita avoimia kysymyksiä. Maahan, veteen ja perinteisiin elinkeinoihin liittyvien oikeuksien järjestämiseksi saamelaisten kotiseutualueella on pitkään etsitty lainsäädäntöratkaisua. Tavoitteena on ollut saavuttaa tasapainoinen ja Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden mukainen ratkaisu, jonka avulla saamelaisten ohella myös muu paikallinen väestö pääsee vaikuttamaan asuinalueidensa käytön järjestykseen. Valtioneuvoston piirissä on jatkettu asiakokonaisuuden valmistelua sen selvittämiseksi, onko eri aikoina tehdyistä ehdotuksista tai muulla tavoin löydettävissä voimassa olevaan lainsäädäntöön sovellettavissa oleva ratkaisu saamelaisten kotiseutualueen valtionmaiden hallinnosta ja saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvien elinkeinojen tukemisesta. Tavoitteena on ratkaisu, joka täyttää vähimmäisvaatimukset Kansainvälisen työjärjestön (ILO) alkupe- räis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen nro 169 (1989) ratifioinnin esteiden poistamiseksi. Pohjoismaisen asiantuntijatyöryhmän valmisteleva luonnos pohjoismaiseksi saamelaissopimukseksi valmistui lokakuussa 2005. Sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa saamelaisten oikeuksia siten, että he voivat valtioiden rajoista huolimatta kehittää kieltään, kulttuuriaan, elinkeino- ja yhteiskuntaelämäänsä. Eräistä ongelmakohtista huolimatta luonnos muodostaa hyvän lähtökohdan virallisille sopimusneuvotteluille.

Suomessa on pyritty vahvistamaan saamenkielistä koulutusta ja kulttuuria. Tästä huolimatta saamen kielet, erityisesti inarin- ja koltansaame, ovat erityisen uhanalaisia kieliä. Valtioneuvoston eduskunnalle antamassa selonteossa Suomen ihmisoikeuspolitiikasta (VNS 7/2009) on asetettu tavoitteeksi saamen kielen elvytysohjelman laatiminen. Käynnistymässä olevan ohjelmatyön aikana kartoitetaan jo toteutettavat toimet ja hankkeet. Ohjelman tavoitteena on nykyistä kokonaisvaltaisempi ja pitkäjänteisempi toiminta saamen kielten säilymisen ja kehittämisen varmistamiseksi.

Saamelaisväestön erikoisasemaa koskevassa Euroopan unionin liittymissopimuksen²² pöytäkirjassa nro 3 tunnustetaan Suomella ja Ruotsilla kansallisen ja kansainvälisen oikeuden nojalla olevat velvoitteet ja sitoumukset saamelaisiin nähden ja katsotaan, että perinteinen saamelaiskulttuuri ja saamelaiselinkei- not ovat riippuvaisia luontaiselinkeinoista, kuten poronhoidosta, saamelaisten perinteisillä asuinalueilla. Saamelaisille poronhoito ei ole vain elinkeino vaan myös heidän kielensä ja kulttuurinsa perusta.

²² Liittymissopimukset ovat nykyään osa Lissabonin sopimusta.

6 ARKTISEN POLITIIKAN VÄLINEET

Suomen tavoitteena on:

- Korostaa Arktista neuvostoa ensisijaisena arktisia asioita käsittelevänä yhteistyöfoorumina. Vaikka rantavaltioilla on intressejä keskustella mm. aluekysymyksistä keskenään, Suomen kannalta on tärkeä säilyttää Arktisen neuvoston keskeinen asema.
- Vahvistaa Barentsin euroarktista neuvostoa myös EU:n suuntaan alueellisten toimijoiden äänenä ja linkittää tiiviimmin yhteen Barents-yhteistyö ja pohjoisen ulottuvuuden kumppanuudet sekä EU:n raja-alueyhteistyöohjelmat.
- Vahvistaa edustautumistaan Venäjän pohjoisilla alueilla.
- Rahoittaa lähialueyhteistyövaroista enenevässä määrin Suomen osallistumista alueelliseen yhteistyöhön ml. arktiseen yhteistyöhön.

Suomi osallistuu aktiivisesti monenkeskiseen yhteistyöhön globaali- ja aluetasolla omien arktisten tavoitteidensa saavuttamiseksi ja globaalien uhkien torjumiseksi.

Globaalitasolla Yhdistyneet kansakunnat (YK) ala- ja erityisjärjestöineen työskentelee keskeisten arktisten kysymysten edistämiseksi (merioikeus, ihmisoikeudet, kestävä kehitys, tutkimus, koulutus, ilmastonmuutos ja alkuperäiskansojen asema).

Arktisen yhteistyön tärkein rakenne on Arktinen neuvosto (Arctic Council, AC). Se on ainoa sirkumpolaarinen, kahdeksan arktisen valtion muodostama yhteistyöfoorumi, jonka työssä myös alkuperäiskansat ovat mukana (A8+).

Aluetasolla Suomen pohjoisille alueille tärkeä yhteistyötaho on hallitustenvälinen Barentsin euroarktinen neuvosto (Barents Euro-Arctic Council, BEAC), jonka tavoitteena on vakauden, laajan turvallisuuden ja kestävä kehityksen edistäminen tiheimmin asutulla subarktisella Barentsin alueella. Yhteistyön alialueellinen foorumi on alueista muodostuva Barentsin alueneuvosto (Barents Regional Council, BRC).

Arktisia kysymyksiä käsitellään myös Pohjoismaiden ministerineuvostossa.

Euroopan unioni on hahmottelemassa omaa arktista politiikkaansa. Tätä käsitellään luvussa 7.

6.1 Globaalitaso

Lukuisat kansainväliset sopimukset tai säätelyjärjestelmät kattavat myös arktisen alueen kokonaan tai osittain. Varsin harvat niistä kuitenkin kohdistuvat nimenomaisesti arktisiin kysymyksiin tai arktiseen alueeseen. Sopimusten osapuolet seuraavat sopimusten toimeenpanon tehokkuutta ja kattavuutta sekä alueellisesti että temaattisesti.

Suomen näkemys on, että nykyinen kansainvälinen sopimus pohja, erityisesti YK:n merioikeusyleissopimus (United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS), tarjoaa riittävän säätelypohjan arktisten kysymysten käsittelemiseksi. UNCLOS:in toimeenpanoa voidaan tarpeen mukaan täydentää Jäämeren erityispiirteet huomioivalla sektorikohtaisella säätelyllä esimerkiksi elollisten luonnonvarojen käytön, ympäristönsuojelun tai merenkulun turvallisuuden osalta.²³

Myös muiden nykyisten sopimusten täytäntöönpanoon ja kattavuuteen on tarpeen kiinnittää huomiota. Nykyistä tiukempia ja yksityiskohtaisempia järjestelyjä voi olla tarpeen harkita joidenkin erityiskysymysten osalta. Näiden järjestelyjen koordinointi voisi tapahtua Arktisen neuvoston kautta. Arktisten merialueiden lisäksi myös maa-alueiden kehityksen hyvä hallinta tulee pitää esillä kansainvälisessä keskustelussa.

Seuraavassa on eritelty arktisen alueen kannalta keskeisimpiä sopimusjärjestelyitä:

YK:n merioikeusyleissopimus (UNCLOS) sääntelee kokonaisvaltaisesti merten käyttöä ja luo puitteet aluekysymysten ratkaisemiseksi. UNCLOS:in periaatteille rakentuu myös sektorikohtainen säätely. Pohjoisen jäämeren osalta näkyvimmin esillä ollut UNCLOS:in soveltamiseen liittyvä kysymys koskee ranta- ja sisävesien suvereniteettiin tai lainkäyttövaltaan kuuluvien alueiden rajaamista suhteessa toisten valtioiden vastaaviin vyöhykkeisiin ja suhteessa aavaan mereen ja syvänmerenpohjaan. UNCLOS on keskeinen myös merenkulkua koskevien oikeuksien kannalta ml. Koillis- ja Luoteisväylien asema. Arktisen alueen kannalta erityisen relevantteja merioikeusyleissopimuksella perustettuja toimielimiä ovat mannerjalustan rajoja käsittelevä toimikunta (Commission on the Limits of the Continental Shelf) ja kansainvälinen merenpohjajärjestö (International Seabed Authority).

²³ Akateemisissa keskustelussa on myös esitetty näkemyksiä sen puolesta, että arktiselle alueelle olisi luotava kattava ja kokonaisvaltainen erillisjärjestely (Arctic Management Regime) säätelämään arktisten alueiden luonnonvarojen käyttöä, ympäristönsuojelua ja merenkulkua. Vastaavasti on esitetty, että mannerjalustaa koskevien kiistojen ratkaisemiseksi ja koko maapallon etu huomioiden tulisi luoda erillinen sitova arktinen sopimusjärjestely.

Viisi arktista rantavaltiota

Arktisen neuvoston kahdeksasta jäsenmaasta viiden maan mannerjalusta ulottuu Pohjoiselle jäämerelle. Näitä viittä (Kanada, Norja, Tanska, Yhdysvallat, Venäjä) kutsutaan arktisiksi rantavaltioiksi. Rantavaltiot toimivat yhteistyössä YK:n merioikeusyleissopimuksella perustetun mannerjalustatoimikunnan kanssa sen määrittämiseksi, missä rantavaltion mannerjalustan ja sen ulkopuolelle jäävän syvänmerenpohjan välinen raja sijaitsee.

Kanada järjesti toisen rantavaltiokokouksen (Arctic Ocean Foreign Ministers' Meeting) Quebecissä 29.3.2010 (ensimmäinen Ilulissatissa 28.5.2008). Kokouksessa rantavaltiot toistivat sitoumuksensa ratkaista mannerjalustaa koskevat vaatimuksensa rauhanomaisesti ja kansainvälistä oikeutta noudattaen.

On mahdollista, että taloudellisen yhteistyön nimissä rantavaltiot pitäisivät tarkoituksenmukaisena ratkaista tai jäädyttää ainakin osittain keskinäiset kiistansa tai jopa jättää yhteisvaateita (*joint submissions*) niin sanotun laajennetun mannerjalustan osalta. Norjan ja Venäjän 27.4.2010 saavuttama sopimus keskinäisestä rajalinjasta Barentsin merellä ja Jäämerellä korostaa omalta osaltaan yhteistyön ja kansainvälisen merioikeuden tärkeyttä.

Aluekysymyksiä on selostettu liitteessä 5.

Kansainvälisessä merenkulkujärjestössä (International Maritime Organisation, IMO) sovitaan merenkulkua koskevasta säätelystä kattavaa mm. merenkulun turvallisuuden, ympäristövaikutukset, teknisen yhteistyön ja oikeudelliset asiat. Kansainvälisen merenkulkujärjestön kautta voidaan tuoda Itämeren parhaita käytäntöjä Pohjoiselle jäämerelle; esimerkiksi Itämeren suojelukomission (HELCOM) puitteissa toteutettava alueellisen yhteistyön malli ja liikenteen seuranta- ja ohjausjärjestelmä.

Merenkulkua koskevia standardeja tulee yhtenäistää ja niiden valvontaa tehostaa. Arktisella alueella tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi alusten jääluokitusten harmonisointia. Suomi osallistuu aktiivisesti kansainvälisen merenkulkujärjestön alaisuudessa toimivaan Polar koodi (Polar Code) -työskentelyyn, jossa valmistellaan arktisen merenkulun säännöksiä.

Arktisten ympäristökysymysten keskeisimpiä sopimuksia, ohjelmia tai järjestöjä ovat mm. **YK:n ilmastomuutosta koskeva puitesopimus** (UNFCCC), **Hallitustenvälinen ilmastomuutospaneeli** (IPCC), **Otsonikerroksen suojelua koskeva Wienin yleissopimus**, **YK:n ympäristöohjelma** (UNEP), **YK:n Euroopan talouskomission kaukokulkeutumissopimus** (UNECE CLRTAP), **Valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointia koskeva yleissopimus** (Espoon sopimus), **YK:n biologista mo-**

nimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD) ja Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto (IUCN).²⁴

YK:n pysyvässä alkuperäiskansafoorumissa (United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues, PFII) edistetään alkuperäiskansojen asemaa yhteistyössä hallitusten kanssa. Pysyvä foorumi on YK:n talous- ja sosiaalineuvoston alaisuudessa toimiva neuvoo-antava elin, joka käsittelee ja antaa suosituksia alkuperäiskansojen taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen, kulttuuriin, ympäristöön, koulutukseen, terveyteen ja ihmisoikeuksiin liittyvistä kysymyksistä. Arktisen alueen alkuperäiskansat osallistuvat aktiivisesti foorumin työhön. Alkuperäiskansojen asemaa edistetään myös muussa YK:ssa tehtävässä alkuperäiskansojen ja hallitusten välisessä yhteistyössä (YK:n ihmisoikeusneuvosto ja yleiskokous sekä muut vastaavat YK:n mekanismit).

6.2 Aluetaso

Arktinen neuvosto (Arctic Council, AC)

Arktinen neuvosto²⁵ pyrkii vastaamaan arktiseen alueeseen kohdistuviin ympäristöhaasteisiin sekä kestävän kehityksen kysymyksiin. Neuvoston konkreettinen työ tapahtuu kuudessa asiantuntijatyöryhmässä,²⁶ jotka kokoavat tieteellisten tutkimusten tietoja ja valmistelevat suosituksia neuvoston päätöksenteon tueksi. Työryhmien työ keskittyy ympäristön- ja luonnonsuojeluun, valvontaan ja seurantaan, kestävän kehityksen ja pelastusyhteistyön edistämiseen sekä arktisen alueen asukkaiden elinolojen parantamiseen. Neuvostossa jäsenmaiden konsensusperiaatteella tehdyillä päätöksillä ei ole kansainvälisoikeudellista sitovuutta, mutta neuvoston suosituksia pidetään poliittiselta painoarvoltaan vahvoina. Neuvostolla ei ole pysyvää sihteeristöä tai budjettia.

Suomi pitää Arktista neuvostoa ensisijaisena arktisia asioita käsittelevänä yhteistyöfoorumina. Vaikka rantavaltioilla on intressejä keskustella mm. aluekysymyksistä keskenään, on Suomen kannalta kuitenkin tärkeää, että Arktinen neuvosto säilyttää keskeisen asemansa.

Arktisen neuvoston merkittävin lisäarvo on sen luonne ainoana kahdeksan arktisen valtion muodostamana (sirkumpolaarisena) yhteistyöfoorumina, jon-

²⁴ Katso liite 10: Ympäristösopimukset.

²⁵ Katso liite 11: Arktinen neuvosto.

²⁶ Arctic Contaminants Action Program (ACAP), Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP), Conservation of Arctic Flora and Fauna (CAFF), Emergency Prevention, Preparedness and Response (EPPR), Protection of the Arctic Marine Environment (PAME), Sustainable Development Working Group (SDWG).

ka työhön osallistuvat myös alkuperäiskansat ns. pysyvinä osallistujina (A8+). Neuvoston merkittävimpänä vahvuutena ovat ympäristön- ja luonnonsuojeluun sekä merenkulkuun liittyvät raportit suosituksineen.²⁷

Neuvoston toiminnan heikkoutena voidaan pitää yhteisrahoituksen puutetta, mikä heijastuu rajoitettuina asiantuntijaresursseina sekä työryhmien käytössä olevien määrärahojen niukkuutena. Tämä estää joissakin tapauksissa pitkäjänteisen ja kokonaisvaltaisen suunnittelun.

Suomi pyrkii kehittämään Arktisen neuvoston toimintaa seuraavin tavoin:

1. Arktisen neuvoston vahvistaminen arktisen alueen ainoana kahdeksan arktisen valtion muodostamana yhteistyörakenteena ja uusien tarkkailijajäsenten hyväksyminen

Arktisilla ympäristömuutoksilla ja liikenneväylien avautumisella on globaaleja vaikutuksia myös ei-arktisiin valtioihin. Suomi tukee lähtökohteisesti uusien tarkkailijajäsenten, ml. Euroopan unioni, hyväksymistä neuvostoon edellyttäen, että ne ovat valmiita toimimaan sitoutuneesti neuvoston tavoitteiden saavuttamiseksi. Uudet tarkkailijajäsenet toisivat neuvostolle sen kaipaamia lisäresursseja ja uusia hyviä käytäntöjä monenkeskiseen yhteistyöhön. Neuvoston perustamisasiakirjaa tulee voida täydentää, mikäli uusien jäsenten hyväksyminen niin vaatii.

2. Arktisen neuvoston asialistan laajentaminen

Suomen mielestä Arktisen neuvoston tulee toimia nykyistä laajemmin foorumina strategiselle arktiselle keskustelulle (esim. varaministeritason kokoukset). Arktisen neuvoston nykyiset suositukset (esim. AMSA, ACIA) muodostavat hyvän pohjan yhteisten tavoitteiden ajamiselle. Niiden lisäksi neuvoston puitteissa voitaisiin tarkastella arktisen alueen kannalta tärkeitä kysymyksiä käsitteleviä kansainvälisiä sopimuksia ja identifioida mahdollisia sääntelyaukkoja ja päällekkäisyyksiä. Suomi on avoin laajentamaan neuvoston toimintaa sellaisille uusille sektoreille, jotka tuovat toimintaan aitoa lisäarvoa. Neuvoston painoarvoa voidaan lisätä myös pitämällä aika ajoin **arktisia huippukokouksia**, joissa voitaisiin keskustella arktisen politiikan suuntaviivoista laajemmin. Huippukokouksiin voitaisiin tarpeen mukaan kutsua myös tarkkailijoita.

²⁷ Esimerkiksi vuonna 2005 julkaistu Arctic Climate Impact Assessment (ACIA), joka toimii perustana ilmastonmuutoksen vaikutusten arvioinnille arktisella alueella. Samoin vuonna 2009 julkaistu Arctic Marine Shipping Assessment (AMSA) sisältää useita suosituksia arktisen merenkulun kehittämiseksi.

3. Institutionaaliset kysymykset

Suomi tukee Arktisen neuvoston instituutioiden vahvistamista. Arktisella neuvostolla ei ole toistaiseksi pysyvää sihteeristöä, vaikka kysymys on noussut esille useasti. Sihteeristön perustaminen kuitenkin edellyttää käytännössä sitovaa hallitustenvälistä sopimusta ja jäsenmaiden välistä konsensusta. Mikäli konsensusta ei synny, vaihtoehtoisena ratkaisujärjestelyinä voidaan harkita nykyisen puheenjohtajatroikan mahdollistamaa ad hoc -sihteeristömallin jatkamista ja kehittämistä, jolloin työryhmät jatkaisivat toimintaansa johtovaltioperiaatteella. Sihteeristöjärjestelyistä riippumatta Arktisen neuvoston asiantuntijatyön ja riippumattoman tutkimuksen rahoittamiseksi pysyvän rahoitusjärjestelmän luominen lienee tulevaisuudessa välttämätöntä.

4. Arktisen neuvoston työn näkyvyyden lisääminen

Yksi Arktisen neuvoston tärkeimmistä tehtävistä on seurata ja arvioida arktisen alueen ympäristön tilaa ja tiedottaa siinä tapahtuvista muutoksista. Arktisen neuvoston työryhmissä tehdään erittäin tärkeää työtä, mutta raportit ja muu tuotettu materiaali jäävät usein suurelta yleisöltä huomaamatta. Siksi neuvoston työn näkyvyyttä tulee lisätä ja sen suosituksia ja sen toteuttamia alueellisia ilmastonmuutosarvioita tulee entistä tehokkaammin hyödyntää aluetta koskevassa päätöksenteossa ja varautumisessa ilmastonmuutoksen aiheuttamiin haasteisiin.

Barentsin euroarktinen neuvosto (Barents Euro-Arctic Council, BEAC)

Barents-yhteistyö toimii jatkuvassa vuorovaikutuksessa paikallisten asukkaiden, toiminta-alueen alkuperäiskansojen ja alueellisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Se kanavoi rajat ylittävän toiminnan ja viranomaisyhteistyön Barentsin euroarktisen neuvoston ja Barentsin alueneuvoston puitteisiin. Barents-yhteistyö kattaa Norjan, Ruotsin, Suomen ja Venäjän maa-alueet ja aluevedet.

Barentsin euroarktisen neuvoston²⁸ ja Barentsin alueneuvoston yhteistyön erikoispiirteinä ja merkittävänä lisäarvona on se, että se tuo ainutlaatuisesti yhteen hallitus- ja aluetason toimijat. Arktisen neuvoston tavoin Barents-yhteistyö korostaa alkuperäiskansojen oikeutta myös käytännössä voida osallistua foorumeihin, joilla niitä koskevia kysymyksiä käsitellään.

Barentsin euroarktisen neuvoston toiminnan heikkoutena voidaan pitää varsinkin rajallisia taloudellisia ja henkilöresursseja erityisesti työryhmätoiminnassa.

²⁸ Katso liite 12: Barentsin euroarktinen neuvosto.

Suomi pyrkii kehittämään Barentsin euroarktisen neuvoston toimintaa seuraavin tavoin:

1. Barentsin aluetta koskevien alueellisten kysymysten tehokas käsittely
Barentsin euroarktinen neuvosto mahdollistaa toimivan rajat ylittävän yhteistyön Barentsin alueella ja se on tärkeä myös Venäjä-yhteistyön kannalta. Neuvoston työryhmien puitteissa toteutetaan rajat ylittäviä hankkeita useilla eri sektoreilla. Esimerkiksi Barentsin pelastuspalvelusopimuksella²⁹ mahdollistetaan nopea avunanto suuronnettomuuksien lisäksi tilanteissa, joissa lähimmät pelastuspalveluyksiköt ovat toisen sopijapuolen alueella. Ympäristösektorilla Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiön (NEFCO) hallinnoiman Barentsin ”Hot Spot Facilityn” avulla torjutaan yhteisiä ympäristöuhkia alueella. Kansalaisyhteiskunnan kehitystä ja nuorisojärjestöjä tuetaan mm. neuvoston nuorisopoliittisen työryhmän kautta.
2. Tietoisuuden lisääminen alueen potentiaalista, osaamisesta ja suunnitteilla olevista kehittämishankkeista
Barentsin euroarktinen neuvosto kokoaa yhteen kaikki Barentsin alueen keskeiset toimijat. Barents-yhteistyö tuottaa alueellista, kansallista ja kansainvälistä tietoa eri kohderyhmien käyttöön ja niiden päätöksenteon tueksi. Barents-yhteistyö voi toimia alueen äänitorvena myös EU:n suuntaan unionin kehittäessä omaa arktista politiikkaansa.
3. Barentsin euroarktisen neuvoston toiminnan yhteensovittaminen pohjoisen ulottuvuuden kumppanuuksien ja EU:n raja-alueyhteistyöohjelmien kanssa
Vuonna 2010 käynnistyneet EU:n raja-alueyhteistyöohjelmat (ENPI CBC) tarjoavat uusia rahoitusmahdollisuuksia Barentsin alueelle. Kolarctic ja Karelia -ohjelmien kautta voidaan muuttaa poliittiset päätökset käytännön hankkeiksi. Myös pohjoisen ulottuvuuden kumppanuuksilla on suurta potentiaalista merkitystä Barentsin alueen yhteistyön toteuttamisessa (kts. 7.3).

Pohjoismaiden ministerineuvosto (PMN)

Pohjoismaiden ministerineuvosto³⁰ rahoittaa sellaisia Arktisen neuvoston ja Barentsin euroarktisen neuvoston hankkeita, jotka vastaavat myös Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisessa yhteistyöohjelmassa asetettuja tavoitteita ja päämääriä. Vuositasolla tämän rahoituksen arvo on noin 1,2 mil-

²⁹ Sopimus Barentsin euroarktisen alueen hallitusten välillä yhteistyöstä onnettomuuksien ehkäisemisen, niihin varautumisen ja pelastustoiminnan alalla, 11.12.2008.

³⁰ Katso liite 13: Pohjoismaiden ministerineuvosto. Pohjoismaiden ministerineuvosto on Arktisen neuvoston tarkkailijajäsen.

joonaa euroa. Tällä on merkittävä vaikutus varsinkin Arktisen neuvoston toiminnalle. Jatkossakin on tärkeää varmistaa, että Pohjoismaiden ministerineuvoston toiminta arktisella alueella on nimenomaan Arktista neuvostoa ja Barentsin euroarktista neuvostoa tukevaa ja täydentävää.

Pohjoismaiden ministerineuvoston lisäksi alueelle tärkeä yhteistyöelin on neuvoston rahoittama **Pohjoiskalotin neuvosto**³¹, johon kuuluvat Suomi, Ruotsi ja Norja. Neuvosto toimii käynnistämällä ja rahoittamalla erilaisia alueellisia yhteistyöhankkeita. Sen jäseninä ovat maakuntien aluepolitiikasta vastaavien kehitysviranomaisten ja elinkeinoelämän edustajat. Neuvostoa voidaankin luonnehtia viranomaisten ja elinkeinoelämän rajayhteistyökumppanuudeksi.

6.3 Kahdenvälinen yhteistyö

Barentsin alueella Suomen kannalta on keskeistä yhteistyö Norjan ja Venäjän kanssa. Norjan ja Venäjän välinen alustava sopimus Barentsin meren rajalinjasta tulee lisäämään öljyn ja kaasun etsintää ja tuotantoa, millä on laajoja kaupallis-taloudellisia vaikutuksia koko alueelle.

Suomi suunnittelee vahvistavansa edustautumistaan erityisesti Venäjän pohjoisilla alueilla. Nykyisin Suomen Pietarin pääkonsulaatin alaisuudessa toimiva toimipiste Murmanskissa on tarkoitus nostaa itsenäisen pääkonsulaatin tasolle.

Pohjois-Suomen maakunnat, keskuskäytävät, korkeakoulutoimijat ja itä-yhteistyön seutukunnat ovat perustaneet Barents-keskus Finland Oy:n edistämään erityisesti tiedonvälitystä yrityksille, jotka ovat kiinnostuneita liiketoimintamahdollisuuksista Barentsin alueella. Yritys palvelee koko Suomen elinkeinoelämää ja toimii myös linkkinä elinkeinoelämän, tutkimuksen, koulutuksen ja hallinnon välillä.

6.4 Rahoitus

Arktisen ja Barentsin alueen yhteistyön rahoitus perustuu eri toimijoiden (kansalliset, sekä julkiset että yksityiset, ja kansainväliset) yhteisrahoitukseen.³² Alueellista ja rajat ylittävää monenvälistä hankeyhteistyötä rahoittavia EU-

³¹ Maantieteellisesti Pohjoiskalottiin kuuluvat Nordlannin, Tromssan ja Finnmarkin maakunnat Norjasta, Suomesta Lapin maakunta ja Ruotsista Norrbottenin lääni.

³² Toimenpiteitä toteutetaan valtiontalouden sallimissa rajoissa sen mukaan, miten kussakin konkreettisessa tapauksessa asianmukaisin menettelyin erikseen päätetään.

instrumentteja ovat mm. pohjoisen ulottuvuuden kumppanuudet sekä EU:n raja-alueyhteistyöohjelmat (ENPI CBC), joita käsitellään luvussa 7.

Suomen arktinen yhteistyö pohjautuu ulkoasianministeriölle ja muille ministeriöille myönnettyihin budjettivaroihin.

Arktisen neuvoston ja Barentsin euroarktisen neuvoston eri sektoreiden kokouksiin osallistuminen ja niiden järjestäminen katetaan pääosin ministeriöiden yleisistä toimintamäärärahoista. Muuhun toimintaan, kuten erilaisiin selvityksiin ja raportteihin, seminaareihin, johtovaltiotoimintoihin ja muihin hankkeisiin, tarvitaan kuitenkin eri tahojen taloudellista tukea. Esimerkiksi elinkeinoelämän kannalta merkittävä arktista merenkulkua kartoittava AMSA-selvitys (Arctic Marine Shipping Assessment 2009) ei olisi ollut mahdollinen ilman ympäristöministeriön ja ulkoasiainministeriön rahallista tukea.

Suomen arktisen toiminnan kannalta erityisen tärkeää on eri sektoreiden hankeyhteistyön edistäminen. Hanketasolla Suomen lähialueyhteistyövaroilla rahoitetaan ensisijaisesti Luoteis-Venäjälle kohdistuvia kehittämishankkeita. Näiden joukossa on ollut myös jossain määrin alueneuvostojen (ml. Arktinen neuvosto ja Barentsin euroarktinen neuvosto) hankkeita. Lähialuerahoituksen käyttöä Arktisen neuvoston ja Barentsin euroarktisen neuvoston toimintaan rajoittavat lähialuerahoituksen nykyiset kriteerit, joissa käyttö rajataan kehittämishankkeisiin Venäjällä. Esimerkkinä lähialuevaroin rahoitetusta hankkeesta Barents-yhteistyössä on hanke *Hiv:n leviämisen hallinta Barentsin ja Pohjoisen ulottuvuuden kumppanuusohjelman alueella*, jota Suomi on tukenut vuosina 2005–2010 noin 1,9 milj. eurolla. Arktisessa yhteistyössä lähialuevaroin on mm. rahoitettu 0,2 milj. eurolla ACAP -ohjelman (The Arctic Contaminants Action Program) hanketta *Käytöstä poistettujen torjunta-aineiden käsittely Venäjällä*. Lisäksi Suomi on osoittanut 0,2 milj. euroa lähialuevaroja Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiö NEFCO:n hallinnoimaan Project Support Instrument -rahastoon, joka tukee ACAP:n hankkeita Venäjällä.

Suomen arktista toimintaa voidaan tehostaa myös luomalla sille nykyistä selkeämpi kansallinen rahoituspohja. **Jatkossa on syytä pohtia, voidaan-ko lähialueyhteistyövaroista rahoittaa enenevässä määrin Suomen osallistumista alueelliseen yhteistyöhön ml. arktiseen yhteistyöhön.** Tähän mennessä toiminnan suuruusluokka on ollut vajaat 800 000 euroa vuodessa, josta suurin osa on ulkoasiainministeriön rahoitusta. Loput rahoituksesta tulevat ympäristöministeriöltä ja opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

7 EU JA ARKTINEN ALUE

Suomen tavoite on että:

- EU huomioi arktisen alueen erityispiirteet unionin eri politiikkalohkoilla ja lisää entisestään panostustaan alueelle.
- EU hyväksytään tarkkailijajäseneksi Arktiseen neuvostoon ja EU:n arktinen informaatiokeskus perustetaan Lapin yliopiston Arktisen keskuksen yhteyteen.
- Pohjoinen ulottuvuus muodostuu keskeiseksi EU:n arktisen politiikan välineeksi ulkosuhteiden osalta.

EU on arktinen toimija. Kahdeksasta arktisesta valtiosta Suomi, Ruotsi ja Tanska ovat Euroopan unionin jäsenmaita. Norja ja Islanti (joka jätti jäsenhakemuksensa EU:lle heinäkuussa 2009) kuuluvat Euroopan talousalueeseen.³³

Arktisen alueen kehityksellä on merkittäviä seurauksia tulevien sukupolvien elämään koko Euroopassa. Alueella on keskeinen merkitys erityisesti energiantuotannon, kalastuksen, muiden luonnonvaraelinkeinojen ja turismin kannalta. Vastaavasti EU:n toiminnalla ja politiikoilla on vaikutuksia arktiselle alueelle. Se osallistuu laajalti muun muassa arktiseen tutkimukseen ja alueen infrastruktuurin kehittämiseen.

Komission 2008 antama tiedonanto neuvostolle ja parlamentille sekä sitä seuranneet neuvoston päätelmät 2008 ja 2009 ovat ensimmäisiä askeleita EU:n arktisen politiikan hahmottamisessa.³⁴ Suomi toimitti arktisen tiedonannon valmisteluvaiheessa omia näkemyksiään komissiolle sekä osallistui aktiivisesti neuvoston päätelmien laadintaan. Seuraava virstanpylväs tulee olemaan kesä 2011, johon mennessä komissiota on pyydetty antamaan seurantaraportti arktisen politiikan kehittymisestä.

EU:n arktinen politiikka on sekä EU:n sisäistä politiikkaa että osa sen ulkosuhteita.

³³ Grönlanti ei ole Euroopan unionin jäsen. Norjan Huippuvuoret eivät kuulu Euroopan talousalueeseen.

³⁴ Luvussa viitataan useasti EU:n 20.11.2008 annettuun arktiseen tiedonantoon "Euroopan unioni ja arktinen alue; KOM(2008) 763 lopullinen", EU:n yleisten asiain ja ulkosuhteiden neuvoston arktisiin päätelmiin (8.12.2008) ja EU:n ulkoasiainneuvoston arktisiin päätelmiin (8.12.2009).

7.1 EU globaalina arktisena toimijana

Euroopan unionin arktisen politiikan suuntaviivoja on hahmoteltu komission tiedonannossa ja neuvoston päätelmissä. Komission tiedonannossa määritellään EU:n arktisen alueen politiikan painopisteiksi 1) arktisen alueen suojelu ja säilyttäminen yhdessä sen väestön kanssa, 2) resurssien kestävä käytön edistäminen ja 3) YK:n merioikeusyleissopimukseen perustuvan arktisen alueen monenkeskisen hallintomallin kehittäminen. Tiedonannossa esitetään lisäksi näkökulmia mm. ilmastonmuutokseen, alkuperäiskansoihin ja tutkimukseen. Konkreettisine toimina tiedonannossa esitetään mm. arktisen alueen eurooppalaisen informaatiokeskuksen perustamista sekä EU:n tarkkailijajäsenyyttä Arktisessa neuvostossa.

EU peräänkuuluttaa laajaa vuoropuhelua ja tiivistä yhteistyötä arktisissa asioissa. Kaikki relevantit toimijat tulee saada mukaan rakentamaan yhteistä arktista politiikkaa. EU:n arktisen politiikan perustan muodostavat erilaiset sopimukset ja muut yhteistyöjärjestelyt (kts luku 6.1). On tärkeää, että kaikki toimijat noudattavat arktiseen alueeseen sovellettavaa kansainvälistä sääntelyä. Kokonaisvaltaisen arktisen sopimusregiimin luominen ei ole tarpeellista, mutta olemassa olevien erillissopimusten toimeenpanoa sekä niiden mahdollista täydentämistarvetta tulee arvioida.

EU korostaa, että kaikessa elinkeinotoiminnassa on säilytettävä tasapaino ympäristönsuojelun ja luonnonvarojen kestävä käytön välillä. Turvallisuus- ja pelastuskysymyksiin on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota, jotta alueen tarjoama potentiaali saadaan turvallisesti ja kestävästi käyttöön. Tällä hetkellä alueen monitorointi-, valvonta- ja pelastusjärjestelmät sekä tutkimusinfrastruktuuri ovat vielä liian kehittymättömiä.

Suomelle on tärkeää, että EU on tunnustanut arktisen alueen merkityksen. EU:n arktisen politiikan kehittyessä tulee kiinnittää huomiota mm. seuraavaan:

1. EU voi toimivaltansa puitteissa valvoa ja tukea jäsenmaidensa etua mahdollisimman tehokkaasti arktisten kysymysten noustessa esille erilaisissa kansainvälisissä järjestöissä (esimerkiksi merenkulkuoikeuksien toteutumisen turvaaminen erityisesti Koillisväylällä, syrjivien käytäntöjen välttäminen, resurssien hyödyntäminen).³⁵

³⁵ Komissio korostaa tiedonannossaan, että liikenteen avautuminen ja aikaisemmin saavuttamattomissa olleiden luonnonvarojen käytön mahdollistuminen eivät saa johtaa kolmansiä maita syrjiviin käytäntöihin. Esimerkiksi kansainvälisen merioikeuden mukaisia merenkulkuun liittyviä oikeuksia on kunnioitettava laivaliikenteelle avautuvilla uusilla reiteillä ja alueilla. UNCLOS on jaetun toimivallan sopimus, jossa yhteisö on yhtenä sopimuspuolena.

2. Arktisten energiavarojen merkitys Euroopan energiaturvallisuudelle tulee huomioida. EU:n intressinä on, että arktisen alueen energiavarannot kytkeytyvät eurooppalaisiin energiaverkkoihin ja palvelevat Euroopan energiaturvallisuutta.
3. EU:n tutkimuksen puiteohjelmilla on suuri merkitys arktisen tutkimuksen rahoituksen kannalta. On tärkeää painottaa arktista tutkimusta yhtenä tutkimuksen painopistealueena. EU:n tutkimuksen puiteohjelmasta tulee voida myös jatkossa rahoittaa merkittäviä eri tutkimusalojen tutkimushankkeita, jotka toteutetaan usean maan yhteistyönä.
4. EU:n omassa toiminnassa sen strategioiden, ohjelmien ja hankkeiden sosioekonomisia ja ympäristövaikutuksia arktiseen alueeseen on arvioitava ja huomioitava ennen niistä tehtäviä päätöksiä. Arktisten erityispiirteiden tunnistaminen ja ympäristöhaasteisiin vastaaminen tulee olla mukana EU:n toimissa ilmastonmuutoksen lieventämiseksi ja siihen sopeutumisessa.
5. EU:n vahvuutta kemikaalipolitiikassa tulee käyttää kemikaalien tarkastuksen ja valvonnan vahvistamiseen arktisella alueella ja tukemaan kansainvälistä yhteistyötä, joka tähtää haitallisten aineiden kaukokulkeutumisen ja käytön vähentämiseen.
6. EU:n kalastuspolitiikan lähtökohta on kalastuksen järjestäminen kestävällä tavalla toimimalla sopimusosapuolena arktisen alueen kalastusjärjestöissä ja yhteistyön tekeminen alueella kalastavien rantavaltioiden kanssa.³⁶ Suomella on välittömiä intressejä Pohjois-Atlantin lohien suojelujärjestössä, koska Euroopan suurin lohijoki Tenojoki sekä merkittävä Näätänojoki kuuluvat sen sopimusalueeseen.
7. EU:n arktisen politiikan yhtenä päätavoitteena on arktisen alueen suojeleminen ja säilyttäminen yhdessä sen väestön kanssa. EU:n aluepolitiikka ja ohjelmat hyödyttävät myös alkuperäiskansoja. EU on ehdottanut sitoutumista säännölliseen vuoropuheluun arktisten alkuperäiskansojen kanssa sekä erityisesti saamelaisten ja muiden Euroopan arktisen alueen väestöjen järjestöjen ja toiminnan tukemista mm. alueellisten ja rajat ylittävien ohjelmien kautta.
8. EU:n ulkosuhteiden osalta arktinen tematiikka tulee nousemaan keskeisesti esille sekä transatlanttisissa suhteissa että unionin suhteissa Venäjän, Kanadan, Kiinan, Japanin ja Etelä-Korean kanssa.
9. EU tunnustaa Arktisen neuvoston keskeisen roolin ja hakee pysyvän tarkkailijajäsenen asemaa Arktisessa neuvostossa.

³⁶

EU on sopimusosapuolena Koillis-Atlantin kalastuskomissiossa (NEAFC), Luoteis-Atlantin kalastusjärjestössä (NAFO) sekä Pohjois-Atlantin lohien suojelujärjestössä (NASCO). EU:lla on kahdenväliset sopimukset kalastuskumppanuudesta Norjan, Islannin ja Grönlannin kanssa. EU:n ja Norjan välinen sopimus on mitoitukseltaan yhteisön suurin ja sen merkitys on huomattava suurelle joukolle jäsenmaita. EU ja Venäjä ovat pitkään neuvotelleet kalastuskumppanuudesta koskien arktisia kalavaroja, mutta yhteistä kantaa ei ole vielä saavutettu. Komissio korostaa tiedonannossaan, että kalastusta koskeva sääntelyjärjestelmä on ulotettava alueille, joilla se ei vielä ole voimassa.

EU:n arktinen informaatiokeskus

Komission marraskuun 2008 arktisessa tiedonannossa sekä EU:n ulkosuhteiden neuvoston joulukuun 2009 päätelmissä rohkaistaan komissiota yhdessä jäsenmaiden kanssa selvittämään mahdollisuutta EU:n arktisen informaatiokeskuksen perustamiseksi. Suomi esittää EU:n arktisen informaatiokeskuksen perustamista napapiirillä sijaitsevan Arktisen keskuksen yhteyteen. Lapin yliopiston Arktinen keskus on EU:n arktisella alueella toimiva arktinen tutkimuskeskus, jolla on jo valmiiksi hyvin toimiva infrastruktuuri ja sirkumpolaarinen yhteistyöverkosto.

7.2 Barentsin alueen merkitys EU:lle

Suomelle EU:n arktisena jäsenmaana on tärkeää, että arktisella yhteistyöllä on myös vahva Barents-ulottuvuus. Euroopan arktista aluetta tulee käsitellä kokonaisuutena ja arktiset näkökohdat tulee huomioida tarpeen mukaan EU:n sisäisissä politiikoissa:

1. Aluepolitiikan osalta on keskeistä, että arktista aluetta käsitellään kokonaisuutena ja että EU:n rakennepolitiikka jatkuu pohjoisilla harvaan-asutuilla alueilla.
2. Liikennesektorilla Suomen tavoitteet liittyvät yhteyksien luomiseen vaikeapääsyisille ja perifeerisille alueille sekä yhteiskunnallisen ja alueellisen yhteenkuuluvuuden parantamiseen. TEN-verkon osalta prioriteetiverkon tulee täydentää nykyisiä verkkoja sekä varmistaa myös EU:n pohjoisille alueille ulottuvien kuljetuskäytävien rakentaminen ja yhteydet kolmansiin maihin.
3. Barentsin alueen ympäristöyhteistyö tarjoaa EU:lle mahdollisuuden olemassa olevien yhteistyöverkostojen hyödyntämiseen ja siten alueellisten ja paikallisten ympäristöongelmien käsittelyyn ja ratkaisuun. Barentsin raja-alueyhteistyössä on kiinnitetty huomiota konkreettisiin pilaantuneisiin ympäristökohteisiin (ns. "hot spots"), jäte- ja juomavesikysymyksiin, rajavesistöihin sekä luonnon monimuotoisuuden suojeeluun.

Norja ja Venäjä ovat EU:n energiantuonnissa tärkeimmät maat. Niiden yhteinen osuus kaasun tuonnista on noin 70 % ja öljyn tuonnista noin 50 %. EU:n hiilen tuonnista Venäjän osuus on noin neljännes. EU:n oma kaasun- ja öljyntuotanto on laskussa ja tuonnin Venäjältä ja Norjasta odotetaan kasvavan. Sekä Norjan että Venäjän uustuotanto suuntautuu pääosin arktiselle alueelle.³⁷

³⁷ Norjan ja Venäjän 27.4.2010 allekirjoittama sopimus maiden merirajasta Barentsin merellä kattaa noin 175 000 neliökilometrin alueen. Alueella arvioidaan olevan mittavia kaasun- ja öljykenttiä (mm. Fedinskin kenttä, joka oletettavasti sisältää kolminkertaisen määrän kaasua Shtokmanin kenttään verrattuna), jotka sijaitsevat lähempänä rannikkoa kuin Shtokmanin kenttä.

EU:n ulkosuhteiden osalta Barentsin alueen yhteistyön kehittäminen erityisesti Venäjän ja Norjan kanssa tulee olla yksi unionin prioriteetti. EU:n yhteistyö Norjan kanssa on jo nykyisellään tiivistä, ja mikäli Norja päättäisi hakea EU:n jäseneksi, unionin arktinen profiili vahvistuisi entisestään.

EU ja Venäjä ovat strategisia kumppaneita ja naapureita. Osapuolet ovat toisistaan hyvin riippuvaisia esimerkiksi kaupan, talouden ja energian alalla sekä molemmat merkittäviä globaaleita toimijoita. Monet eri sektoreiden käytännön kysymykset ovat merkityksellisiä myös arktisen alueen kannalta. Arktiset kysymykset on huomioitava EU:n ja Venäjän välisissä suhteissa; oli kyse sitten toiminnasta ns. yhteisten alueiden puitteissa, Venäjän WTO-liittymisprosessista (World Trade Organisation), liikkuvuuden lisäämisestä tai modernisaatiokumppanuudesta.

7.3 Pohjoinen ulottuvuus EU:n arktisen politiikan välineenä

Pohjoinen ulottuvuus (PU)³⁸ on neljän tasavertaisen kumppanin eli EU:n, Venäjän, Norjan ja Islannin yhteistä politiikkaa. Yhdysvallat ja Kanada osallistuvat yhteistyöhön tarkkailijoina. Pohjoinen ulottuvuus toimii sateenvarjona Pohjois-Euroopassa tehtävälle alueelliselle yhteistyölle ja Arktinen neuvosto, Barentsin euroarktinen neuvosto sekä Pohjoismaiden ministerineuvosto osallistuvat pohjoisen ulottuvuuden politiikkaan ("participants").

Pohjoinen ulottuvuus tarjoaa EU:lle välineen toteuttaa arktista politiikkaansa yhteistyössä muiden pohjoisen ulottuvuuden kumppaneiden kanssa. Barentsin alueella – samoin kuin Itämeren alueella – pohjoinen ulottuvuus kytkee yhteen EU-politiikan sisäiset ja ulkoiset aspektit. Se tuo sisältöä EU:n arktiseen politiikkaan ja tarjoaa tasavertaisen mekanismin politiikan toteuttamiseksi muiden pohjoisen ulottuvuuden kumppanien kanssa. Alkuperäiskansat ovat mukana myös pohjoisessa ulottuvuudessa.

Lisäksi on huomioitava, että Yhdysvaltojen ja Kanadan tarkkailija-aseman ansiosta pohjoinen ulottuvuus kokoaa yhteen kaikki arktiset valtiot. Koska kaikki arktiset maat osallistuvat tai ovat kytkettyjä pohjoiseen ulottuvuuteen, voidaan konkreettisia hankkeita arktisella alueella kanavoida tulevaisuudessa enenevässä määrin pohjoisen ulottuvuuden kautta.

³⁸ Katso liite 14: Pohjoinen ulottuvuus.

Pohjoisen ulottuvuuden ns. arktisen ikkunan sisällöllä on keskeinen merkitys EU:n arktiselle politiikalle.³⁹ Arktisen ikkunan tulee pitää sisällään ainakin seuraavat elementit:

1. Arktisen alueen erityispiirteet – hauras luonto, pitkät etäisyydet, alkuperäiskansat – ja sen taloudelliset mahdollisuudet tulee ottaa selkeämmin huomioon pohjoisen ulottuvuuden kumppanuuksien toiminnassa.

Pohjoisen ulottuvuuden yhteistyö on luonteeltaan käytännönläheistä ja ulottuvuuden kumppanuudet – erityisesti ympäristökumppanuus – ovat koonneet sektorikohtaisesti yhteen keskeiset kansainväliset rahoituslaitokset (EBRD, EIB, NIB, NEFCO jne.) ja tätä kautta edistäneet kansainvälisen rahoituksen löytymistä rajat ylittäviin hankkeisiin pohjoisen ulottuvuuden alueella.

Ympäristökumppanuuden (NDEP) ydinturvahankkeet ovat yksi konkreettinen esimerkki arktisella alueella tehtävästä yhteistyöstä. Radioaktiivisen jätteen käsittelyyn ja käytetyn ydinpolttoaineen varastointiin liittyviin hankkeisiin Kuolan niemimaalla ja Arkangelin alueella on osoitettu varoja yhteensä noin 160 miljoonaa euroa. Kumppanuuden puitteissa toteutetaan myös perinteisiä vesi- ja jätevesihankkeita Arkangelissa, Murmanskissa sekä muualla Luoteis-Venäjällä. Yhteistyötä tehdään myös energiatehokkuuden parantamiseen liittyvissä hankkeissa. Ympäristökumppanuuden rahaston nykyinen mandaatti on voimassa vuoteen 2017 asti. Tulevaa toimintaa suunniteltaessa tulee ottaa huomioon selkeämmin pohjoisen ulottuvuuden arktisen ikkunan tavoitteet.

Sosiaali- ja terveystumppanuuteen (NDPHS) on perustettu alkuperäiskansojen terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävä asiantuntijaryhmä, jonka toimintaan ovat osallistuneet Kanadan ja Grönlannin sekä Barentsin alueen (Venäjä, Suomi, Ruotsi, Norja) alkuperäiskansat ja edustajat. Lisäksi arktisen alueen kannalta merkittävää on se, että Venäjän esityksestä selvitetään telelääketieteen yhteistyön mahdollisuuksia.

Kulttuurikumppanuus (NDPC) voi tarjota erityisesti alkuperäiskansoja edustaville taiteentekijöille ja kulttuurialan edustajille väylän luoda kontakteja toisiin taiteentekijöihin, levittäjiin ja rahoittajiin.

Valmisteilla olevan liikenne- ja logistiikkakumppanuuden (NDPTL)⁴⁰ tarkoituksena on parantaa tärkeimpiä liikenneyhteyksiä ja logistiikkaa pohjoisen ulottuvuuden alueella ja aktivoida taloudellista kasvua

³⁹ Pohjoinen ulottuvuus kattaa laajan maantieteellisen alueen Euroopan arktisilta ja subarktisilta alueilta Itämeren etelärannikolle, mukaan lukien sen läheisyydessä sijaitsevat maat, ja Luoteis-Venäjältä idässä Islantiin ja Grönlantiin lännessä.

⁴⁰ Liikenne- ja logistiikkakumppanuuden perustamissopimus allekirjoitettiin 21.10.2009 Italian Napolissa. Sopimus sihteeristön perustamisesta allekirjoitettiin 8.6.2010 Espanjan Zaragozassa.

keskittymällä sekä alueellisesti että kansallisesti priorisoituihin hankkeisiin. Kumppanuuden sisältö jakautuu infrastruktuurihankkeisiin ja horisontaalisiin kysymyksiin, jotka sisältävät mm. rajanylitykseen ja liikenteen turvallisuuteen liittyviä asiakokonaisuuksia. Liikenne- ja logistiikkakumppanuudella tulee olemaan keskeinen merkitys Barentsin alueen liikenneyhteyksien kehittämisen kannalta. Se tarjoaa Pohjois-Euroopan maille foorumin, jossa voidaan kytkeä yhteen eurooppalaisen TEN-T verkoston ja alueellisen tason kansainvälisiä liikenneyhteyksiä ja koordinoita sekä arvioida alueellisesti merkittäviä infrastruktuurihankkeita. Koillisväylän ja alueen taloudellisten suurhankkeiden vaikutukset Barentsin alueen liikenneverkostoon tullevat nousemaan esille kumppanuuden toiminnassa.

2. Yhteistyötä tarkkailijamaiden, erityisesti Yhdysvaltojen ja Kanadan, kanssa tulee lisätä arktisissa kysymyksissä.

Toistaiseksi yhteistyötä tarkkailijamaiden kanssa on toteutettu ad hoc -pohjalta. Jatkossa tulee kehittää yhteistyölle vakiintuneemmat muodot. Vahvistamalla tarkkailijamaiden asemaa saadaan kaikki arktiset maat vahvemmin pohjoisen ulottuvuuden piiriin.

3. Yhteistyötä Arktisen neuvoston ja Barentsin euroarktisen neuvoston kanssa tulee tiivistää.

Pohjoisen ulottuvuuden puitteissa on järjestetty koordinaatiokokouksia ns. alueneuvostojen kanssa. Jatkossa tätä yhteistyötä tulee tiivistää ja säännönmukaistaa. Pohjoisen ulottuvuuden kumppanuuksia tulee hyödyntää tehokkaammin Arktisen neuvoston ja Barentsin euroarktisen neuvoston toiminnassa.

4. EU:n pohjoisia rajat ylittäviä ja alueellisia yhteistyöohjelmia tulee hyödyntää tehokkaasti pohjoisen ulottuvuuden arktisen ikkunan tavoitteiden saavuttamiseksi.

EU:n alueellisen yhteistyön ja raja-alueyhteistyöohjelmien⁴¹ käyttöä komission arktisen tiedonannon sekä EU:n muun arktisen politiikan tavoitteiden edistämiseksi voidaan merkittävästi tehostaa sekä ohjelmien sisällön että erityisesti niiden toimeenpanosäännösten osalta.

Barentsin alueen kannalta vuonna 2010 käynnistetyillä raja-alueyhteistyöohjelmilla (European Neighbourhood and Partnership Instrument, cross border cooperation, ENPI CBC) on keskeinen merkitys EU:n ja Venäjän väliselle alueelliselle yhteistyölle arktisella alueella. Näissä ohjelmissa on ensimmäistä kertaa yhdistetty EU:n ulkosuhde- ja koheesiorahoitus samaan instrumenttiin käytettäväksi yhtenäisten sääntöjen mukaisesti. Lisäksi Venäjän federaatio on ensimmäistä kertaa osoittanut omaa merkittävää rahoitustaan (105 miljoonaa euroa) raja-alueyhteistyöohjelmille.

⁴¹ Katso liite 15: EU:n rajat ylittävät ja alueelliset yhteistyöohjelmat.

Suomen kannalta on myönteistä, että rajat ylittävä yhteistyö on saanut uutta poliittista painoarvoa EU:ssa. Turvallisuuden, vakauden ja hyvinvoinnin luominen EU:n ulkorajoilla nähdään unionin yhteisenä etuna. Ulkorajat ylittävä yhteistyö on ollut yksi Suomen keskeisiä prioriteetteja pohjoisen ulottuvuuden politiikassa ja Suomi on ollut edelläkävijä rajat ylittävässä yhteistyössä pyrkien tuomaan EU:hun omaa kokemustaan ja osaamistaan.

EU:n alueelliset yhteistyöohjelmat

EU:n osarahoittamien alueellisen yhteistyön tavoitteen ohjelmien (INTERREG IV) ja raja-alueyhteistyöohjelmien (ENPI CBC) ohjelma-alueet kattavat suuren osan arktista aluetta Grönlannista Novaja Zemljaan. Varsinaisten ulkorajaohjelmien lisäksi, myös Pohjoisen periferian INTERREG IV B -ohjelmaan kuuluu laajoja EU:n ulkopuolisia alueita. Alueet pyrkivät yhdessä kehittämään ja tunnistamaan ohjelma-alueen eri osissa sovellettavissa olevia ratkaisuja, jotka parantavat yhteisöjen mahdollisuuksia säilyä ja kehittyä näillä ilmastollisesti haasteellisilla ja harvaan asutuilla alueilla.

8 YHTEENVETO: TAVOITTEET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

- Kansainvälisiin sopimuksiin perustuva yhteistyö luo perustan Suomen toiminnalle arktisella alueella.
- Suomi pyrkii lisäämään kansainvälistä yhteistyötä arktisissa kysymyksissä globaalitasolla, alueellisella tasolla ja kahdenvälisissä suhteissa.
- Suomi pitää tärkeänä EU:n arktisen politiikan kehittymistä.

Suomen arktisessa strategiassa määritellään sektorikohtaisia tavoitteita ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia.

Keskeiset tavoitteet ovat:

Arktisen alueen ympäristön suojelu

Nostaa arktisen alueen erityispiirteet ja arktiset ympäristökysymykset ja riskit esille kansainvälisessä yhteistyössä (ml. kansainväliset ilmastoneuvottelut ja EU:n kannanmuodostus) hyödyntäen Arktisen neuvoston arviointeja ja suosituksia sekä muuta kansallista ja kansainvälistä tutkimustietoa päätöksenteon pohjana.

Tukea voimakkaammin arktista tutkimusta, alueellisten ilmastomallien kehittämistä ja ympäristön tilan pitkäaikaista seurantaan päätöksenteon pohjana sekä vahvistaa tutkimuksen ja seurannan kansallista koordinaatiota.

Edistää erityisesti Kuolan niemimaan ydinturvallisuutta osallistumalla aktiivisesti ydinturvallisuushankkeisiin sekä ylläpitämällä ympäristön säteilyvalvontaa ja toimintavalmiutta poikkeuksellisiin säteilytilanteisiin.

Taloudellinen toiminta arktisilla alueilla

Vahvistaa Suomen asemaa kansainvälisenä arktisena huippuosajana panostamalla koulutukseen, tutkimukseen, testaukseen, teknologiaan ja tuotekehittelyyn.

Toimenpide-ehdotus: Laaja-alaisen arktisen tutkimusosaamisen takaamiseksi Suomen Akatemian tulisi käynnistää arktinen tutkimusohjelma, jossa painotetaan monitieteistä ja tieteidenvälistä tutkimusta sekä kansainvälistä yhteistyötä. Vastuuministeriöt: OKM, TEM, YM, MMM

Hyödyntää vahvemmin suomalaista talvimerenkulkuun ja arktiseen teknologiaan liittyvää osaamista arktisessa meriliikenteessä ja laivanrakennuksessa.

Parantaa suomalaisyritysten mahdollisuuksia hyödyntää arktista osaamistaan Barentsin alueen suurhankkeissa tukemalla erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten verkostoitumiseen, vienninedistämiseen ja kansainvälistymiseen tärkeitä toimia.

Toimenpide-ehdotus: Arktisen alueen vienninedistäminen otetaan osaksi uutta kansallista VKE-strategiaa. Finpro vahvistaa läsnäoloaan Barentsin alueella vakinaistamalla edustautumistaan Murmanskissa sekä palauttamalla vientikeskuksen Norjaan. Vastuuministeriö: TEM

Liikenneverkostot

Parantaa arktisen alueen liiketoimintamahdollisuuksia kehittämällä niiden liikenne-, viestintä- ja logistiikkaverkostoja sekä rajanylitystä.

Toimenpide-ehdotus: Pohjois-Suomen liikennejärjestelmän kehittämisen tavoitteista ja toimenpiteistä muodostetaan kansallisen tason näkemys. Vastuuministeriö: LVM

Kehittää Barentsin alueen liikennereittejä pyrkimällä yhteiseen strategiseen näkemykseen naapurimaiden kanssa.

Toimenpide-ehdotus: Valmisteilla olevaa pohjoisen ulottuvuuden liikenne- ja logistiikkakumppanuutta hyödynnetään keskeisenä alueellisenä neuvottelufoorumina. Vastuuministeriö: LVM

Yhdenmukaistaa arktisen alueen merenkulun turvallisuutta ja ympäristönsuojelua koskevia kansainvälisiä määräyksiä.

Toimenpide-ehdotus: Itämeren parhaita käytäntöjä hyödynnetään Jäämerellä (esim. "Gulf of Finland Reporting System") Vastuuministeriö: SM

Alkuperäiskansat

Varmistaa alkuperäiskansojen osallistuminen heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavien asioiden käsittelyyn.

Turvata alkuperäiskansojen tehokkaan osallistumisen edellyttämä rahoitus.

Nostaa Arktisessa neuvostossa ja Barentsin euroarktisessa neuvostossa tehtävässä työssä esiin myös Barentsin alueen alkuperäiskansojen aseman parantaminen.

Kansainväliset järjestöt

Korostaa Arktista neuvostoa ensisijaisena arktisia asioita käsittelevänä yhteistyöfoorumina.

Toimenpide-ehdotus: Arktiseen neuvostoon hyväksytään uusia tarkkailijajäseniä ja neuvoston asialistaa laajennetaan. Arktisen neuvoston huippukokouksia järjestetään aika ajoin. Vastuuministeriö: UM

Vahvistaa Barentsin euroarktista neuvostoa myös EU:n suuntaan alueellisten toimijoiden äänenä ja linkittää tiiviimmin yhteen Barents-yhteistyö ja pohjoisen ulottuvuuden kumppanuudet sekä EU:n rajat ylittävät ohjelmat.

Toimenpide-ehdotus: Barentsin euroarktisen neuvoston avulla lisätään tietoisuutta alueen potentiaalista, osaamisesta ja suunnitteilla olevista kehittämishankkeista. Barentsin euroarktisen neuvoston toimintaa lähennetään pohjoisen ulottuvuuden kumppanuuksiin ja EU:n raja-alueyhteistyöohjelmiin. Vastuuministeriö: UM

Vahvistaa edustautumista Venäjän pohjoisilla alueilla.

Toimenpide-ehdotus: Murmanskin toimipistettä vahvistetaan. Vastuuministeriö: UM

Rahoitus

Suomen arktisen toiminnan rahoitusta selkeytetään.

Toimenpide-ehdotus: Lähialuevaroja kohdennetaan osittain alueellisen yhteistyöhön arktinen yhteistyö omana alakohtanansa. Vastuuministeriö: UM

Euroopan unioni

Suomi pyrkii toimillaan vaikuttamaan mm. siihen, että:

EU huomioi arktisen alueen erityispiirteet unionin eri politiikkalohkoilla ja lisää entisestään panostusta alueelle.

EU hyväksytään tarkkailijajäseneksi Arktiseen neuvostoon ja EU:n arktinen informaatiokeskus perustetaan Lapin yliopiston Arktisen keskuksen yhteyteen.

Pohjoinen ulottuvuus muodostuu keskeiseksi EU:n arktisen politiikan välineeksi ulkosuhteiden osalta.

9 LIITTEET

- Liite 1a: Arktisen työryhmän asettamispäätös
- Liite 1b: Jäsenen vaihtaminen
- Liite 2: Arktisen alueen väestökeskittymät
- Liite 3: Merijään sulaminen ja ennusteet
- Liite 4: Arktisen alueen ilmastonmuutos vuosisadan puoliväliin mennessä
- Liite 5: Aluekysymykset
- Liite 6: Barentsin alueen ydinturva
- Liite 7: Mahdolliset ja tunnetut arktiset öljy- ja kaasuesiintymät sekä kaivokset
- Liite 8: Keskustelussa esillä olevat Pohjois-Suomen liikenneverkot
- Liite 9: Pohjoiset meriväylät
- Liite 10: Ympäristösopimukset
- Liite 11: Arktinen neuvosto
- Liite 12: Barentsin euroarktinen neuvosto
- Liite 13: Pohjoismaiden ministerineuvosto
- Liite 14: Pohjoinen ulottuvuus
- Liite 15: EU:n rajat ylittävät ja alueelliset yhteistyöohjelmat
- Liite 16: Lyhenteet

Liite 1a: Arktisen työryhmän asettamispäätös

VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

VNK002:00/2010

ASETTAMISPÄÄTÖS

12.2.2010

Asia **ARKTISEN ALUEEN POLITIIKkaa KÄSITTELEVÄN SELVITYKSEN VALMISTELU**

Asettaminen

Valtioneuvoston kanslia on tänään asettanut työryhmän valmistelemaan eduskunnalle annettavaa selvitystä Suomen arktisen alueen politiikasta.

Toimikausi

Työryhmän toimikausi alkaa 12.2.2010 ja päättyy 30.6.2010.

Tausta

Eduskunta on edellyttänyt Suomen arktisen alueen politiikkaa koskevaa linjausta (UaVM 12/2009 vp). Tarkoituksena on laatia eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle Suomen arktista politiikkaa koskeva selvitys ennen eduskunnan kesätaukoa 2010.

Arktisen alueen politiikkaa koskevan linjanvedon tarkoituksena on keskittyä pääasiassa arktisen politiikan ulkosuhdekysymyksiin. Selvityksen laatiminen on ajankohtaista, sillä alueen yleinen poliittinen ja taloudellinen merkitys kasvaa mm. sen luonnonvarojen ja ilmaston muutoksen myötä avautuvien pohjoisten merireittien takia. Lisäksi myös EU on muodostamassa arktista politiikkaansa, johon Suomen on syytä antaa vahva panos.

Ulkoasiainministeriön pyynnöstä selvityksen laadinta koordinoidaan valtioneuvoston kansliasta muodostamalla selvityksen laadintaa varten työryhmä. Arktisen alueen politiikkaa koskeva selvitys on tarkoitus käsitellä EU-ministerivaliokunnassa ja mahdollisesti hallituksen neuvottelussa ennen sen antamista eduskunnalle.

Tarkoituksena on asettaa erikseen eri osapuolia edustava arktinen neuvottelukunta. Neuvottelukuntaa kuullaan selvityksen valmistelussa.

Tehtävä

Työryhmän tehtävänä on valmistella ehdotus selvitykseksi eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle Suomen arktisen alueen politiikasta.

Organisointi

Puheenjohtaja

EU-asioiden alivaltiosihteeri Jukka Salovaara, valtioneuvoston kanslia

Varapuheenjohtaja

Apulaisosastopäällikkö Hanna Lehtinen, ulkoasiainministeriö

Jäsenet

Hallitusneuvos Mirja Kurkinen, oikeusministeriö

Apulaisosastopäällikkö, kommodori Jukka Savolainen, sisäasiainministeriö

Budjettineuvos Arto Merimaa, valtiovarainministeriö

Kulttuuriasiaineuvos Maija Lummeperu, opetusministeriö

Kalastusneuvos Markku Aro, maa- ja metsätalousministeriö

Kansainvälisten asioiden sihteeri Tuija Maanoja, liikenne- ja viestintäministeriö

Ylitarkastaja Pertti Laine, työ- ja elinkeinoministeriö

Ylitarkastaja Outi Mähönen, Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus / ympäristöministeriö

Kansainvälisten asiain neuvos Ann-Britt Ylinen, ympäristöministeriö

Pysyvä asiantuntija

Arktinen suurlähettiläs Hannu Halinen, ulkoasiainministeriö

Sihteeristö

Ulkoasiainsihteeri Kim Kuivalainen, ulkoasiainministeriö

Projektiavustaja Antti Kaihovaara, ulkoasiainministeriö

Työryhmä voi lisäksi kuulla asiantuntijoita.

Kustannukset ja muut määräykset

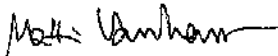
Työryhmän työ tehdään virkatyönä. Kokouspalkkioita ei makseta.

Kukin taustayhteisö vastaa edustajiensa matkakuluista. Valtioneuvoston kanslia maksaa työryhmän kuulemien asiantuntijoiden matkakustannukset valtion matkustussäännön mukaisesti.

Työryhmä ei voi tehdä valtioneuvoston kansliaa sitovia tilauksia tai sopimuksia ilman valtioneuvoston kanslian hyväksyntää. Myös palkkauksista, asiantuntijapalkkioista sekä muista kustannuksista aiheuttavista sitoumuksista on tehtävä erilliset valtioneuvoston kanslian päätökset. Työryhmää koskevat asiat kuuluvat valtioneuvoston kansliassa valtioneuvoston EU-sihteeristön vastuualueelle.

Mahdollisten mietintöjen ja muiden julkaisujen painosmäärät, jakelu, ulkoasu ja kääntäminen on selvitettävä etukäteen valtioneuvoston kanslian kanssa.

Matti Vanhanen
pääministeri

Valtteri Nieminen
erityisasiantuntija

Jakelu Työryhmän puheenjohtajat, jäsenet, pysyvä asiantuntija ja sihteeristö
Ministeriöt

Tiedoksi Ulkoasiainministeriö/ministerit Stubb ja Väyrynen
VNK valtiosihteeri Volanen
VNK alivaltiosihteeri Aaltonen
VNK HPO/HY
VNK HPO/Tip
VNK VNVI
VNK Kirjaamo

Liite 1b: Jäsenen vaihtaminen

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

27.5.2010

VNK002:00/2010

Asia **Jäsenen vaihtaminen arktisen alueen politiikkaa käsittelevän selvityksen valmistelutyöryhmään**

Valtioneuvoston kanslia on tänään tekemällään päätöksellä vapauttanut ylitarkastaja Pentti Laineen arktisen alueen politiikkaa käsittelevän selvityksen valmistelua varten asetetun työryhmän jäsenyydestä ja nimennyt hänen tilalleen työryhmän jäseneksi aluekehitysjohtaja Janne Antikaisen työ- ja elinkeinoministeriöstä.

Valtioneuvoston kanslia on samalla nimennyt työryhmän jäseneksi neuvotteleva virkamies Janne Kuuselan puolustusministeriöstä.

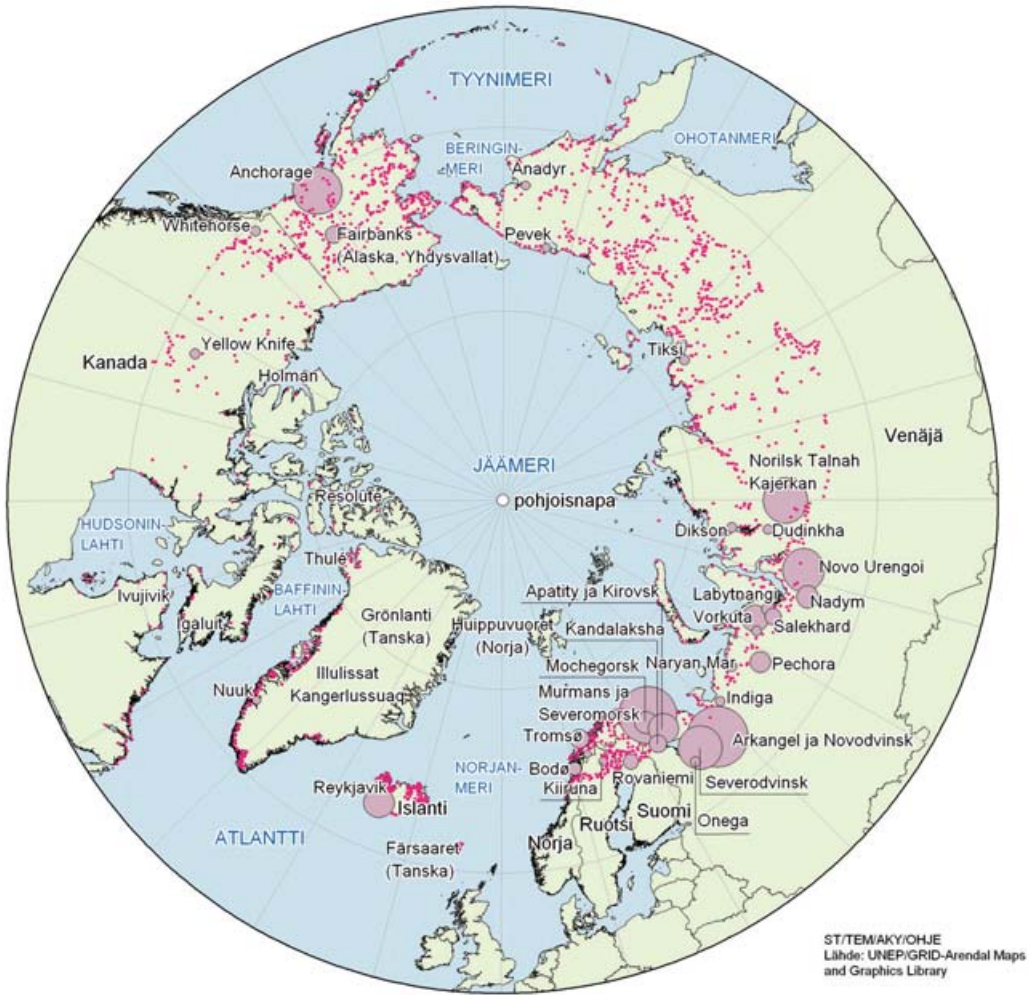
Matti Vanhanen
pääministeri

Valter Nleminen
erityisasiantuntija

Jakelu Työryhmä

Tiedoksi Ministeriöt

Liite 2: Arktisen alueen väestökeskittymät

VÄESTÖKESKITTYMIEN KOKO

Pienet punaiset pisteet kuvaavat suuntaa-antavasti alle 20 000 asukkaan keskittymiä ja hyvin pieniä yhteisöjä

Liite 3: Merijään sulaminen ja ennusteet

ST/TEM/AKY/OHJE
Lähde: UNEP/GRID-
Arendal Maps and
Graphics Library/
National Snow and
Ice Data Center

MERIJÄÄN RAJA

 2007

 1982

ST/TEM/AKY/OHJE
 Lähde: UNEP/GRID-
 Arendal Maps and
 Graphics Library/
 ACIA

MERIJÄÄN RAJA

 2070-2090

 2040-2060

 2010-2030

Liite 4: Arktisen alueen ilmastomuutos vuosisadan puoliväliin mennessä

Ilmatieteen laitos

Katsaus arktisten alueiden ilmastomuutoksesta vuosisadan puoliväliin mennessä

Ilmastomuutoksesta johtuva lämpötilojen nousu on arktisella alueella noin 1,5–2 kertaa voimakkaampaa kuin maapallolla keskimäärin. Lämpenemistä kiihdyttää auringon säteilyä takaisin avaruuteen heijastavan merijään ja lumipeitteen väheneminen: pinnalle imeytyy kesäisin enemmän auringon energiaa kuin aiemmin. Leveyspiirin 70 °N pohjoispuolella vuosina 1989–2008 keskilämpötila kasvoi tuoreen tutkimuksen mukaan syksyllä ja talvella 1,6, keväällä 0,9 ja kesällä 0,5 astetta vuosikymmenessä. Ilmatieteen laitoksen tekemän satelliittiaineistoihin perustuvan tutkimuksen mukaan Siperian lumensulanta on aikaistunut noin viikolla viimeisen 30 vuoden aikana. Merijää on ohentunut ja kutistunut. Ennen vuotta 2000 arktisen merijään vuosittainen pienin peittävyys vaihteli 6,2–8 miljoonan neliökilometriä välillä, mutta vuosina 2007–2009 jään peittämää merialuetta oli ainoastaan 4,3–5,4 miljoonaa neliökilometriä. Jään peittävyys on vähentynyt 12 % vuosikymmenessä. Itämeren jääolosuhteet ovat myös selvästi leudontuneet – erittäin ankaraa jäätalvea ei ole koettu vuoden 1987 jälkeen. Mallisimulaatioiden perusteella Itämeren erittäin ankarat ja ankarat jäätalvet tulevat hyvin harvinaisiksi vuoden 2030 jälkeen.

Arktisen alueen keskilämpötilan arvioidaan kohoavan vuoteen 2050 mennessä 2,5–6 astetta verrattuna jakson 1901–1950 keskiarvoon. Suomessa vuoden keskilämpötilan ennustetaan olevan tämän vuosisadan puolivälissä noin kolme astetta korkeampi kuin vertailujaksona 1971–2000. Talvella lämpötilan nousu on kaksinkertaista kesään verrattuna. Lisäksi lämpeneminen lienee hieman nopeampaa maamme pohjoisosissa kuin etelässä, etenkin talvella. Sademäärä muuttuu Suomessa melko hitaasti. Vuoteen 2050 mennessä talven sadesumman arvioidaan kasvavan 5–25 % jaksoon 1971–2000 verrattuna, kesällä suunnilleen puolet siitä. Tuulisuuden voimistumisen arvioidaan olevan maassamme melko pientä, talvipuolella vuotta muutaman prosentin luokkaa, kesällä ei sitäkään.

Viimeaikaiset suuret muutokset jääpeitteessä ovat aiheutuneet pääasiassa paksun monivuotisen jään määrän vähenemisestä. Tähän on vaikuttanut ilmaston lämpeneminen ja merijään kiertoliikkeessä tapahtuneet muutokset kuten jään liikkeen nopeutuminen ja voimakkaampi ajautuminen Jäämereltä Pohjois-Atlantille. Tällä hetkellä konservatiivinen arvio on, että Jäämeri tulisi olemaan aina kesäaikaisin jäätön aikaisintaan 2030–2050. Ensimmäisenä

avautuisi Koillisväylä, sitten pohjoisnavan kautta kulkeva meriväylä ja vasta viimeisenä Luoteisväylä. Talviaikaan jääkansi tulee peittämään lähes yhtä laajat alueet kuin nykyään, mutta merijää tulee olemaan huomattavasti nykyistä ohuempaa.

Tällä hetkellä purjehduskauden pituus Koillisväylällä on 49 ± 18 vuorokautta. Kaikkien ilmastomallien simulaatioiden perusteella purjehduskauden pituus tulee pitenemään merkittävästi tämän vuosisadan aikana. Purjehduskauden pituuden arvioidaan lisääntyvän keskimäärin noin reilulla viikolla kymmenessä vuodessa. Koillisväylän käyttäminen pääsääntöisenä merireittinä Euroopan ja Aasian välillä ei ilmeisesti tule ajankohtaiseksi vielä lähimmän kymmenen vuoden aikana.

Lumisuuden tulevat muutokset heijastelevat sekä lämpötilan että sademäärän muutoksia. Mallitulosten mukaan lumen vesiarvo pienenee ilmaston lämmetessä alueilla, joilla marras-maaliskuun keskilämpötila on jo nykyään leudompi kuin -20 °C, kuten Pohjois-Euroopassa. Kylmemmillä seuduilla Siperiassa ja Kanadassa lisääntyvät talvisateet tulevat edelleen lumena ja lumen vesiarvo varsin todennäköisesti kasvaa jonkin verran (tämän vuosisadan alkupuolella enimmillään noin 15 %).

Suomessa lumipeite kutistuu ja lumipeitteisten päivien määrä pienenee, etelässä suhteellisesti ottaen enemmän kuin pohjoisessa, samoin loppusyksyt ja alkukeväästä enemmän kuin keskitalvella. Keskimäärin lumen vesiarvo vähentynee Etelä- ja Keski-Suomessa vuosisadan puoliväliin mennessä noin kolmanneksen, jopa enemmän. Suuressa osassa Pohjois-Suomeakin lumipeite alkaa ohentua. Laskelmien mukaan Suomessa olisi vuoden 2050 tienoilla enää kahtena tai kolmena helmikuuna kymmenestä yhtä paljon lunta kuin joka toisena helmikuuna vertailukaudella 1971–2000. Nykyisen mittapuun mukaan hyvin niukkalumisten kuukausien osuus taas olisi kasvanut etelärannikolla hiukan yli puoleen. Vielä tällöinkin esiintyisi yhä yksittäisiä melko tai jopa hyvin runsaslumisia talvia.

Tutkimusten mukaan lähes kaikkialla pohjoisten alueiden ikiroutakerroksen pintaosissa lämpötila on viimeisten 20–30 vuoden aikana kohonnut ja paikoin lämpötila on noussut jopa kolme astetta. Osan vuotta routaantuvan alueen laajuus on 1900-luvun alun jälkeen vähentynyt pohjoisella pallonpuoliskolla 7 %; keväisin jäätynyttä maa-aluetta on jopa 15 % entistä vähemmän. Ikiroudan sulaminen nopeuttaisi ikiroudassa aikaisemmin jäätyneenä olleen orgaanisen aineen hajoamista ja vapauttaisi ilmakehään suuria määriä kasvihuonekaasuja, mikä edelleen voimistaisi kasvihuoneilmiötä. On arvioitu, että pinnan lähelle

ulottuvasta ikiroudasta (pois lukien mannerjäätiköt) on vuosisadan puoliväliin mennessä jäljellä noin 50 % kasvihuonekaasupäästöjen suuruudesta riippuen. Ikirouta-alueilla kaupungit, sillat, tiet, satamat, putkilinjat ja koko infrastruktuuri kirjaimellisesti tukeutuu ikiroutaan. Ilmaston lämpeneminen pienentää ikiroudassa olevaa maa-alaa ja ikirouta alueilla syventää sulaa pintakerrosta (aktiivikerros). Ikiroudan sulaminen vahingoittaa monien rakennusten, teiden, öljy- ja kaasujohtojen, lentokenttien ja teollisuusrakennusten perustuksia. Haittaa aiheutuu liikenteelle ja teollisuudelle (öljy- ja kaasuteollisuus, metsätalous). Aiempia rakenteita joudutaan uusimaan ja uusia korvaavia ratkaisuja etsimään.

Arktisen alueen kasvillisuusvyöhykkeisiin kuuluu *kylmyysaavikko*. Se kattaa syvän lumi- ja jääpeitteen lisäksi maa-alueet, joilla tyypillisesti kasvaa jäkälää, leviä, sammalia ja ruohoa. *Tundralla* kasvaa matalaa kituliasta kasvillisuutta ja yhteyttämistuotanto on vähäistä, vaikka esimerkiksi soita muodostuu. Etelässä tundra rajoittuu useimmiten *boreaaliseen havumetsään*, joka on Suomessa pääasiassa vallitseva kasvillisuusvyöhyke. Viime vuosisadan lopulla tundran peittämän alueen on arvioitu pienentyneen 15 vuoden aikana noin 460 000 km² Pohjois-Amerikassa ja 250 000 km² Aasiassa. Yhteensä tämä tarkoittaa sitä, että tundraa on huvennut keskimäärin 130 km² päivässä.

Kasvukauden pidentyminen ja routaisuuden väheneminen mahdollistavat aiempaa suuremman biologisen tuotannon. Kasvillisuusvyöhykkeet siirtyvät kohti pohjoista siellä, missä maaperä sen mahdollistaa. Muutos kaventaa lähinnä kylmyysaavikon sekä tundran kasvi- ja eläinlajien elinalueita. Kahden karuimman kasvillisuusvyöhykkeen pinta-alan arvioidaan eräiden tutkimustulosten mukaan pienenevän jopa kymmeniä prosentteja nykyisestäään. Runsaamman tuotannon ja lajiston boreaalinen vyöhyke leviää. Toisaalta vähäisen lajimäärän takia kaikkien arktisten ekosysteemien arvioidaan olevan alttiimpia suurille, mahdollisesti nopeille muutoksille lajistossa. Muutoksia voivat laukaista myös muut tekijät, kuten saastuminen (esim. öljyvahingot) tai tuholaisien massasiintyminen (esim. tietyt kaarnakuoriaiset).

Toistaiseksi taloudellisesti merkittävimmät tuohyönteisten tai tautien aiheuttamat metsätuhot ovat tapahtuneet Pohjois-Amerikassa. Erittäin laajat metsäpalot keskittyvät myös tulevaisuudessa Pohjois-Amerikan ja Euraasian mantereiden sisäosiin. Myös Suomessa metsän kasvu lisääntyy, mutta vaikeasti ennakoitavat tuholaiset ja kasvitaudit aiheutuvat riskejä.

Jäämeren olosuhteissa on myös tapahtunut merkittäviä muutoksia. Viimeisien vuosien aikana tapahtuneiden merijään peittävyden muutoksien johdosta meren pintalämpötila Euraasian puoleisella alueella on ollut syksyn aikana useita

asteita keskimääräistä lämpimämpi. Merivirroissa on myös havaittu selkeitä muutoksia. Vuodesta toiseen on havaittu Pohjois-Atlantilta ja Tyyneltä valtamereiltä peräisin olevien lämpimien ja suolaisten vesimassojen eteneminen pohjoisemmaksi. Merivirtojen muutoksien vaikutuksesta myös useat merelliset eliölajit (kalat, valaat) ovat levittäytyneet pohjoisemmaksi.

Liite 5: Aluekysymykset

Kansainvälisen merioikeuden mukaan rantavaltiolla on suvereenit oikeudet maa-alueensa edustalla olevan merialueen luonnonvaroihin. Jäämeren rantavaltiot ovatkin esittäneet erityisesti merenpohjaan ja sen luonnonvaroihin kohdistuvia vaatimuksia. Myös kalastuskysymykset ovat olleet esillä.

Vaatimukset ovat aiheuttaneet kiistoja vierekkäisten naapurivaltioiden kesken niissä tilanteissa, joissa keskinäisen rajan jatkumisesta merialueella ei ole löytynyt yhteisymmärrystä. Tällaiset kiistat on YK:n merioikeusyleissopimuksen (UNCLOS) mukaan ensisijaisesti ratkaistava kyseisten valtioiden keskinäisin neuvotteluin, ja tarvittaessa sitovilla riitojenratkaisumenettelyillä, esimerkiksi Kansainvälisessä merioikeustuomioistuimessa tai Kansainvälisessä tuomioistuimessa.

Yhdysvalloilla ja *Venäjällä* ei ole sopua rajanvedosta Beringinsalmessa. Kiista liittyy erityisesti kalastusoikeuksiin. *Yhdysvallat* (Alaska) ja *Kanada* (Yukon) kiistelevät rajanvedosta Beaufortin merellä. Alueella uskotaan olevan merkittäviä hiilivetyvarantoja. *Kanadalla* ja *Tanskalla* (Grönlannilla) on ratkaisematon kiista Hans -saaren omistuksesta ja rajanvedosta Grönlannin ja Ellesmere -saaren välisessä salmessa. Kiista liittyy kalastusoikeuksiin sekä Luoteisväylän hallintaan; salmi on tosin jäätä vapaa vain joitakin viikkoja kesän lopulla. Osapuolet ovat ilmaisseet pidättävänsä provokatiivisista toimista toistaiseksi.

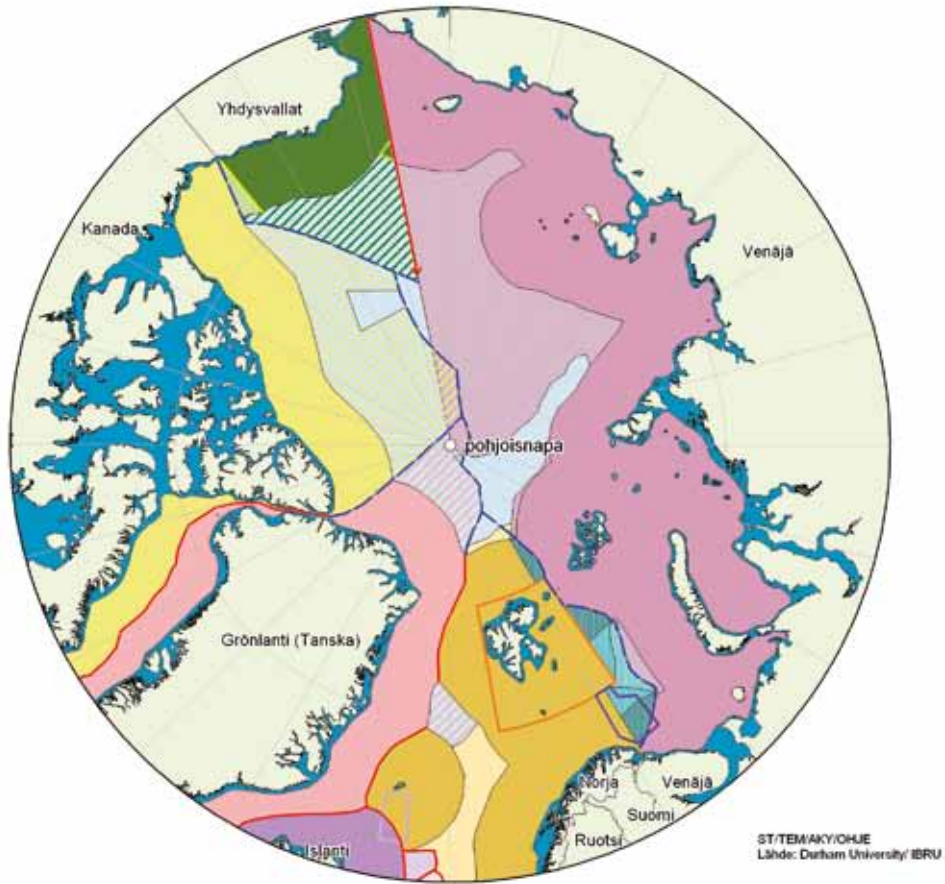
Norja ja Venäjä saavuttivat 27.4.2010 vuosikymmeniä jatkuneiden neuvottelujen jälkeen yhteisymmärryksen keskinäisestä rajalinjasta Barentsin merellä ja Jäämerellä. Kiistassa on maiden välisen mannerjalustarajan lisäksi ollut kyse myös talousvyöhykkeiden rajasta. Norjan vetoamuksesta kumpikin osapuoli on pidättäytynyt merenpohjaan kohdistuvista tutkimuksista kiistanalaisella alueella, vaikka kaasun- ja öljykenttien olemassaolosta alueella ei ole epäilystä.

Naapurivaltioiden välisten erimielisyyksien rinnalla kansainvälistä huomiota ovat herättäneet joidenkin Jäämeren rantavaltioiden jo virallisestikin esittämät vaatimukset merioikeusyleissopimuksen sallimasta, 200 meripeninkulman talousvyöhykkeen ulkorajaa pidemmälle ulottuvasta mannerjalustasta (ns. laajennettu mannerjalusta). Kansainvälisen merioikeuden mukaan rantavaltiolla on suvereenit oikeudet sille kuuluvan mannerjalustan luonnonvaroihin, kun taas mannerjalustan ulkopuolisen merenpohjan, ns. syvänmerenpohjan, luonnonvarat on YK:n merioikeusyleissopimuksella vahvistettu ihmiskunnan yhteiseksi perinnöksi, jota hallinnoi sopimuksella perustettu Kansainvälinen merenpohjajärjestö. Laajennettua mannerjalustaa koskevat vaatimukset on perusteltava merenpohjan geologisia olosuhteita koskevilla faktoilla, joiden pohjalta merioikeusyleissopimuksella perustettu mannerjalustatoimikunta antaa suosituksia.

sensa. Mannerjalustatoimikunnan suositus ei ole sitova, mutta valtiot eivät voi toimia asiassa täysin ilman toimikunnan myötävaikutusta: valtion mannerjalustan ulkorajat tulevat lopullisiksi ja sitoviksi, jos ne säädetään toimikunnan suositusten mukaisesti.

Merioikeusyleissopimuksen sopimusvaltioiden tulee toimittaa esityksensä mannerjalustatoimikunnalle määräajassa. *Venäjä* jätti ensimmäisenä rantavaltiona vuonna 2001 vaatimuksensa mannerjalustatoimikunnalle. Toimikunta kuitenkin katsoi Venäjän vaatimuksensa tueksi esittämän aineiston olevan riittämätön. Venäjä tulee jättämään uudistetun vaatimuksensa viimeistään vuonna 2011. Pohjoisten merialueiden osalta mannerjalustatoimikunta on toistaiseksi antanut lopullisen suosituksensa vain Norjan mannerjalustan ulkorajasta. Kanadan ja Tanskan osalta määräajat umpeutuvat vuosina 2013 ja 2014 ja Yhdysvaltojen osalta 10 vuoden kuluttua sen jälkeen, kun se liittyy merioikeusyleissopimukseen.

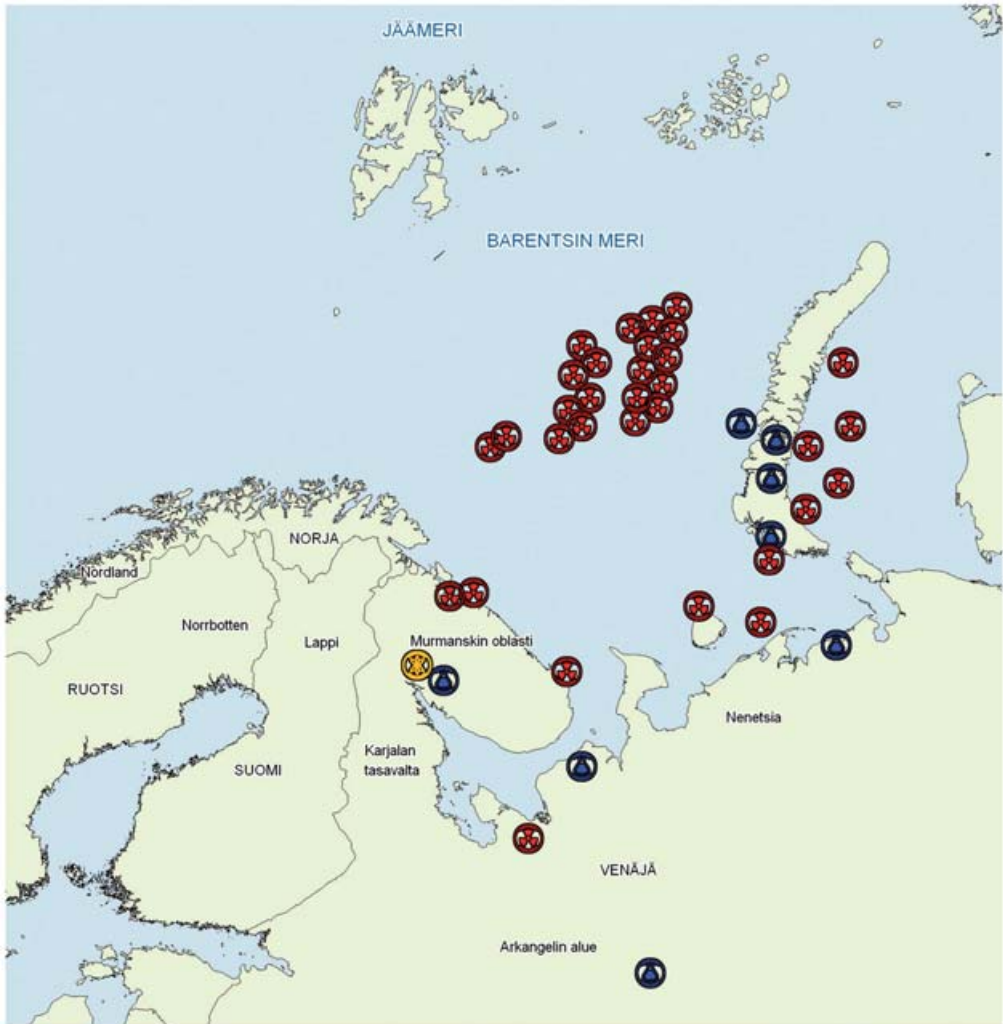
Huippuvuoret muodostaa oman erilliskysymyksensä. Vuodelta 1920 oleva Huippuvuoria koskeva kansainvälinen sopimus takaa kaikkien sopimusvaltioiden kansalaisille oikeuksia sopimuksessa määritellyllä alueella liittyen mm. luonnonvarojen hyödyntämiseen. Sopimuksen soveltumisesta saariryhmän ja saarten aluevesien ulkopuolisiin merialueisiin ja merenpohjaan, joiden asema on kansainvälisessä merioikeudessa tapahtuneen kehityksen myötä muuttunut, kiistellään. Useat maat ovat pitäneet Huippuvuori-sopimuksen vastaisena Norjan pyrkimyksiä hallinnoida Huippuvuoria ympäröiviä kalastusvesiä ja mannerjalustaa. Öljyn ja kaasun löytyminen alueelta voisi johtaa kiistoihin niiden maiden kanssa, jotka katsovat, että Huippuvuorilla on oma mannerjalustansa.

Sovittu raja	Norjan aluemerit ja talousvyöhyke/ kalastusvyöhyke (Jan Mayen)/ kalansuojeluvyöhyke (Huippuvuoret)
Keskieliva	Norjan vaatima mannerjalusta 200 nm ulkopuolella
Itäinen erityisalue	Venäjän aluemerit ja talousvyöhyke
Norjan ja Venäjän välinen "harmaa alue" (sovittu kalastusalue)	Venäjän vaatima mannerjalusta 200 nm ulkopuolella
Huippuvuorten sopimusalue	Päällekkäinen alue Norja/ Venäjän talousvyöhyke
Kanadan talousvyöhykevaatimus	Päällekkäinen alue - Norjan talousvyöhyke/ Venäjän vaatima mannerjalusta 200 nm ulkopuolella
Islannin ja Norjan yhteinen vyöhyke	Päällekkäinen alue - Norja/ Venäjän vaatima mannerjalusta 200 nm ulkopuolella
Islannin talousvyöhyke	Yhdysvaltojen aluemerit ja talousvyöhyke
Islannin vaatima mannerjalusta 200 nm ulkopuolella	Mahdollinen Yhdysvaltojen mannerjalusta 200 nm ulkopuolella
Kanadan aluemerit ja talousvyöhyke	Päällekkäinen alue: Kanada/ Yhdysvaltojen talousvyöhyke
Mahdollinen Kanadan mannerjalusta 200 nm ulkopuolella	Sisäiset aluevedet
Tanskan aluemerit ja talousvyöhyke	
Tanskan vaatima mannerjalusta 200 nm ulkopuolella	
Mahdollinen Tanskan mannerjalusta 200 nm ulkopuolella	

Lähde: International Boundaries Research Unit, Durham University, UK. Alkuperäinen kartta on saatavilla osoitteessa <http://www.durham.ac.uk/ibru/resources/arctic>

Liite 6: Barentsin alueen ydinturva

BARENTSIN ALUEEN YDINTURVA

ST/TEM/ACY/OHJE
Lähde: UNEP/GRID-Arendal Maps

- Ydinjätteen sijoituspaikat
- Ydinvoimalat
- Ydinräjäytykset

Kuvan ydinvoimalaitos tarkoittaa Kuolan laitosta, jossa on käytössä neljä Loviisa-tyyppistä reaktoria (VVER-440) sekä tarvittavat käytetyn ydinpolttoaineen ja radioaktiivisten jätteiden varastot.

Neljä Kuolan niemimaalla ja Arkangelin tienoilla olevaa ydinjätteiden sijoituspaikkaa ovat ydinkäyttöisten alusten tukikohtia (Andrejevinlahti, Severomorsk, Gremikha ja Severodvinsk). Niissä on varastoituna ydinkäyttöisistä sukellusveneistä ja muista aluksista peräisin olevia radioaktiivisia jätteitä: käytettyä polttoainetta, nestemäisiä ja kiinteitä jätteitä ja romutettuja ydinreaktoreita.

Barentsinmeressä olevat ydinjätteiden sijoituspaikat tarkoittavat nestemäisten radioaktiivisten jätteiden upotuspaikkoja. Tällaisia upotuksia tehtiin 1990-luvun alkupuolelle asti. Novaja Zemljan ympäristössä olevat jätteiden sijoituspaikat tarkoittavat käytöstä poistettujen reaktoreiden upotuspaikkoja. Osa reaktoreista upotettiin polttoaineen kanssa, osa ilman polttoainetta. Alueilla tehdyissä mittauksissa ei ole havaittu radioaktiivisuuden lisääntymistä merivedessä.

Novaja Zemljalle merkityt ydinräjäytyspaikat tarkoittavat sotilaallisia koeräjäytyksiä. Vuoden 1963 jälkeen alueella on tehty vain maanalaisia ydinkokeita ja niitä jatkettiin 1990-luvulle asti. Kartassa näkyy myös muita ydinräjäytyspaikkoja. Osa niistä on tehty tieteellisessä tai tuotannollisessa tarkoituksessa, esimerkiksi Kuolan voimalaitoksen lähistöllä on käytetty ydinräjähdettä malmin murskaamiseen.

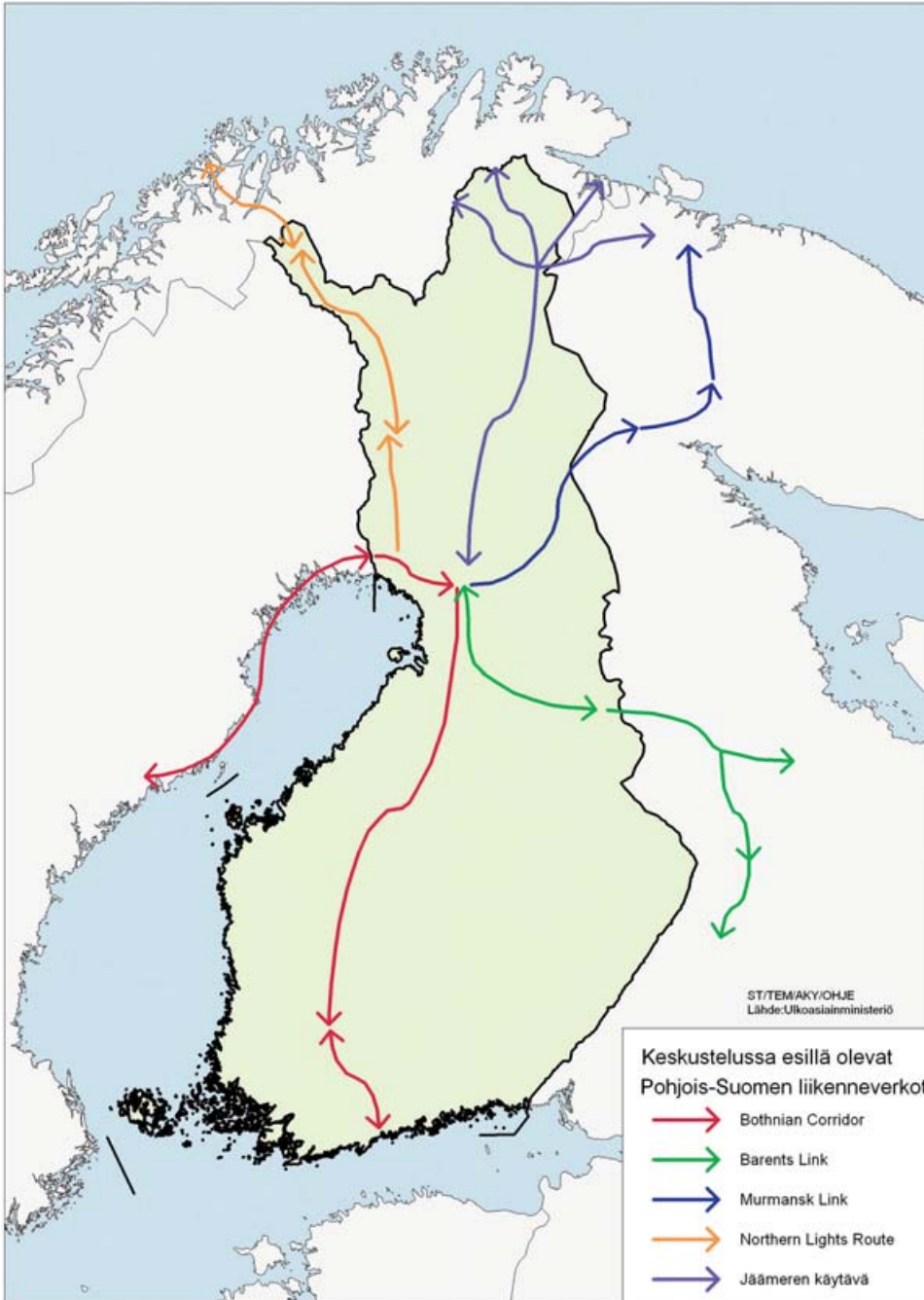
Liite 7: Mahdolliset ja tunnetut arktiset öljy- ja kaasuesiintymät sekä kaivokset

- mahdolliset ja tunnetut öljy- ja kaasuresurssialueet
- öljyntuotanto
- kaasuntuotanto
- kaivos

ST/TEM/ÄKY/OHJE
 Lähde: UNEP/GRID-Arendal Maps and Sveriges geologiska undersökning/ AF-Infrastructure AB

Liite 8: Keskustelussa esillä olevat Pohjois-Suomen liikenneverkot

Liite 9: Pohjoiset meriväylät

Liite 10: Ympäristösopimukset

YK:n ilmastomuutosta koskevan puitesopimuksen (United Nations Framework Convention on Climate Change) tavoitteena on saada aikaan kasvihuonekaasujen pitoisuuksien vakiintuminen ilmakehässä sellaiselle tasolle, ettei ihmisen toiminnasta aiheudu vaarallista häiriötä ilmastojärjestelmässä. Tämä taso tulisi saavuttaa aikavälillä, joka sallii ekosysteemien sopeutua ilmastomuutokseen luonnollisella tavalla, varmistaa ettei elintarviketuotanto ole uhattuna ja mahdollistaa kestäväen taloudellisen kehityksen. **Kioton pöytäkirja** velvoittaa kehittyneitä maita vähentämään kuuden kasvihuonekaasun päästöjä yhteensä 5,2 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2012 mennessä. **Hallitustenvälisen ilmastomuutospaneelin** (Intergovernmental Panel on Climate Change) päätehtävä on valmistella ilmastomuutosta koskevia tieteellisiä raportteja. Niitä varten tutkijaryhmät keräävät ja arvioivat julkaistua tieteellistä tietoa ilmastomuutoksesta, sen vaikutuksista ja muutosten hillitsemismahdollisuuksista.

Otsonikerroksen suojelua koskeva Wienin yleissopimus (Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer) ja otsonikerrosta heikentäviä aineita koskeva **Montrealin pöytäkirja** käsittelevät otsonikerrosta tuhoavien aineiden käytön lopettamisen ja rajoittamisen lisäksi otsonikerroksen suojelua ja tutkimusta ollen tietoisia näiden aineiden mahdollisista vaikutuksista ilmastoon.

YK:n Euroopan talouskomission kaukokulkeutumissopimus (UNECE Convention on Long Range Transboundary Air Pollution) pöytäkirjoiheen on yksi keskeisimmistä kansainvälisistä ympäristösopimuksista, jolla suojellaan ympäristöä ja ihmisten terveyttä yli valtiorajojen ilman kautta kulkeutuilta epäpuhtauksilta. Maailmanlaajuinen **Tukholman yleissopimus hitaasti hajoavista orgaanisista yhdisteistä** (Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants, POPs) lopettaa tai rajoittaa voimakkaasti sopimuksen piiriin kuuluvien yhdisteiden tuotantoa, kauppaa, käyttöä ja päästöjä. **Valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointia koskeva yleissopimus**, ns. Espoon-sopimus (UNECE Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context) määrittelee arviointimenettelyn merkittävien rajat ylittävien vaikutusten osalta ennen hanketta koskevaa päätöksentekoa. **Rotterdamin sopimus** säätelee vaarallisten aineiden kauppaa.

YK:n ympäristöohjelma (United Nations Environment Programme, UNEP) on johtava ympäristöalan toimija YK-tasolla. UNEP edistää kansainvälisen ympäristölainsäädännön kehittämistä ja seuraa maailman ympäristön tilaa sekä käynnistää toimia ympäristöuhkien torjumiseksi ja haittojen lieventämiseksi tai poistamiseksi. YK:n alaisen, elohopean käytön kieltävän sopimuksen neuvot-

telut ovat käynnistymässä kesällä 2010. Suomi on ollut asiassa aloitteellinen, ja pyrkii yhdessä mm. muiden pohjoismaiden kanssa pitämään sopimuksen avoimena myös uusille aineille.

YK:n Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (Convention on Biological Diversity) tavoitteena on maapallon ekosysteemien, eläin- ja kasvilajien sekä niiden sisältämien perintötekijöiden monimuotoisuuden suojelu, kestävä käyttö sekä perintötekijöiden käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukainen jako. Sopimuksen alla keskustellaan tarpeesta perustaa erillinen **biodiversiteettipaneeli** (IPBES, International Biodiversity and Ecosystem Panel), ilmastopaneeli IPCC:n tavoin. **Kansainvälinen luonnonsuojeliitto** (IUCN) on kansalaisjärjestöjen ja valtiojäsenten muodostama liitto, joka edistää luonnonsuojelua ja luonnonvarojen ekologisesti kestävää käyttöä. IUCN on tehnyt maailman luonnonsuojelualueiden luokitteluperusteet sekä uhanalaisten lajien selvityksiä (Red Data Books) eri puolilta maailmaa.

Liite 11: Arktinen neuvosto

Jäsenet: Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi, Tanska (Färösaaret, Grönlanti), Kanada, Yhdysvallat ja Venäjä.

Pysyvät osallistujat (Permanent Participants): Aleut International Association, Arctic Athabaskan Council, Gwich'in Council International, Inuit Circumpolar Council, The Russian Association of Indigenous Peoples of the North (RAIPON), The Saami Council.

Tarkkailijat: Alankomaat, Espanja, Iso-Britannia, Puola, Ranska ja Saksa (EU, Italia, Kiina, Japani ja Etelä-Korea ad hoc statuksella) sekä 18 hallitustenvälistä järjestöä tai kansalaisjärjestöä.

Puheenjohtajamaa: Tanska 2009–2011 (Suomi seuraavaksi 2017–2019)

Ulkoministerikokoukset: Joka toinen vuosi. Kokousten välillä neuvoston työtä koordinoi virkamieskomitea (Senior Arctic Officials, SAO)

Arktinen neuvosto ei ole sopimukseen perustuva kansainvälinen järjestö eikä neuvoston jäsenmaiden konsensusperiaatteella tehdyillä päätöksillä ole kansainvälisoikeudellista sitovuutta. Neuvostolla ei ole pysyvää sihteeristöä tai budjettia.

Arktisen neuvoston työ lähti liikkeelle Suomen aloitteesta sen kutsuttua kahdeksan arktisen maan hallitusten edustajat Rovaniemelle kesäkuussa 1991. Tämä ns. Rovaniemi-prosessina tunnettu ympäristöyhteistyö johti Kanadan aloitteesta Ottawan julistukseen ja Arktisen neuvoston perustamiseen v. 1996.

Arktisella neuvostolla on kiertävä puheenjohtajuus, joka on kaksivuotinen. Neuvoston toiminnan peruspilarit, ympäristö ja kestävä kehitys, painottuvat kunkin jäsenmaan puheenjohtajuusohjelmassa.

Arktisella neuvostolla on kuusi säännöllisesti kokoontuvaa asiantuntijatyöryhmää, jotka kokoavat tieteellisten tutkimusten tietoja ja valmisteleva suosituksia neuvoston päätöksenteon tueksi.

AMAP (Arctic Monitoring and Assessment Programme) arvioi arktisen ympäristön tilaa ja seuraa sitä ympäristön laadun ja ihmisen terveyden välisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Työryhmä keskittyy mm. ilmastomuutoksen vaikutusten arviointiin sekä ympäristömyrkköjen ja raskasmetallien radioaktiivisuuden sekä öljy- ja kaasutuotannon ympäristövaikutuksiin.

ACAP (Arctic Contaminants Action Program) on ohjelma arktisen alueen saastumisen ehkäisemiseksi ja saastumisen vähentämiseksi. Hankkeet pohjautuvat

ympäristöraporttien tuloksiin ja niiden toimenpide-ehdotuksiin. Keskeisimmiksi aiheiksi on valittu pysyvät orgaaniset ympäristömyrkyt ja elohopea sekä radioaktiivisuus ja yläotsonikerroksen ohentuminen.

CAFF (Conservation of Arctic Fauna and Flora) vastaa arktisen alueen luonnon monimuotoisuuden seurannasta ja tilanteen arvioinnista. Työryhmä edistää arktisten eliölajien ja elinympäristöjen suojelua sekä pyrkii sisällyttämään arktisen luonnonsuojelun osaksi maailmanlaajuisia luonnonsuojelutyötä.

EPPR:n (Emergency Prevention, Preparedness and Response) tavoitteena on arvioida ympäristöönnettomuusriskejä, esittää torjuntajärjestelyitä sekä parantaa yhteistyön edellytyksiä myös luonnononnettomuuksien yhteydessä. Työryhmä on tuottanut öljyntorjuntakäsikirjan, vuosittain päivitettävän arktisen oppaan sekä riskienhallintaohjeen arktisille alueille.

SDWG (Sustainable Development Working Group) perustaa hanketyönsä kestävä kehityksen ja ympäristönsuojelun periaatteille. Työryhmä tekee läheistä yhteistyötä alkuperäiskansojen kanssa näiden elinolosuhteiden parantamiseksi ja ilmastonmuutoksen aiheuttamien haitallisten terveysvaikutusten eliminoimiseksi.

PAME (Protection of the Arctic Marine Environment) keskittyy meriympäristön suojeluun maa- ja meritoimintojen näkökulmasta. Työryhmän toiminta pohjautuu arktiseen meristrategiaan, ja se toimii läheisessä yhteistyössä muiden työryhmien kanssa erityisesti meriliikenteen tai öljy- ja kaasutuotannon vaikutuksia arvioitaessa.

Liite 12: Barentsin euroarktinen neuvosto

Jäsenet: Suomi, Norja, Ruotsi, Tanska, Islanti, Venäjä ja EU-komissio

Tarkkailijat: Alankomaat, Iso-Britannia, Italia, Japani, Puola, Ranska, Saksa, Kanada ja Yhdysvallat

Puheenjohtajamaa: Ruotsi 2009–2011 (Suomi seuraavaksi 2013–2015)

Ulkoministerikokoukset: Joka toinen vuosi. Kokousten välillä työtä koordinoi virkamieskomitea (Committee of Senior Officials, CSO)

Barentsin alueneuvoston (Barents Regional Council, BRC) jäsenet: Suomesta Lappi, Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu; Norjasta Finnmark, Tromssa ja Nordland; Ruotsista Norrbotten ja Västerbotten; Venäjältä Murmanskin ja Arkangelin alueet, Karjalan ja Komin tasavallat sekä Nenetsian autonominen piirikunta. Pohjois-Karjala on alueneuvoston tarkkailijajäsen.

Aluepuheenjohtaja: Tromssa. Alueneuvoston kokousten välillä työtä koordinoi aluekomitea.

Sihteeristö: Kansainvälinen Barents sihteeristö (International Barents Secretariat, IBS) perustettiin Suomen puheenjohtajuuskaudella 2007. Se aloitti toimintansa seuraavan vuoden alussa Norjan Kirkkoniemessä.

Samanaikaisesti Barentsin euroarktisen neuvoston kanssa (1993) perustettiin **Barentsin alueneuvosto (Barents Regional Council, BRC)**. Sen tarkoituksena on hyödyntää paikallista osaamista, perinteitä ja tietämystä yhteistyön ankkuroimiseksi alueelle. Alueneuvoston työtä koordinoi aluekomitea. Sekä Barentsin euroarktisen neuvoston että Barentsin alueneuvoston puheenjohtajuus on kaksivuotinen, ja se vaihtuu joka toinen vuosi. BEACin puheenjohtajuus kiertyy ainostaan Norjan, Ruotsin, Suomen ja Venäjän kesken.

Käytännön yhteistyö tapahtuu **työryhmissä**, joita on yhteensä 12. Barentsin euroarktisen neuvoston ja Barentsin alueneuvoston välisen yhteistyön tiivistämiseksi on hallitusten välisten työryhmien lisäksi perustettu yhteisiä työryhmiä. Näillä ns. yhdistetyillä työryhmillä on sekä hallitustenvälinen että aluetason puheenjohtaja.

Aktiivisimmat työryhmät Barents-yhteistyössä ovat ympäristö-, sosiaali- ja terveysalan, kulttuuri-, nuorisopoliittinen-, liikenne- ja logistiikka sekä taloustyöryhmät. Uusin työryhmistä keskittyy matkailun edistämiseen alueella. Muita työryhmiä ovat energia-, metsäalan-, koulutus- ja tutkimusalan sekä tuliyhteistyön työryhmät.

Barentsin alueen alkuperäiskansat osallistuvat BEAC-yhteistyöhön alkuperäiskansatyöryhmässä. Alkuperäiskansatyöryhmällä on itsenäinen asema

suhteessa Barentsin euroarktiseen neuvostoon ja Barentsiin alueneuvostoon. Työryhmällä on oma toimintaohjelmansa, ja se valitsee jäsenet siten, että kaikki Barentsin alueen alkuperäiskansat – saamelaiset, vepsäläiset ja nenetsit – ovat työryhmässä edustettuina.

Norja, Ruotsi, Suomi ja Venäjä ovat aktiivisesti kehittäneet pelastuspalveluyhteistyötä Barents-toimintaan kuuluvissa lääneissä tavoitteenaan kehittää monenvälisen pelastusyhteistyön toimintatapoja. Pelastuspalvelun viemiseksi käytäntöön maat ovat järjestäneet pelastusharjoituksia Ruotsissa, Norjassa, Suomessa ja Venäjällä tähtäimenä pelastusyksiköiden sujuva, rajat ylittävä yhteistoiminta

Liite 13: Pohjoismaiden ministerineuvosto

Jäsenet: Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti sekä itsehallintoalueet Grönlanti, Färsaaret ja Ahvenanmaa

Puheenjohtajamaa 2010 Tanska, 2011 Suomi, 2012 Norja

Rakenne: 10 sektoriministerineuvostoa sekä yhteistyöministerineuvosto, pääministerit kokoontuvat kahdesti vuodessa

Sihteeristön sijaintipaikka: Kööpenhamina

Ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa käsittelevä yhteistyö tapahtuu ministerineuvoston rakenteiden ulkopuolella

Pohjoismaiden ministerineuvosto perustettiin vuonna 1971 hallitusten väliseksi yhteistyöelimeksi parlamenttien yhteistyöstä vastaavan vuodesta 1952 toimineen Pohjoismaiden neuvoston rinnalle. Ministerineuvoston toimintaa ja sen suhdetta neuvostoon säätelee hallitustenvälinen Helsinki-sopimus, jota viimeksi tarkistettiin vuonna 1995. Päätökset tehdään konsensuksella ja ne ovat jäsenmaita sitovia.

Pohjoismaiden ministerineuvosto, joka on myös Arktisen neuvoston tarkkailija rahoittaen sellaisia Arktisen neuvoston hankkeita, jotka vastaavat myös Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisessa yhteistyöohjelmassa asetettuja tavoitteita ja päämääriä. Ministerineuvoston rahoitus Barentsin euroarktiselle neuvostolle ja varsinkin Arktiselle neuvostolle on merkittävää. Vuositasolla Pohjoismaiden ministerineuvosto rahoittaa arktisia hankkeita noin 1,2 miljonnalla eurolla.

Nykyisen vuodet 2009–2011 kattavan, Pohjoismaiden ministerineuvoston arktisen yhteistyöohjelman painopistealueet liittyvät keskeisesti arktisen alueen kestäväen kehitykseen. Ministerineuvoston arktisen yhteistyön poliittisena johtajatuksena on vaikuttaa alueen asukkaiden elämänlaadun kehittämiseen ja pitää arktinen alue asuttuna. Tämä heijastuu toiminnan painopisteissä kuten keskittymisessä ilmastonmuutoksen ja muiden ympäristöuhkien vaikutukseen alueen elinehtoihin. Yhtenä tärkeänä tavoitteena on alueen luonnonvarojen kestävä käyttö ja biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen. Ohjelmilla pyritään myös tukemaan väestön sosiaalista ja kulttuurista kehitystä mm. tukemalla Arktista yliopistoa sekä suojelemaan herkkää ja ainutlaatuista arktista luontoa.

Liite 14: Pohjoinen ulottuvuus

Pohjoisen ulottuvuuden politiikka uudistettiin Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella vuonna 2006. Uusi pohjoinen ulottuvuus on neljän tasavertaisen kumppanin eli EU:n, Venäjän, Norjan ja Islannin yhteistä politiikkaa. Kanada ja Yhdysvallat osallistuvat yhteistyöhön tarkkailijoina; Valko-Venäjä on hakenut pohjoisen ulottuvuuden tarkkailijajäsenyyttä marraskuussa 2009.

Suomi näkee pohjoisen ulottuvuuden hyödyllisenä kattopolitiikkana, joka tarjoaa alueelliselle toiminnalle Pohjois-Euroopassa yhteisesti hyväksytyt peruseriaatteet ja kytkennän EU–Venäjä -yhteistyön tavoitteisiin. Pohjoisen alue-neuvostot eli Arktinen neuvosto, Barentsin euroarktinen neuvosto, Itämeren valtioiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto ovat pohjoisen ulottuvuuden osallistujia (”participants”) ja tuovat toimintaan oman alueensa olosuhteiden ja tarpeiden asiantuntemuksen.

Pohjoisen ulottuvuuden käytännön yhteistyötä toteutetaan kumppanuuksien kautta. Pohjoisen ulottuvuuden kumppanuudet ovat erilaisia luonteeltaan ja toimintatavoiltaan, mutta niissä kaikissa pyritään yhdistämään poliittinen linjanveto, asiantuntijatyö ja käytännön tason hanketoiminta. Kumppanuudet tarjoavat yhteistyöverkostoja ja laajan resurssipohjan asiantuntijatasen työlle. Kansainvälisten rahoituslaitosten mukanaolo puolestaan takaa sen, että yhteistyössä voidaan toteuttaa myös suuria infrastruktuurihankkeita. Suuria hankkeita on toteutettu erityisesti ympäristökumppanuudessa.

Vuonna 2001 käynnistyneen pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuden tavoitteena on vahvistaa ja koordinoida rahoitusta tärkeisiin rajat ylittäviin ympäristöhankkeisiin pohjoisen ulottuvuuden alueella. Kumppanuuden keskeisenä ajatuksena on yhdistää EU:n, sen jäsenmaiden, muiden maiden sekä alueella toimivien kansainvälisten rahoituslaitosten (EBRD, EIB, NIB, NEFCO) voimavarat yhteisesti sovittuihin hankkeisiin.

Ympäristökumppanuuden tueksi perustettiin vuonna 2002 Euroopan jälleerakennus- ja kehityspankin yhteyteen erityisrahasto (NDEP Support Fund), josta rahoitetaan ympäristö- ja energiatehokkuus-hankkeita Luoteis-Venäjällä ja Kaliningradissa sekä ydinturvallisuushankkeita etenkin Kuolan niemimaalla. Ympäristöyhteistyön laajentamisesta Valko-Venäjälle sovittiin marraskuussa 2009. NDEP-rahastoon on osoitettu varoja yhteensä 287,6 miljoonaa euroa, josta 127,6 miljoonaa on käytettävissä ympäristöhankkeisiin ja 160 miljoonaa ydinturvallisuushankkeisiin. Suomi on tukenut ympäristökumppanuuden erityisrahastoa 18 milj. eurolla, josta 16 milj. euroa ympäristöhankkeisiin ja 2 milj. euroa ydinturvallisuushankkeisiin. Lisäksi Suomi on tukenut NDEP-hankkeiden toteuttamista myös kahdenvälisellä rahoituksella.

Pohjoisen ulottuvuuden sosiaali- ja terveystumppanuus perustettiin vuonna 2003 Norjan ja Suomen aloitteesta torjumaan tarttuvia tauteja ja elintapasairauksia sekä parantamaan alueen asukkaiden hyvinvointia ja elämänlaatua. Kumppanuuden avulla vahvistetaan sosiaali- ja terveysalan koordinaatiota, tiedonvaihtoa mm. parhaista käytännöistä sekä edistetään hanketoimintaa. Kumppanuuden ytimen muodostavat asiantuntijatyöryhmät: HIV/AIDS, terveet elämäntavat, perusterveydenhuolto, alkuperäiskansat sekä vankilaterveydenhuolto. Kumppanuudella ei ole hankerahastoa, vaan kiinnostuneet maat ja muut kiinnostuneet tahot rahoittavat hankkeita tapauskohtaisesti. Suomi tukee lähialuevaroin sekä kumppanuuteen liittyvää hanketoimintaa että asiantuntijatyöryhmien työtä:

Pohjoisen ulottuvuuden liikenne- ja logistiikkakumppanuuden perustamissopimus allekirjoitettiin lokakuussa 2009, ja toiminta käynnistyy vuoden 2010 aikana. Kumppanuuden tavoitteena on vauhdittaa pohjoisiin kuljetusväyliin liittyviä hankkeita ja toimia keskustelufoorumina Itämeren alueen ja Pohjois-Euroopan liikennekysymyksissä. Kumppanuuden sihteeristö perustetaan Pohjoismaiden investointipankin (NIB) yhteyteen Helsinkiin. Kumppanuuden toivotaan vauhdittavan suurten hankkeiden toimeenpanoa. Asiantuntijatyön osalta kumppanuuden on määrä toimia alueellisena liikenne- ja logistiikkakysymysten foorumina ja täydentää jo olemassa olevien yhteistyörakenteiden työtä. Kumppanuudelle ei ole suunnitteilla hankerahastoa, vaan rahoituksen suunnitellaan tulevan kansallisista budjeteista, EU:lta ja rahoituslaitoksilta. Suomi on varautunut tukemaan liikenne- ja logistiikkakumppanuuden sihteeristön perustamista.

Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuuden perustamissopimus allekirjoitettiin Pietarissa 20.5.2010. Kumppanuus pyrkii parantamaan alan toimijoiden verkostoitumista, tarjoamaan tietoa rahoitusmahdollisuuksista ja edistämään kulttuurialan tuotteiden markkinoillepääsyä. Pohjoismaiden ministerineuvosto on tukenut vahvasti kumppanuuden valmistelua ja toimii kumppanuuden sihteeristönä ensimmäisen vuoden ajan. Suomi on myöntänyt rahoitusta suomalais-venäläiseen luovien alojen yhteistyöhankkeeseen, jonka tavoitteena on valmistella kulttuurikumppanuuden hankkeita.

Hallitustenvälisen yhteistyön lisäksi pohjoinen ulottuvuus käsittää myös eri sidosryhmien kuten yliopistojen, tutkimuslaitosten ja liike-elämän välistä yhteistyötä. Marraskuussa 2009 perustettu Pohjoisen ulottuvuuden instituutti on yliopistoverkosto, joka tuottaa ja koordinoi tutkimusta pohjoisen ulottuvuuden painopistealueisiin liittyvissä kysymyksissä (energia ja ympäristö, liikenne ja logistiikka, sosiaali- ja terveydenhuolto sekä kulttuuri ja opetus). Valmistelutyötä on tehty Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja Pietarin valtioniopiston joh-

dolla. Yhteistyöhön on ilmoittautunut mukaan viisitoista yliopistoa ja tutkimuslaitosta Pohjoismaista, Baltian maista, Venäjältä ja Valko-Venäjältä. Suomi on tukenut instituutin konseptin valmistelua sekä toiminnan kehittämistä ja koordinoitua lähialuevaroin.

Pohjoisen ulottuvuuden yritysneuvosto on perustettu liike-elämän aloitteesta. Neuvoston pyrkimyksenä on lisätä verkostoitumista sekä yritysten välillä että yritysten ja kunta- ja aluetason viranomaisten välillä ja siten lisätä liiketoimintamahdollisuuksia erityisesti Luoteis-Venäjällä.

Pohjoisen ulottuvuuden toiminnan periaatteena on yhteisrahoitus. Rahoitusta tulee useista eri lähteistä: kansalliset budjetit, EU:n rahoitusinstrumentit, kansainvälisten rahoituslaitosten lainamuotoinen rahoitus sekä yksityinen sektori. Suomen valtio rahoittaa pohjoisen ulottuvuuden hankkeita lähialueyhteistyövaroista. Euroopan komissio valmistelee parhaillaan rahoitusta pohjoiselle ulottuvuudelle.

Liite 15: EU:n rajat ylittävät ja alueelliset yhteistyöohjelmat

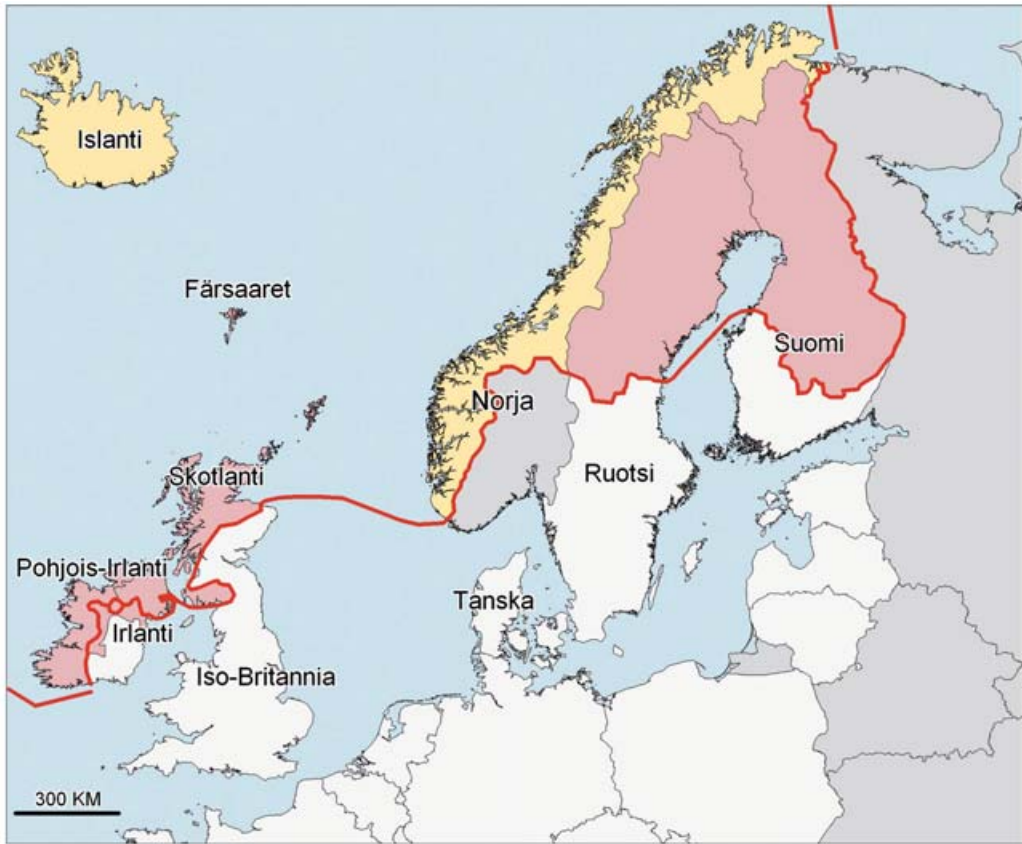
EU:n alueellisen yhteistyön ohjelmista arktisilla alueilla toteutetaan valtioiden välistä (transnationaalista) Pohjoisen periferian ohjelmaa sekä Suomen Ruotsin ja Norjan pohjoisten alueiden välistä INTERREG IV A Pohjoinen -ohjelmaa. Molemmille näistä ohjelmista on ominaista, että niihin osallistuu myös EU:n ulkopuolisia alueita, mikä on poikkeuksellista. Pohjoisen periferian ohjelmaan osallistuu Suomen, Ruotsin ja Skotlannin pohjoisosien sekä Pohjois-Irlannin ja Irlannin länsiosien lisäksi myös EU:n ulkopuoliset Norja (pohjoisosat) sekä Islanti, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoisen periferian INTERREG IV B -ohjelmassa pyritään auttamaan syrjäisiä ja etäisiä yhteisöjä Euroopan pohjoislaidalla kehittämään taloudellista, sosiaalista ja ympäristöpotentiaaliaan. Tavoitteeseen pyritään alueiden välisellä yhteistyöllä innovoinnin, yritysten kilpailukyvyyn, saavutettavuuden, kestävä kehityksen, luonnonvarojen ja kulttuuriperinnön aloilla. Erityisesti pyritään kehittämään ja tunnistamaan ohjelma-alueen eri osissa sovellettavissa olevia ratkaisuja, jotka parantavat yhteisöjen mahdollisuuksia säilyä ja kehittyä näillä ilmastollisesti haasteellisilla ja harvaan asutuilla alueilla. Valtioiden välisistä ohjelmista Pohjoisen periferian ohjelma soveltuu parhaiten Komission arktisen tiedonannon tavoitteiden edistämiseen, mikä tulee huomioida valmistauduttaessa seuraavalle vuonna 2014 alkavalle ohjelmakaudelle.

INTERREG IV A Pohjoinen -ohjelmassa yleistavoitteena on vahvistaa ohjelma-alueen (Suomeen, Ruotsiin ja Norjaan kuuluvat Barentsin alueen osat) kilpailukykyä ja yhteenkuuluvuutta. Ohjelman painopisteinä ovat elinkeinoelämän kehittäminen, tutkimus, kehitys ja koulutus sekä alueellinen toimivuus ja identiteetti. Ohjelmalla on kiinteät liittymäkohdat Barents-yhteistyöhön eri aloilla ja se edistää suomalaisten, ruotsalaisten ja norjalaisten toimijoiden verkottumista tähän yhteistyöhön osallistumisessa. Ohjelmassa on myös saamen osaohjelma, joka kattaa kaikki Suomen, Ruotsin ja Norjan saamelaisalueet, myös varsinaisen ohjelma-alueen ulkopuolella. Saamen osaohjelman yleistavoitteena on kehittää saamelaista kulttuuri- ja elinkeinoelämää käyttämällä kaikkia saamelaisen yhteiskunnan voimavaroja. Lähtökohtana on ekologinen ja pitkän aikavälin resurssien hyödyntäminen.

Itämeren alueen INTERREG IV B -ohjelman alueeseen kuuluvat myös Venäjän pohjoiset alueet Murmansk, Arkangel ja Nenetsia. Ohjelmaa laadittaessa ohjelma-alueen ajateltiin jakautuvan toisaalta Itämeren alueeseen ja toisaalta Barentsin alueeseen, mikä vaikutti ohjelman painopisteiden muotoutumiseen. Venäjän valtion jättäytyttyä käytännössä ohjelman ulkopuolelle tällä ohjelmakaudella ohjelman arktinen ulottuvuus on jäänyt heikoksi.

EU:n ulkorajayhteistyöohjelmat (ENPI CBC), joiden täytäntöönpano alkoi vuonna 2010, tarjoavat uuden, entistä tehokkaamman välineen edistää rajat ylittävää yhteistyötä myös Barentsin alueella. Ohjelmiin osallistuvat valtiot ja EU rahoittavat niillä EU:n ulkorajan molemmilla puolilla olevien alueiden yhteistyöhankkeita. ENPI CBC:ssä ja sitä edeltäneissä naapurisuusohjelmissa yhdistetään ensimmäistä kertaa EU:n ulkoista ja sisäistä rahoitusta. Barentsin alueen kannalta merkittäviä ohjelmia ovat neljän maan (Norja, Ruotsi, Suomi, Venäjä) muodostama Kolarctic-ohjelma (70,6 milj. €) sekä Suomen ja Venäjän välinen Karelia-ohjelma (46,4 milj. €). Venäjä on tällä ohjelmakaudella ensimmäistä kertaa osoittanut rajat ylittävälle yhteistyölle merkittävää valtion rahoitusta (yhteensä 105 miljoonaa euroa viidelle ohjelmalle).

**Pohjoisen periferian ohjelman
ohjelma-alue 2007-2013**

— Pohjoisen periferian alue

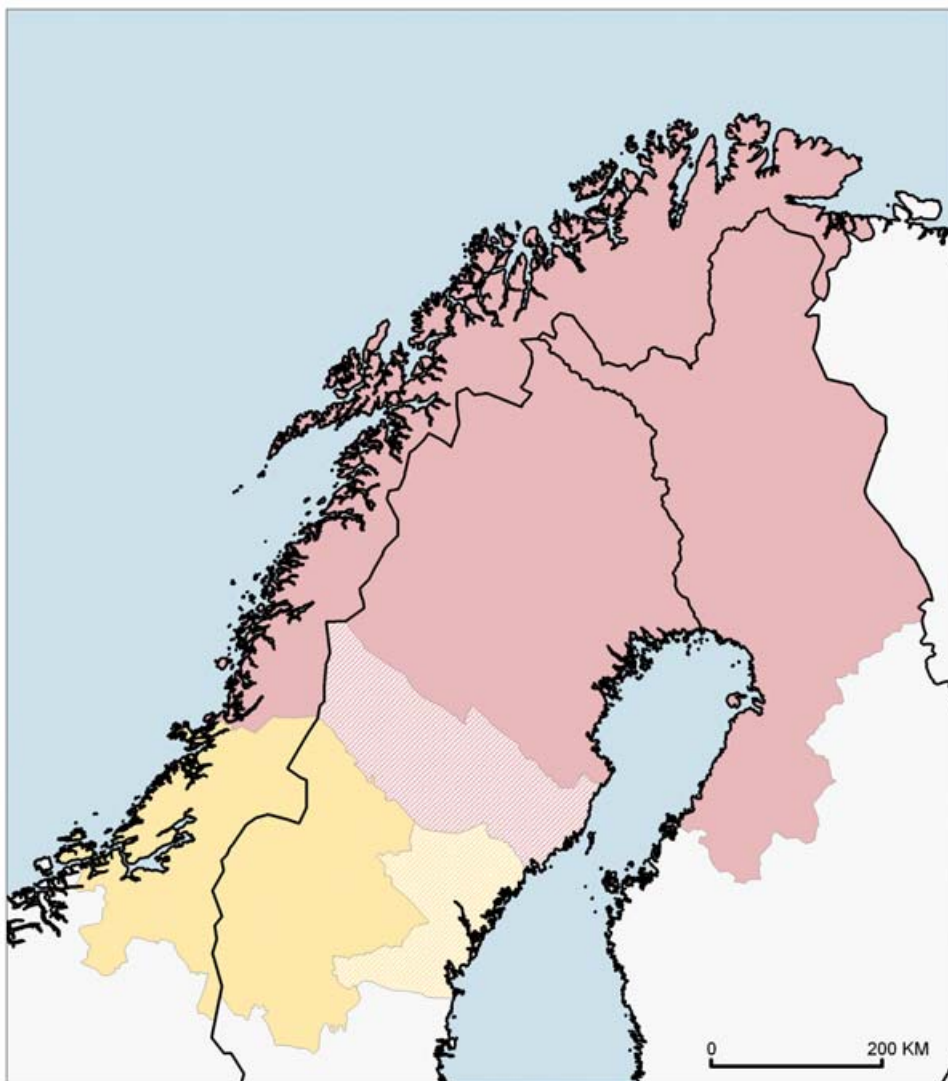
Ohjelma-alueeseen osittain tai
kokonaan kuuluvat NUTS 3-alueet:

■ EU-maissa

■ EU:n ulkopuolella

ST/TEM/ÄKY/OHJE
Lähde: Nordregio

Interreg IV A Pohjoinen
ohjelma-alue 2007-2013

ST/TEM/ÄKY/OHJE
Lähde: Lantmäteriet

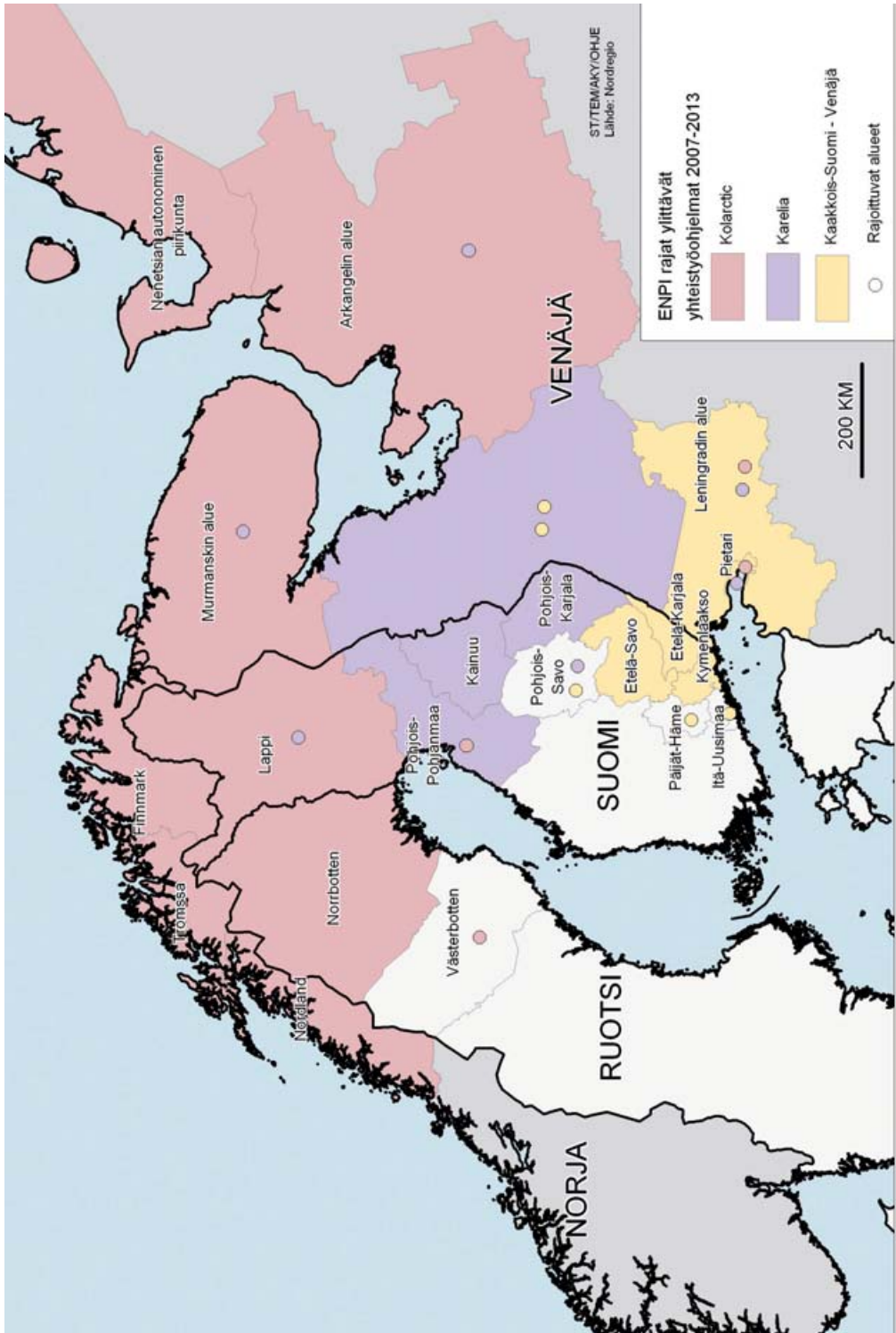
- Ohjelma-alue Pohjoinen
- Rajoittuva alue Pohjoinen
- Saamen ohjelma-alue
- Saamen rajoittuva alue

**Itämeren ohjelman
ohjelma-alue 2007-2013**

- EU-alueet/ jäsenmaat
- EU:iin kuulumattomat maat

ST/TEM/AKY/OHJE
Lähde: BBR Bonn

Liite 16: Lyhenteet

AC	Arctic Council Arktinen neuvosto
ACAP	Arctic Contaminants Action Programme Toimintaohjelma arktisen alueen saastumisen ehkäisemiseksi
ACIA	Arctic Climate Impact Assessment Arktisen neuvoston vuonna 2004 julkaisema ilmastonmuutoksen alueellisia vaikutuksia tarkasteleva raportti
AMAP	Arctic Monitoring and Assessment Programme Arktisen ympäristön seuranta- ja arviointiohjelma
AMSA	Arctic Marine Shipping Assessment Arktisen neuvoston vuonna 2009 julkaisema arktista meriliikennettä, liikenteen ympäristövaikutuksia ja ympäristöturvallisuutta kartoittava raportti
A8+	Arktisen neuvoston kahdeksan jäsenmaata ja kuusi alkuperäiskansajärjestöä
BCBU	Barents Cross Border University Barents Cross Border -yliopisto
BEAC	Barents Euro-Arctic Council Barentsin euroarktinen neuvosto
BRC	Barents Regional Council Barentsin alueneuvosto
CAFF	Conservation of Arctic Flora and Fauna Arktisen kasvillisuuden ja eläimistön suojeluohjelma
CBD	Convention on Biological Diversity Yhdistyneiden kansakuntien biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki

EIB	European Investment Bank Euroopan investointipankki
ENPI CBC	European Neighbourhood and Partnership Instrument, cross border cooperation Euroopan unionin raja-alueyhteistyöohjelmat
EPPR	Emergency Prevention, Preparedness and Response Ympäristöonnettomuuksien torjunta arktisella alueella
ETA	Euroopan talousalue
EU	Euroopan unioni
G8	Group of Eight Japani, Kanada, Italia, Ranska, Saksa, Venäjä, Yhdistynyt kuningaskunta, Yhdysvallat
HELCOM	Helsinki Commission, Baltic Marine Environment Protection Commission Itämeren suojelukomissio
IASC	International Arctic Science Committee Kansainvälisen arktisen tieteen komitea
ILO	International Labour Organization Kansainvälinen työjärjestö
IMO	International Maritime Organisation Kansainvälinen merenkulkujärjestö
INTERREG	Euroopan unionin alueiden välinen yhteistyöohjelma
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli
IUCN	International Union for Conservation of Nature Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto
NAFO	Northwest Atlantic Fisheries Organisation Luoteis-Atlantin kalastusjärjestö

NASCO	North Atlantic Salmon Conservation Organisation Pohjois-Atlantin lohensuojelujärjestö
NATO	North Atlantic Treaty Organisation Pohjois-Atlantin liitto
NDEP	Northern Dimension Environmental Partnership Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuus
NDPHS	Northern Dimension Partnership in Public Health and Social Well-being Pohjoisen ulottuvuuden sosiaali- ja terveystumppanuus
NDPTL	Northern Dimension Partnership on Transport and Logistics Pohjoisen ulottuvuuden liikenne- ja logistiikkakumppanuus
NDPC	Northern Dimension Partnership on Culture Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus
NEAFC	North East Atlantic Fisheries Commission Koillis-Atlantin kalastuskomissio
NEFCO	Nordic Environment Finance Corporation Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiö
NIB	Nordic Investment Bank Pohjoismaiden investointipankki
NSPA	Northern Sparsely Populated Areas Pohjoisten harvaanasuttujen alueiden verkosto
PAME	Protection of the Arctic Marine Environment Arktisen meriympäristön suojeleohjelma
PCW	Polar Communications and Weather Kanadan satelliittihanke
PFII	United Nations Permanent Forum on Indigenous Peoples Yhdistyneiden kansakuntien alkuperäiskansaforum
PMN	Pohjoismaiden ministerineuvosto

POP	Persistent Organic Pollutants Pysyvät orgaaniset ympäristömyrkyt
PU	Pohjoinen ulottuvuus
SDWG	Sustainable Development Working Group Kestävän kehityksen työryhmä
SFIC	Strategic Forum for International S&T Cooperation Euroopan unionin kansainvälisen yhteistyön strategiafoorumi (tiede & teknologia)
TEN-T	Trans-European Transport Network Euroopan laajuinen liikenneverkosto
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimus
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe; Convention on Long-Range
CLRTAP	Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution Yhdistyneiden kansakuntien Euroopan talouskomission kaukokulkeutumissopimus
UNEP	United Nations Environment Programme Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelma
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change Yhdistyneiden kansakuntien ilmastonmuutosta koskeva puitesopimus
VKE	Viennin ja kansainvälistymisen edistäminen
VNS	Valtioneuvoston selonteko
WTO	World Trade Organisation Maailman kauppajärjestö
YK	Yhdistyneet kansakunnat

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
p. (09) 16001, (09) 57811
f. (09) 1602 2165
julkaisut@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut

441

697

Painotuote

ISBN 978-952-5896-03-9

9 789525 896039

Tätä julkaisua myy ja välittää:
Yliopistopainon kirjamyynti
<http://kirjakauppa.yliopistopaino.fi/>
books@yliopistopaino.fi
PL 4 (Vuorikatu 3 A)
00014 HELSINGIN YLIOPISTO
Puhelin (09) 7010 2363 tai 7010 2366
Fax (09) 7010 2374

ISBN 978-952-5896-03-9 (nid)
ISBN 978-952-5896-04-6 (pdf)
ISSN 0782-6028